

SAVONIA

OPINNÄYTETYÖ - AMMATTIKORKEAKOULUTUTKINTO
YHTEISKUNTATIETEIDEN, LIIKETALOUDEN JA HALLINNON ALA

VAHINGONKORVAUSVASTUUN JAKAUTUMINEN YRITYSJOHDON JA TILINTARKASTAJAN VÄLILLÄ

Opinnäytetyö

TEKIJÄT:

Valtteri Louhelainen
Topias Olli

Koulutusala Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala			
Tutkinto-ohjelma Liiketalouden tutkinto-ohjelma			
Työn tekijät Valtteri Louhelainen & Topias Olli			
Työn nimi Vahingonkorvausvastuun jakautuminen yritysjohtoon ja tilintarkastajan välillä			
Päiväys	9.12.2020	Sivumäärä/Liitteet	58/0
Toimeksiantaja/Yhteistyökumppani(t) -			
Tiivistelmä Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, kuinka vahingonkorvausvastuu jakautuu Suomessa osakeyhtiön johdon ja tilintarkastajan välillä. Työn tarkoituksena oli tunnistaa, millaisin edellytyksin yritysjohtoon ja tilintarkastajalle syntyy vahingonkorvausvastuu toiminnastaan. Lisäksi työn avulla pyrittiin havaitsemaan, millaisia yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia näiden kahden osapuolen vahingonkorvausvastuussa ilmenee. Kiinnostuimme aiheesta, koska yritysjohtoon ja tilintarkastajan tehtävät kiinnostavat meitä. Lisäksi yhteiskunnassamme on keskusteltu jatkuvasti siitä, onko yritysjohtoon ja tilintarkastajan henkilökohtainen vahingonkorvausvastuu liian ankaraa tällä hetkellä. Yritysjohtoon ja tilintarkastajan vahingonkorvausvastuuta on aiemmin tutkittu yksittäisinä tutkimuksina, mutta näiden kahden osapuolen vahingonkorvausvastuun suhdetta ei ole Suomessa juurikaan tutkittu. Opinnäytetyö toteutettiin kvalitatiivisena kirjallisuuskatsauksena. Työssä tarkasteltiin vahingonkorvausvastuuseen liittyvää kirjallisuutta ja sen avulla selvitettiin millaisin edellytyksin yritysjohtoon ja tilintarkastajan vahingonkorvausvastuu muodostuu. Opinnäytetyön aineistona käytettiin pääsääntöisesti aihealueeseen liittyvää kirjallisuutta, artikkeleita, lainsäädäntöä ja oikeustapauksia. Opinnäytetyön tuloksien perusteella ei voitu yksiselitteisesti todeta, kuinka vahingonkorvausvastuu jakautuu yritysjohtoon ja tilintarkastajan välillä, koska lainsäädäntöä tulkitaan tapauskohtaisesti. Työn perusteella kuitenkin havaittiin, että vahingonkorvausvastuu yritysjohtoon ja tilintarkastajan välillä jakautuu yleensä yhteisvastuullisesti. Tietyissä tilanteissa on kuitenkin mahdollista, että vahingon korvaaminen jää yksin toisen osapuolen vastuulle. Lisäksi opinnäytetyön pohjalta kävi ilmi, että yritysjohto on usein ensisijaisesti vastuussa vahingonkorvauksen suorittamisesta ja tilintarkastajan toiminnasta aiheutuneet vahingot ovat yleensä toissijaisia.			
Avainsanat Vahingonkorvausvastuu, tilintarkastus, tilintarkastaja, osakeyhtiö, yritysjohto			

Field of Study Social Sciences, Business and Administration	
Degree Programme Degree Programme in Business and Administration	
Authors Valtteri Louhelainen & Topias Olli	
Title of Thesis Distribution of liability for damages between corporate management and auditor	
Date 9.12.2020	Pages/Appendices 58/0
Client Organisation /Partners -	
<p>Abstract</p> <p>The aim of the thesis was to explain how liability for damages is distributed between corporate management and auditor in Finland. The objective of the thesis was to recognize the prerequisites that cause liability for damages for corporate management and auditor. Furthermore, the purpose of the thesis was to identify the similarities and differences in liability for damages between these two parties. We became interested in the topic because we find the job descriptions of corporate manager and auditor interesting. In our society, it has been constantly discussed whether the liability for damages is currently excessively severe for corporate management and auditor. Liability for damages has previously been researched separately for corporate management and auditor but there has been a research gap for the relationship of these two parties.</p> <p>The thesis was conducted as a qualitative literature review. The research explored literature concerning liability for damages and explained the prerequisites for formation of liability for damages between corporate management and auditor. In the research, literature, articles, legislation, and legal cases related to the topic were used as sources.</p> <p>The results show that the distribution cannot be unambiguously stated because the legislation is interpreted as case specific. However, it was discovered that corporate management and auditor are usually jointly and severally liable. In certain cases, it is possible that liability for damages applies only to a single party. Finally, it emerged that corporate management has often primary liability for damages and damages that result from auditor's actions are usually secondary.</p>	
<p>Keywords</p> <p>Liability for damages, audit, auditor, limited company, corporate management</p>	

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	6
1.1	Opinnäytetyön tavoite ja tarkoitus.....	6
1.2	Opinnäytetyön tutkimusmenetelmä ja rakenne	7
2	YLEINEN VAHINGONKORVAUSVASTUU	9
2.1	Vahingonkorvausvastuun edellytykset	10
2.1.1	Tuottamus.....	11
2.1.2	Syy-yhteys.....	12
2.1.3	Ennalta-arvattavuus	13
2.1.4	Vahingon aiheutuminen	14
2.2	Ankara vastuu ja sopimusvastuu	15
2.3	Vahingonkorvausvastuun kohdentuminen	16
2.4	Vahingonkorvausvastuun vanhentuminen	17
3	YRITYSJOHDON VAHINGONKORVAUSVASTUU	18
3.1	Yritysjohdon velvoitteet ja tehtävät	19
3.2	Yritysjohdon vahingonkorvausvastuun edellytykset	21
3.2.1	Vahingon aiheutuminen yritysjohdon vahingonkorvausvastuun edellytyksenä	22
3.2.2	Syy-yhteys yritysjohdon vahingonkorvausvastuun edellytyksenä	23
3.2.3	Tuottamus yritysjohdon vahingonkorvausvastuun edellytyksenä.....	24
3.3	Yritysjohdon vahingonkorvausvastuu muun lainsäädännön perusteella	26
4	TILINTARKASTAJAN VAHINGONKORVAUSVASTUU	29
4.1	Tilintarkastajan velvoitteet ja tehtävät.....	30
4.2	Hyvä tilintarkastustapa toiminnan yleissääntönä	30
4.2.1	Tilintarkastajan ammattieettiset periaatteet	31
4.2.2	Kansainväliset tilintarkastusstandardit	33
4.3	Tilintarkastajan vahingonkorvausvastuun edellytykset	34
4.3.1	Vahingon aiheutuminen tilintarkastajan vahingonkorvausvastuun edellytyksenä	36
4.3.2	Syy-yhteys tilintarkastajan vahingonkorvausvastuun edellytyksenä.....	37
4.3.3	Tuottamus tilintarkastajan vahingonkorvausvastuun edellytyksenä	38
4.4	Vahingonkorvausvastuun jakautuminen tilintarkastajan ja tilintarkastusyhteisön kesken	40
5	YRITYSJOHDON JA TILINTARKASTAJAN VÄLISEN VAHINGONKORVAUSVASTUUN JAKAUTUMINEN	43

5.1	Yritysjohdon ja tilintarkastajan vahingonkorvausvastuun suhde	43
5.2	Yritysjohdon ja tilintarkastajan vahingonkorvausvastuun rajoittaminen	47
5.3	Yritysjohdon ja tilintarkastajan vahingonkorvausvastuun vanhentuminen.....	49
6	JOHTOPÄÄTÖKSET	51
7	POHDINTA.....	55
	LÄHTEET	57

1 JOHDANTO

Osakeyhtiön johdolle ja tilintarkastajalle voi syntyä merkittävän suuri vahingonkorvausvastuu heidän rooleihinsa kuuluvien velvollisuuksien myötä. Yhteiskunnassamme onkin käyty jatkuvasti keskustelua siitä, onko yritysjohton ja tilintarkastajan henkilökohtainen vahingonkorvausvastuu liian ankaraa tällä hetkellä. Etenkin tilintarkastajan vahingonkorvausvastuun rajoittamisesta tai poistamisesta on keskusteltu jo pidemmän aikaa. Suomen vahingonkorvauslain mukaan taho, joka huolimattomalla tai tahallisuudella aiheuttaa toiselle vahingon, on myös velvollinen korvaamaan sen vahinkoa kärsineelle osapuolelle (Vahingonkorvauslaki 1974/412, 2 luku, 1 §). Tämän perusteella yritysjohtoon kuuluva henkilö tai tilintarkastaja voi joutua henkilökohtaisesti vahingonkorvausvastuuseen tehtävässään aiheuttamastaan vahingosta. Yleisen vahingonkorvausoikeuden lisäksi tilintarkastuslaissa otetaan kantaa tilintarkastajan vahingonkorvausvastuuseen ja osakeyhtiölaissa säädellään yritysjohtoon kuuluvien henkilöiden vahingonkorvausvastuusta.

Opinnäytetyön aihealueena on yritysjohton ja tilintarkastajan vahingonkorvausvastuu sekä yleinen vahingonkorvausvastuu ja sen edellytykset. Yritysjohton ja tilintarkastajan vahingonkorvausvastuuta on aiemmin tutkittu yksittäisinä tutkimuksina, mutta näiden kahden osapuolen vahingonkorvausvastuun suhdetta ei ole Suomessa juurikaan tutkittu. Aiempien tutkimusten pohjalta tiedetään, että vahingonkorvausvastuuta arvioidaan molempien osapuolten osalta aina tapauskohtaisesti olosuhteet huomioon ottaen. Tämän vuoksi Suomen lainsäädännössä määritellyt vahingonkorvausvastuun edellytykset eivät ole täysin ehdottomia ja rajanvetoa vastuun jakautumiselle ei ole absoluuttisesti pystytty tekemään.

Opinnäytetyöllä ei ole erillistä tilaajaa tai toimeksiantajaa. Aihe on tärkeä sen vuoksi, että vahingonkorvausvastuun muodostumisella ja jakautumisella on suuri merkitys sekä yritysjohton että tilintarkastajan työtehtäviin. Vahingonkorvausvastuulla voi olla vaikutus vastuullisessa roolissa toimivan henkilön palkkaukseen ja siihen kuinka haluttuja rooleja nämä ovat ylipäättänsä yhteiskunnassamme. Vahingonkorvausvastuun muodostumiseen ja jakautumiseen perehtymällä ollaan valmiimpia tiedostamaan johdon ja tilintarkastajan rooleihin liittyvät velvollisuudet sekä vastuut. Olemme tulevaisuudessa kiinnostuneita toimimaan yritysjohton ja tilintarkastajan työtehtävissä, koska alammme liittyvät vastuulliset tehtävät kiehtovat meitä. Tämän vuoksi vastuun jakautuminen näiden kahden eri osapuolen välillä tutkimuskohteena kiinnostaa meitä. Opinnäytetyön avulla kykenemme jakamaan tärkeää tietoa myös muille aiheesta kiinnostuneille ja mahdollisesti kyseisissä työtehtävissä työskenteleville. Aihe on siis lähtökohtaisesti valittu oman kiinnostuksen ja kehittymisen kannalta, mutta myös sen vuoksi, että se tuo lisäarvoa kaikille alasta kiinnostuneille.

1.1 Opinnäytetyön tavoite ja tarkoitus

Opinnäytetyön tavoitteena on selvittää, kuinka vahingonkorvausvastuu jakautuu Suomessa yritysjohton ja tilintarkastajan välillä. Työn tarkoituksena on tunnistaa, millaisin edellytyksin yritysjohton ja tilintarkastajan vahingonkorvausvastuu muodostuu sekä perehtyä näiden väliseen suhteeseen. Lisäksi työn avulla pyritään havaitsemaan, millaisia yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia näiden kahden osapuolen vahingonkorvausvastuussa ilmenee. Opinnäytetyön tutkimuskysymykset on määritelty

työn tavoitteen ja tarkoituksen perusteella. Tutkimuskysymyksiä on määritelty yhteensä kolme kappaletta.

Opinnäytetyön tutkimuskysymykset ovat:

- Kuinka vahingonkorvausvastuu muodostuu yritysjohdolle ja tilintarkastajalle?
- Kuinka vahingonkorvausvastuu jakautuu yritysjohton ja tilintarkastajan välillä?
- Mitä yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia yritysjohton ja tilintarkastajan vahingonkorvausvastuussa ilmenee?

1.2 Opinnäytetyön tutkimusmenetelmä ja rakenne

Opinnäytetyö suoritetaan kvalitatiivisena eli laadullisena kirjallisuuskatsauksena. Käytettyä tutkimusmenetelmää voidaan kutsua myös kirjoituspöytä tutkimukseksi. Kirjoituspöytä tutkimuksella tarkoitetaan valmiin ja olemassa olevan tiedon hankintaa, käsittelyä ja arviointia (Lahtinen & Isoviita 1998, 48). Kirjallisuuskatsauksen avulla on mahdollista luoda kokonaiskuva tietystä laajemmasta asiakokonaisuudesta ja kirjallisuuskatsausta pidetäänkin tehokkaana menetelmänä kerätessä yhteen olemassa olevaa tietoa tietystä aihealueesta. Kirjallisuuskatsauksen avulla on mahdollista tunnistaa ongelmia tai ristiriitoja valitun aihealueen sisällä. Lisäksi kirjallisuuskatsauksen avulla on mahdollista sijoittaa oma tutkimus aikaisemmin suoritettujen tutkimusten joukkoon osaksi laajempaa kokonaisuutta. (Stolt, Axelin & Suhonen 2016, 7–8.)

Kirjallisuuskatsaus on valittu työn tutkimusmenetelmäksi, koska edellä mainitut kirjallisuuskatsauksen ominaispiirteet sopivat hyvin yhteen työn tarkoituksen kanssa. Työllä pyritään nimenomaan tunnistamaan laajan asiakokonaisuuden sisältä ristiriitoja. Valitun tutkimusmenetelmän avulla on mahdollista tunnistaa yritysjohton ja tilintarkastajan vahingonkorvausvastuun keskeisimmät yhtäläisyydet sekä eroavaisuudet. Kuten aiemmin luvussa 1 kävi jo ilmi, yritysjohton ja tilintarkastajan vahingonkorvausvastuu on laaja aihekokonaisuus ja sitä on aiemmin tutkittu yksittäisillä tutkimuksilla. Kirjallisuuskatsauksen avulla pystytään tehokkaasti kokoamaan yhteen näiden aiempien tutkimusten olennaiset osat pohjaksi meidän suorittamallemme tutkimukselle. Kirjallisuuskatsaus on mielestämme järkevin menetelmä tutkia laajaa kokonaisuutta pienillä resursseilla. Näemme, että jonkinlaisella kenttätutkimuksella ei kyettäisi saamaan niin relevantteja tutkimustuloksia kuin valitulla tutkimusmenetelmällä.

Opinnäytetyö koostuu yleisestä tietoperustasta, käsittelyluvuista sekä johtopäätöksistä ja pohdinnasta. Tietoperustassa luodaan yleinen viitekehys koko työlle perehtymällä vahingonkorvausvastuuseen yleisellä tasolla. Tämän jälkeen käsittelyluvuissa käsitellään varsinaista opinnäytetyön aihetta eli syvennytään yritysjohton ja tilintarkastajan vahingonkorvausvastuuseen sekä niiden väliseen suhteeseen. Lopuksi johtopäätöksissä ja pohdinnassa käydään läpi työn tulokset sekä tiivistetään ne vastaamaan tutkimuskysymyksiin. Opinnäytetyötä on rajattu siten, että työssä ei syvennyttä ollenkaan rikosoikeudelliseen vastuuseen ja sopimusoikeudellista vahingonkorvausvastuuta käsitellään ainoastaan pintapuolisesti. Termillä yritysjohto tarkoitetaan työssä ainoastaan osakeyhtiön toimitusjohtajaa ja hallitusta. Työssä tilintarkastajan korvausvastuuta tutkitaan ainoastaan lakisääteisen tilintarkastuksen toimeksiantoihin liittyen ja näin ollen muut tilintarkastajan tarjoamat palvelut jäävät työn ulkopuolelle.

Opinnäytetyön aineistona käytetään pääsääntöisesti aihealueeseen liittyvää kirjallisuutta, artikkeleita, lainsäädäntöä ja oikeustapauksia. Aineiston hankinnan perustaksi on tutustuttu vahingonkorvausvastuun aihealueella vaikuttaneisiin tutkijoihin ja ammattihenkilöihin. Aineistoksi on valittu näiden henkilöiden aiempia teoksia ja tutkimuksia. Oikeustapaukset on hankittu tuomioistuinten julkisista arkistoista yritysjohdon ja tilintarkastajan vahingonkorvausvastuuseen liittyvien hakusanojen avulla. Aineistoksi on valittu korkeimman oikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden päätöksiä tutustumalla johdon ja tilintarkastajan vahingonkorvausvastuuseen liittyneisiin oikeustapauksiin ennen varsinaisen opinnäytetyön suorittamista. Lisäksi aineiston hankinnassa on hyödynnetty Suomessa tilintarkastukseen valtakunnallisesti vaikuttavien tahojen verkkosivuja sekä kannanottoja.

2 YLEINEN VAHINGONKORVAUSVASTUU

Kaikenlaiseen toimintaan liittyy riski vahingon syntymisestä ja vahinkojen kärsijöinä sekä aiheuttajana voi olla sekä yksittäisiä ihmisiä että yrityksiä. Vahingon sattuessa ensimmäisenä herää usein esiin kysymys, kuka tai ketkä vahingon korvaavat. Oikeudellisesti tällä tarkoitetaan nimenomaan vahingonkorvausvastuuta, kaikissa vahingoissa korvausvastuuta ei aina synny ja se voi myös jakautua monelle osapuolelle. Vahingonkorvauksen kaksi päätehtävää ovat vahinkojen ennaltaehkäiseminen ja vahingon hyvittäminen vahingon kärsineelle. Vahingonkorvausoikeutta on jaoteltu ajan saatossa usealla eri tavalla. Yksi perinteisimmistä tavoista on jakaa vahingonkorvausoikeus sopimusvastuuseen ja sopimuksen ulkoiseen vastuuseen. Lisäksi vahingonkorvausvastuu voi esiintyä niin sanottuna perinteisenä tuottamusvastuuna tai tuottamuksettomana ankarana vastuuna. (Ståhlberg & Karhu 2013, 40–47; Savela 2015, 7–8.)

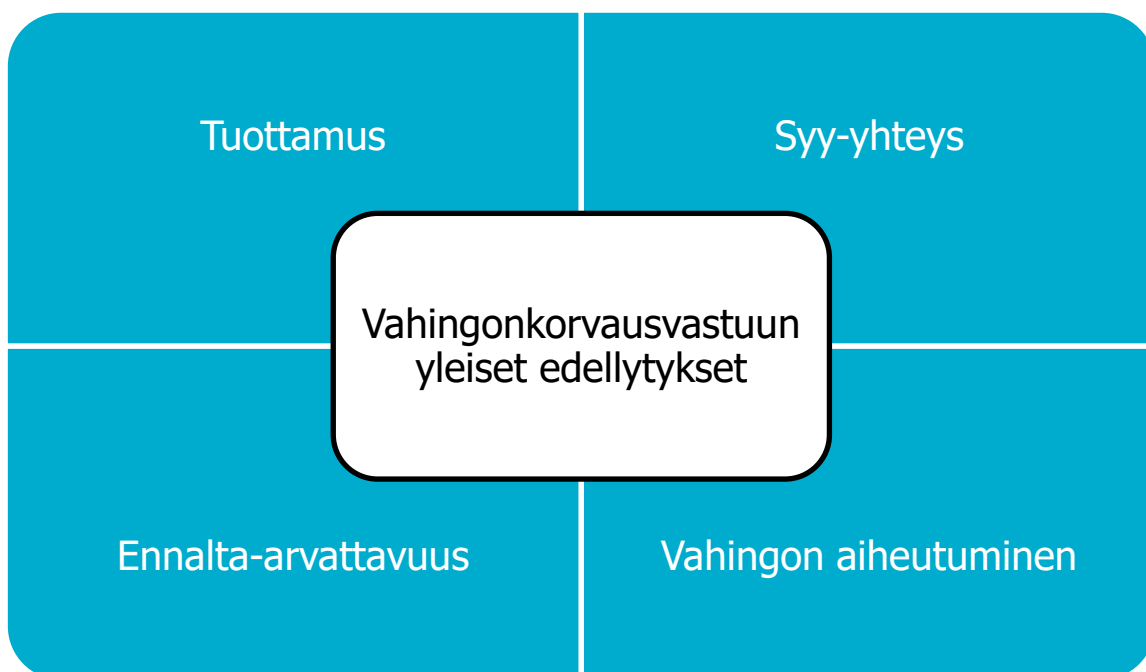
Sopimusvastuu ja sopimuksen ulkoinen vastuu eroavat toisistaan usealla tavalla. Sopimusvastuussa on mahdollista sopimuksen avulla vaikuttaa etukäteen vastuun syntymiseen sekä laajuuteen, kun taas sopimuksen ulkoisessa vastuussa tämä ei ole mahdollista. Toinen olennainen ero ilmenee näyttötaakan suhteen. Sopimusvastuussa virheen tai laiminlyönnin tehneen osapuolen tulee näyttää tuottamuksen puute, kun taas sopimuksen ulkoisessa vastuussa vahinkoa kärsineen tulee näyttää vastapuolen tuottamus. Huomattavaa on myös se, että vahingonkorvauslain mukaisessa vastuussa varallisuusvahinkojen osalta korvattavuus on melko rajoittunutta, kun taas sopimusoikeuteen perustuvassa vastuussa varallisuusvahingot ovat pääsääntöisesti korvattavia. (Savela 2015, 1–2.)

Jotta voidaan tarkemmin perehtyä vahingonkorvausvastuuseen, on tiedettävä, mikä merkitys sanalla vahinko on oikeudellisesti. Arkikielessä sanalla vahinko voidaan tarkoittaa montaa eri asiaa eikä sen määritelmä oikeudellisestikaan ole täysin yksiselitteinen. Yleisesti sanalla vahinko tarkoitetaan jollekin taholle ulkopuolisesta syystä aiheutuvaa negatiivista tapahtumaa. Negatiivisuus ilmenee siten, että tapahtuman seurauksena jollekin taholle aiheutuu joko taloudellista tai terveydellistä harmia. Vahingonkorvausoikeudessa sana vahinko määritellään yleensä kahden eri tapahtumaketjun erotuksena. Tällä tarkoitetaan sitä, että vahinko hahmottuu odotetun ja sattuneen tapahtumaketjun välillä syntyvänä erotuksena eli differenssinä. (Ståhlberg & Karhu 2013, 9–10.)

Suomen vahingonkorvauslaki on niin sanottu toissijainen laki eli yleislaki. Tämä tarkoittaa sitä, että kyseisellä lailla ei automaattisesti ohiteta muuta lainsäädäntöä. Toissijaisuus tarkoittaa sitä, että vahingonkorvauslakia käytetään tarvittaessa täydentämään muita lakeja. Tämä tuodaan selkeästi esille heti lain ensimmäisessä pykälässä, jonka mukaan lakia ei tule soveltaa muussa laissa säädettyyn tai johonkin sopimukseen perustuvaan korvausvastuuseen. Lain ei siis lähtökohtaisesti olekaan tarkoitus soveltaa kaikkiin vahingonkorvausvastuuseen liittyviin ongelmiin, vaan sitä tulee hyödyntää tarvittaessa. Esimerkiksi yritysjohton vahingonkorvausvastuuseen liittyvät läheisesti osakeyhtiölaki ja tilintarkastajan vahingonkorvausvastuuseen taas tilintarkastuslaki. Monessa laissa kuitenkin viitataan suoraan vahingonkorvauslakiin eli se on sinänsä erittäin vaikuttava yleislaki. (Vahingonkorvauslaki 1974/412, 1 luku, 1 §; Virtanen 2011, 11–21.)

2.1 Vahingonkorvausvastuun edellytykset

Yleiseen vahingonkorvausvastuuseen liittyen on määritelty vahingonkorvausoikeudelliset edellytykset, joiden pohjalta korvausvastuun syntymistä tai jakautumista lähdetään selvittämään. Määritelyjen edellytysten mukaan, jotta vahingosta voi joutua korvausvastuuseen, tulee käsillä olla tuottamus, syy-yhteys, ennalta-arvattavuus ja vahingon aiheutuminen. Mikäli kaikki edellä mainitut edellytykset eivät ole tapauksessa läsnä, ei tapauksesta voi joutua korvausvastuuseen. Tämän vuoksi edellytyksiä on tärkeä soveltaa heti tapauksen käsittelyn alusta lähtien. Edellä mainitut edellytykset liittyvät läheisesti toisiinsa ja yleensä niiden täyttymisessä löytyy yhtäläisyyksiä. Pätevä esimerkki yhtäläisyydestä on se, että esimerkiksi syy-yhteyden tarkastelulla voi olla suurikin vaikutus vahingon aiheutumisen tai tuottamuksen arviointiin. On kuitenkin olemassa joitakin poikkeuksia, jolloin korvausvastuu voi syntyä ilman tuottamusta tai sopimusperusteisesti. Näihin poikkeuksiin syvennyttään työssä jäljempänä. Alle on vielä havainnollistettu kuvalla 1 vahingonkorvausvastuun yleisiä edellytyksiä, joiden tulee olla käsillä korvausvastuun syntyessä. (Savela 2015, 305.)

KUVA 1. Vahingonkorvausvastuun yleiset edellytykset

Korvausvastuuta voidaan kuitenkin vähentää tai poistaa kokonaan tietyin edellytyksin. Korvausvastuun vähentämiseen tai poistamiseen voivat vaikuttaa vahinkoa kärsineen oma myötävaikutus tai muut yksittäiset seikat kuten luonnonilmiöt, merkittävien poikkeukselliset taloussuhdanteet sekä lainsäädäntöön liittyvät uudistukset. Lisäksi vahingonkorvauslain mukaan korvausta voidaan sovitella, mikäli korvausvelvollisuus katsotaan kohtuuttoman suureksi ottaen huomioon vahingon aiheuttajan sekä vahingon kärsineen varallisuus ja muut olosuhteet. Vahingon sovittelu voidaan toteuttaa joko kohtuuperusteisesti tai vahinkoa kärsineen myötävaikutuksen sekä muuten vahinkoon vaikuttaneiden asioiden pohjalta. Myötävaikutuksen arviointiin vaikuttavat vahvasti vahinkoa kärsineen kokemus ja tiedot. Lisäksi vaikutus on myös sillä, kuinka vahvasti eri tavalla vahinkoa kärsineen olisi tullut toimia vahingon välttämiseksi. (Savela 2015, 305.)

2.1.1 Tuottamus

Yleisesti ottaen tuottamuksella tarkoitetaan jonkinlaista moitittavaa toimintaa eli huolimattomuutta, virhettä tai laiminlyöntiä. Tuottamuksen määrittelemisen ei siis ole kovinkaan yksiselitteistä, vaikka vahingonkorvauslaissakin otetaan kantaa tuottamukseen. Suomen vahingonkorvausoikeuden mukaan se, joka tahallisesti tai tuottamuksesta aiheuttaa toiselle vahingon, on velvollinen korvaamaan toiselle sen vahingon, mikäli vahingonkorvauslaissa säädetystä ei muuta aiheudu. Säännöksen lopussa olevalla tarkennuksella viitataan vahingonkorvauslaissa oleviin erilaisiin vastuun rajoituksiin ja laajennuksiin. Vahingonkorvausoikeudessa tuottamus käsittää sekä tahallisella teolla, varomattomuudella että huolimattomuudella aiheutetut vahingot. Tyypillisesti tuottamuksella kuitenkin tarkoitetaan pelkästään varomattomuudella ja huolimattomuudella aiheutettua vahinkoa. Käytännössä tuottamus on siis jokaiselta odotetun eräänlaisen huolellisuuden jonkinlaista laiminlyöntiä. (Vahingonkorvauslaki 1974/412, 2 luku, 1 §; Ståhlberg & Karhu 2013, 79.)

Syylisyyesarvostelussa teot on jaoteltu kolmeen eri asteeseen. Vahingonteko voi olla joko tahallinen, tuottamuksellinen tai tapaturmainen. Tämän vuoksi tuottamus voi siis esiintyä monena eriasteisena. Yleensä tuottamus on jaoteltu lievään tuottamukseen, tavalliseen tuottamukseen, törkeään tuottamukseen ja tahallisuuteen. Rajat eri tuottamuksen asteiden välillä ovat melko häilyviä, eikä niitä voida yksilöidysti määritellä tai aina edes tunnistaa samalla tavalla. Usein tuottamuksen asteen arviointi jääkin yksittäisen tapauksen kohdalla arvioitavaksi vallitsevat olosuhteet ja tapahtunut huomioon ottaen. Tavallinen tuottamus on siis jotain, joka asettuu lievän ja törkeän tuottamuksen välille. Tämän tarkempaa määritelmää tavallisella tuottamuksella on käytännössä mahdotonta löytää. (Virtanen 2011, 135; Ståhlberg & Karhu 2013, 104.)

Korvausvastuun syntymisen peruste on yleensä sama riippumatta siitä, minkä asteinen tuottamus on ollut vahingonteossa käsillä. Tämä tarkoittaa sitä, että pääsääntöisesti lievällä huolimattomuudella aiheutettu vahinko synnyttää korvausvastuun samalla tavalla kuin tahallisesti aiheutettu vahinko satunnaisia poikkeuksia lukuun ottamatta. Sinänsä tuottamuksen asteiden erottelulla ei siis ole niin merkittävää roolia vahingonkorvausoikeudessa. Tuottamuksen asteen arvioinnilla voi olla kuitenkin merkitys korvauksen määrään tai korvausvastuun jakautumiseen eri osapuolien välille. Esimerkiksi vahingonkorvauslain perusteella tuottamuksen asteella on suora vaikutus vahingon sovitteluprosessiin. Tärkeää on kuitenkin sisäistä se, että vahingonkorvausvastuun syntymisen kannalta suuri merkitys on sillä, onko käsillä ollut teko tapaturmainen vai tuottamuksellinen vahingonteko, sillä tapaturmainen teko ei pääsääntöisesti synnytä korvausvastuusta vahingon aiheuttajalle. (Hemmo 2005, 24; Hahto 2008, 98–100.)

Koska itse tuottamuksen määrittelemisenäkään ei ole kovin yksiselitteistä, niin sama pätee myös tuottamuksen arviointiin. Tuottamuksen arviointi on aina erittäin tapauskohtaista ja arvioinnissa tulee ottaa huomioon kaikki vallitsevat olosuhteet. Pääsääntöisesti tuottamuksen arviointi tehdään objektiivisesti ja täten ihmisen henkilökohtaisilla subjektiivisilla ominaispiirteillä ei ole juurikaan merkitystä. Tuottamuksen arvioinnin lähtökohtana on periaate, kuinka huolellinen ihminen olisi toiminut tilanteessa ottaen huomioon toimintaan liittyvän vahinkoriskin. Arvioinnissa on siis tärkeää selvittää, mitä vahingon aiheuttajan olisi pitänyt tilanteessa tietää eikä niinkään paneutua vahingon aiheuttajan subjektiivisiin tietoihin. Vahingonteko voi siis olla tuottamuksellista, vaikka vahingon aiheuttaja ei

ole itse ymmärtänyt toimintansa mahdollisesti aiheuttavan vahinkoa, mikäli huolellinen ihminen olisi ymmärtänyt toiminnan aiheuttavan vahingon. Korvausvastuusta ei siis voi vapautua vetoamalla omaan henkilökohtaiseen puutteellisuuteen. Usein tuottamusarvioinnin perustaksi valittavia käyttäytymismalleja täsmennetään vahingon aiheuttajaa koskevia eri säännöksiä, ohjeita, normeja ja lakeja hyödyntäen. Tiivistettynä tuottamusta ei siis synny, jos vahingon aiheuttaja on noudattanut kaikkea huolellisuutta vahingon tapahtuessa. (Hemmo 2005, 27–33; Virtanen 2011, 104.)

2.1.2 Syy-yhteys

Vahingonkorvausvastuun syntyminen edellyttää, että tapahtuneen vahingon ja sen aiheuttaneen teon tai laiminlyönnin välillä on jonkinlainen yhteys. Tätä yhteyttä kutsutaan syy-yhteydeksi eli kausaliteetiksi. Vaikka jokin taho olisi toiminut kuinka tahansa huolimattomasti, ei korvausvastuuta siis synny vain sillä perusteella, että samanaikaisesti on ilmennyt jokin seuraus aivan sattumalta. Syy-yhteyden käsillä oloa tutkittaessa perustana on aina tapahtunut vahinko ja sen aiheuttajaksi epäilty teko tai laiminlyönti. Mikäli teko tai laiminlyönti ei ole aiheuttanut vahinkoa, ei korvausvastuutaan voi syntyä. Syy-yhteyden edellyttämisellä turvataan se, että kukaan ei voi joutua korvausvastuuseen vahingosta, jota ei ole itse oikeasti aiheuttanut omalla menettelyllään. (Virtanen 2011, 335.)

Syy-yhteyden on tarkemmin määritelty tarkoittavan sitä, että laiminlyönnin tai teon on nimenomaan täytynyt vaikuttaa juridisesti olennaisella tavalla vahingon aiheutumiseen. Syy-yhteyden edellytetään olevan lisäksi adekvaattinen, mikä tarkoittaa sitä, että laiminlyönnin tai teon sekä vahingon tulee olla tarpeeksi läheisessä suhteessa. Läheisyyden käsitteellä siis rajataan vahingonkorvausvastuun ulkopuolelle semmoiset tapahtumat, jotka ovat etäisiä laiminlyöntiin tai tekoon nähden. Tämä raja on tehty sen vuoksi, että ei ole millään tapaa tarkoituksellista asettaa henkilöä vastaamaan seuraamuksista, jotka ovat kaukaisia sekä yleensä lisäksi ennakoimattomia ja satunnaisia. Valvontavelvollisuuden näkökulmasta syy-yhteys velvoittaa, että laiminlyönti tai väärinkäytös olisi huomattu huolellisen valvonnan myötä. (Savela 2015, 306–307.)

Syy-yhteyden edellytyksen täyttymistä tarkasteltaessa ei veloiteta sitä, että tapahtunut laiminlyönti tai teko on ainut vahingon syntymiseen vaikuttanut lähde. Sen sijaan usein riittävänä syy-yhteytenä voidaan pitää sitä, että laiminlyönti tai teko on ollut osasyynä vahingon syntymiseen. Syy-yhteys voi esiintyä myös eri tasoisena ja aina ei veloitetakaan sitä, että syy-yhteys on ollut normaalia tasoa. Joskus syy-yhteyden kohdalla riittääkin taso, jossa katsotaan vahingon syntyneen yli 50 prosentin todennäköisyydellä jonkun henkilön teon seurauksena. Tämä periaate perustuu siihen, että aina ei voida absoluuttisen tarkasti tietää, mitä olisi tapahtunut, mikäli henkilö olisi käyttäytynyt täysin velvollisuuksiensa mukaan. Tilanteessa, jossa on olemassa useita hypoteettisia tapahtumainkulkuja, on näistä ketjuista valikoitava tapahtuneen kannalta todennäköisin. On tietenkin myös mahdollista, että vahingon syntymiseen on vaikuttanut useampi henkilö omalla virheellisellä menettelyllä ja tällöin nämä henkilöt voivat joutua yhteisvastuuseen vahingon korvaamisesta. (Savela 2015, 307–309.)

Syy-yhteyttä arvioidessa huomioidaan kaikki oikeudellisesti merkittävät seikat, jotka ovat vaikuttaneet vahingon syntymiseen. Yleensä arvioinnissa hyödynnetään luonnonlakeja ja ihmisyhteisön yleistä toimintaa. Arvioinnissa muodostetaankin yleensä kysymys, olisiko vahinko tapahtunut, vaikka

vastuuperusteeksi epäiltyä toimintaa ei olisi tapahtunut. Varsinaisesti oikeustieteellisiä keinoja joudutaan käyttämään kuitenkin vain silloin, kun tapahtumien kulusta ei pystytä saamaan tarkkaa selvitystä. (Ståhlberg & Karhu 2013, 352–353.)

Syy-yhteydelle asetettujen laatuvaatimusten pohjalta pystytään osittain rajoittamaan vastuun syntymistä. Laatuvaatimusten mukaan vahinkotapahtuman tulee olla normin suojatarkoituksen alaisena eikä se saa olla ennalta-arvaamaton. Normin suojatarkoituksella viitataan siihen, että korvausvastuu syntyy vain silloin, jos rikotulla normilla on pyritty suojaamaan juuri sellainen vahinko, joka nyt on päässyt aiheutumaan. Lisäksi vahinkotapahtuma ei saa olla myöskään tavattoman etäinen, koska ei ole tarkoituksenmukaista, että syyseuraussuhteet venyvät kohtuuttoman pitkiksi ja mahdollisesti synnyttävät tavattoman suuria vahingonkorvauksia. Usein vahingon rajoittaminen joudutaan tekemällä soveltamalla erilaisia moniselitteisiä periaatteita. (Hahto 2008, 19–20; Ståhlberg & Karhu 2013, 389–390.)

Lähtökohtaisesti näyttötaakka syy-yhteyden käsillä olosta on yleensä kantajalla. Mikäli teon tai laiminlyönnin ja vahingon välistä syy-yhteyttä ei siis kyetä näyttämään, ei vahingon aiheuttajalle synny vahingonkorvausvastuuta vahingosta. Näyttötaakkaa on toisinaan alennettu yleisessä vahingonkorvusoikeudessa, mikäli syy-yhteyden käsillä olon näyttäminen on ollut erityisen haastavaa kantajalle. Samanlainen tilanne voi tulla vastaan myös yhtiöoikeudellista vastuuta selvitettäessä. Kuitenkin, mikäli vahingon aiheuttaja väittää, että vahinko ei ole ollut seurausta hänen toiminnastaan vaan se on aiheutunut ilman hänen toimintaansa, tulee hänen pystyä tämä perusteellisesti näyttämään todeksi. (Savela 2015, 309–311.)

2.1.3 Ennalta-arvattavuus

Kuten aiemmin on käynyt jo ilmi vahingonkorvusoikeuden mukaan, vahingonkorvausvastuun syntyminen edellyttää, että vahinko on ollut ennalta-arvattava. Lisäksi vahingon määrän ennalta-arvattavuudella voi olla vaikutusta korvausvastuuseen. Vahingon aiheuttajan vastuu ei siis pidä sisällään vahinkoja, jotka ovat aiheutuneet täysin ennalta-arvaamattomasti vahingon aiheuttajan näkökulmasta. On erittäin haastavaa löytää tarkkaa vastausta siihen, mitä tulee pitää tietyssä tilanteessa ennalta-arvattavana. Ennalta-arvattavuus on siis ratkaistava aina tapauskohtaisesti olosuhteet huomioon ottaen. Vahingon ennakoimattomuus voi olla seurausta esimerkiksi tilanteesta, jossa vahingon aiheuttaja ei ole ollut tietoinen vahingoittuneen omaisuuden suunnitellusta taloudellisesta käyttötarkoituksesta vahingon kärsineen toimesta ja täten ei ole osannut ennakoita, kuinka suuri vahinko voi toimintansa seurauksena perustua. Mahdollisen vahingonvaaran tiedostaminen vaikuttaa tässäkin yhteydessä vahingonkorvausvastuun laajuuteen. (Hemmo 2005, 135; Savela 2015, 315–316.)

Ennalta-arvattavuuden vaatimuksella rajoitetaan vahingonkorvauksen laajuutta siihen, mitä vahingon aiheuttajan olisi pitänyt ymmärtää laiminlyönnistä tai teostaan aiheutuvan vahingon kärsineelle. Vahinkoon liittyvien riskien ennalta-arvattavuus liittyy vahvasti myös tuottamuksen vaatimukseen, tämän vuoksi mahdollisen vahinkoon liittyvän riskin ennakoimattomuus voi estää tuottamuksen täyttämisen joissakin tapauksissa. Ennalta-arvattavuuden vaatimuksella pystytään rajaamaan vahingonkorvausvastuun ulkopuolelle odottamattomat seurausvahingot tai määrältään poikkeavat välittömät

vahingot, vaikka vahingon aiheuttaja olisikin tunnistanut toimintaansa liittyvän jotain riskejä. Tästä päästään siihen, että mikäli vahingon aiheuttajalla on toimintaansa ryhtyessä virheellinen oletus mahdollisista seuraamuksista vahingon kärsinyttä kohtaan, voi henkilö arvioida tarvittavan huolellisuustason alakanttiin, jonka seurauksena pääsee aiheutumaan odottamattoman suurta vahinkoa. Vastakohtaisesti vahingon aiheuttaja voi myös virheellisen riskiolettaman pohjalta ylimitoittaa riskien minimointiin liittyvän toimintansa. (Hemmo 2005, 135.)

Vahingon ennalta-arvattavuutta arvioidaan aina objektiivisen arvion eli yleisen perustan pohjalta. Arviointia ei siis voida tehdä pelkästään vahinkoa aiheuttaneen henkilön subjektiivisesta näkökulmasta. Arvioinnissa tulee kuitenkin ottaa huomioon vahingon aiheuttajan todellinen tietämys mahdollisista seuraamuksista ja henkilön aseman sekä kykyjen tuoma tietämys mahdollisten seuraamusten ennakkointiin. Esimerkiksi yleisesti voidaan edellyttää, että talousjohtajalla on korkeampi kyky ennakoita toiminnan mahdollisia taloudellisia seuraamuksia kuin vaikkapa kirvesmiehen ammatin omaavalla henkilöllä. Ennalta-arvattavuutta edellytetään kaikkien vahinkojen kohdalla jollain tasolla, joten myös tavallisten rikosten kohdalla tulee arvioida ennalta-arvaamattomuuden täyttymistä. (Savela 2015, 316.)

Vahingon ennalta-arvattavuus voi perustua joko vahingon aiheuttajalla oleviin erityisiin tietoihin koskien vahinkoa kärsineen olosuhteita tai vaihtoehtoisesti yleiseen tunnettavuuteen koskien vahingon aiheutumista. Molempien vaihtoehtojen kohdalla on kuitenkin selvää, että vahingonkorvausvastuu ei rajoitu vahinkoa aiheuttaneen henkilön tosiallisiin tietoihin, vaan vastuu pitää sisällään myös ne seuraamukset, joiden vahingonvaarasta aiheuttajan olisi pitänyt olla tietoinen. Vahingon ennalta-arvattavuudeksi riittää se, että itse vahingon suuruusluokka ja tyyppi ovat ennalta-arvattavia. Ei ole siis niinkään merkityksellistä, ovatko vahingon aiheutumisen yksityiskohdat olleet ennalta-arvattavia vai ei. Vahingonkorvausvastuuta ei siis voi kokonaan välttää vedoten siihen, että koko vahinkoketju syineen ja seurauksineen ei ole ollut niin perinteinen, että se olisi pitänyt kyetä tunnistamaan etukäteen. (Hemmo 2005, 136–139.)

2.1.4 Vahingon aiheutuminen

Vahingonkorvausvastuun syntyminen edellyttää sitä, että on aiheutunut jokin konkreettinen vahinko. Vahinko voi olla esimerkiksi esine-, henkilö- tai varallisuusvahinko. Vaikka jokin taho olisi tehnyt lainvastaisen tai moitittavan teon, niin ei tämä taho voi joutua vahingonkorvausvastuuseen, jos vahinkoa ei ole syntynyt. Kuten aiemmin luvussa 2 kävi jo ilmi, itse vahinko on jonkin tapahtuneen tapahtumakulun ja odotetun tapahtumakulun differenssi eli erotus. Odotetun hypoteettisen tapahtumakulun tunnistaminen on haastavaa, koska vahingon vuoksi odotettua tapahtumainkulkua ei koskaan varsinaisesti pääse tapahtumaan. Odotettu tapahtumainkulku on siis kovin tulkinnanvarainen. (Savela 2015, 336.)

Kun arvioidaan tapahtuneen ja hypoteettisen tapahtumainkulun erotusta, niin arviointi tehdään lähtökohtaisesti vahinkoa kärsineen henkilön subjektiivisten eli henkilökohtaisten olosuhteiden pohjalta. Vahinkoa ja siitä aiheutunutta tappiota ei siis yleensä voida arvioida sen mukaan, miten tapahtumat

yleensä kulkevat vastaavissa tilanteissa. Arvioinnissa ratkaisevaa onkin se, minkälaisiksi nimenomaan vahinkoa kärsineen taloudellinen tilanne sekä olosuhteet olisivat kehittyneet ilman kyseistä vahinkoa. (Ståhlberg & Karhu 2013, 395.)

Suomen vahingonkorvausoikeudessa voidaan pitää yleisenä korvauksen perusteena täyden korvauksen periaatetta. Periaatteella tarkoitetaan sitä, että vahingon kärsineellä on suoritettava sellainen korvaus, jolla hän pääsee sellaiseen taloudelliseen asemaan, jossa hän olisi ollut ilman vahingon tapahtumista. Periaatteella on myös pystytty määrittämään vahingonkorvauksen yläraja ja tätä kutsutaan rikastumiskielloksi. Rikastumiskiellon mukaan korvaus ei voi olla niin suuri, että vahingon kärsinyt hyötyisi tapahtuneesta vahingosta taloudellisesti ja rikastuisi tapahtuneen myötä. Yleensä näyttötaakka vahingon aiheutumisesta ja vahingon määrästä on kantajalla eli vahingon kärsineellä. Joissakin tapauksissa näyttötaakka voi myös kääntyä vahingon aiheuttaneella henkilöllä, mutta tämä on melko poikkeuksellista. (Savela 2015, 338–347.)

2.2 Ankarasta vastuu ja sopimusvastuu

Aiemmin läpikäydyn niin sanotun perinteisen tuottamusvastuun lisäksi joissakin tapauksissa vahingonkorvausvastuu voi syntyä tuottamuksettomasti tai sopimusperusteisesti. Tällöin puhutaan joko ankarasta vastuusta tai sopimusvastuusta. Suomen vahingonkorvauslaissa ei kuitenkaan oteta kantaa tuottamuksettomaan tai sopimusperusteiseen vastuuseen, vaan niitä koskee tietyt erityislait ja säännökset. Sekä tilintarkastaja että yritysjohto voivat joutua vahingonkorvausvastuuseen perinteisen tuottamusvastuun ulkopuolella, joten on syytä karkeasti käydä läpi, mitä edellä mainituilla termeillä ankarasta vastuu ja sopimusvastuu tarkemmin tarkoitetaan. (Vahingonkorvauslaki 1974/412, 1 luku, 1 §.)

Päähkinänkuoressaan ankaralla vastuulla tarkoitetaan tuottamuksetonta vastuuta. Kuten jo luvussa 2.1 kävi ilmi, tuottamusvastuun alueella vahingon aiheuttajalle ei synny korvausvastuuta, mikäli hän ei aiheuta vahinkoa tahallisuudella tai tuottamuksella. Lainsäädännössämme sekä oikeuskäytännössämme on kuitenkin useita vahinkoja, joista voi joutua korvausvastuuseen, vaikka taustalla ei olisi tahallinen tai tuottamuksellinen teko. Tätä perinteisestä vastuusta poikkeavaa vastuuta kutsutaan siis ankaraksi vastuuksi. Ankarasta vastuuta arvioidaan objektiivisesti, kuten tuottamusvastuutaakin. Tuottamuksellisen ja tuottamuksettoman vastuun raja on melko häilyvä. Selkeästi ne erottuvat toisistaan sillä, että tuottamusvastuussa vahinkoriski syntyy huolimattoman toiminnan seurauksena, kun taas ankarassa vastuussa vahinkoriski on seurausta erittäin vahinkoalttiista ja vaarallisesta toiminnasta. Ankarasta vastuun arviointi perustuu kysymykseen, onko vahinko seurausta vahingon aiheuttajan riskialttiista käytöksestä tai toiminnasta. (Ståhlberg & Karhu 2013, 139–141.)

Sopimusvastuu on lyhyesti sanottuna kahden tai useamman osapuolen sopimukseen pohjautuva korvausvastuu. Osapuolten välillä tulee siis olla jonkinlainen sopimussuhde, jotta voidaan puhua sopimusvastuusta. Sopimusvastuu ja sopimuksen ulkopuolinen vastuu voi mennä tietyissä tapauksissa osittain päällekkäin ja täten raja näiden välillä voi olla häilyvä. Sopimusvastuusta on kyse vain silloin, kun loukattu normi on pohjautunut osapuolten tekemään sopimukseen. Sopimukseen perustuvan vastuun syntymiseksi riittää, että voidaan osoittaa sopimusrikkomuksen aiheuttaneen vahinkoa. So-

pimusvastuu voi olla joko tuottamuksellista tai ankaraa vastuuta. Sopimusvastuusta ei siis aina vapaudu, vaikka vahingon aiheuttaja pystyisi osoittamaan toiminnan olevan tuottamuksetonta. Sopimusvastuu voi siis syntyä sillä, että sopimukseen liittyvässä suorituksessa on vain ilmennyt virhe. (Virtanen 2011, 293.)

2.3 Vahingonkorvausvastuun kohdentuminen

Suomen vahingonkorvauslaissa otetaan kantaa siihen, kuinka vastuu kohdentuu ja jakautuu useamman tahon välille tilanteissa, jossa vahingon aiheutumiseen on vaikuttanut useampi henkilö. Vastuun kohdentumiseen ja jakautumiseen vaikuttaa vahvasti vallitsevat olosuhteet. Vastuun kohdentumiseen ja jakautumiseen vaikuttaa tietenkin myös vahingonkorvauksen mahdollinen sovittelu. Kuten jo luvussa 2.1 kävi ilmi, voimassa olevan lainsäädännön mukaan vahingonkorvausta voidaan kohtuudella sovittaa, jos vahinkoa kärsineen henkilön puolelta on myötävaikutettu vahinkoon tai jos vahingon aiheuttaneen teon ulkopuolinen ilmiö on osoittautunut osasyynä vahingon syntymiseen. (Vahingonkorvauslaki 1974/412, 6 luku, 1 §.)

Vahingon aiheuttajat voivat yhdessä aiheuttaa vahinkoa niin, että kaikilla tahoilla korvausperuste on sama. Vaihtoehtoisesti vahingon aiheuttajat voivat myös yhdessä aiheuttaa vahinkoa niin, että korvausperusteet tahojen välillä poikkeavat toisistaan. Suomen vahingonkorvauslain mukaan vahingon ollessa kahden tai useamman henkilön aiheuttama joutuvat vahingon aiheuttajat vastaamaan vahingonkorvauksesta yhteisvastuullisesti eli solidaarisesti. Sama koskee myös sellaista tilannetta, jossa useampi henkilö on katsottu korvausvelvolliseksi samasta vahingosta riippumatta siitä, ketkä vahingon aiheuttivat. Pääsääntöisesti vahingon kärsinyt henkilö voi siis vaatia valitsemiltansa henkilöiltä korvausta täysimääräisenä. (Vahingonkorvauslaki 1974/412, 6 luku, 2 §.)

Yhteisvastuu ei ole aina kuitenkaan täysin poikkeukseton. Useissa tilanteissa korvausperuste voi olla sama usealla vastuussa olevalla henkilöllä, mutta heistä yhden tai useamman kohdalla sovelletaan erilaisia alentamismääräyksiä. Alentamismääräysten perusteella yksittäinen korvausvelvollinen ei välttämättä joudu vastuuseen koko vahingosta. Vastuu sinänsä on solidaarista näissäkin tilanteissa, mutta vahingonkorvauslain mukaan alempaan korvaukseen määrätty henkilö joutuu vastaamaan vain siitä korvauksesta, johon hänet on määrätty. Lisäksi joissakin tapauksissa yhteisvastuullisten osalta on määritelty vastuun olevan jonkin henkilön kohdalla ensisijainen ja toisen kohdalla toissijainen. (Vahingonkorvauslaki 1974/412, 6 luku, 2 §; Ståhlberg & Karhu 2013, 269–273.)

Yhteisvastuun vuoksi vahinkoa kärsinyt voi siis saada korvausta koko vahingosta useammalta eri henkilöltä kuitenkin enintään täyden korvauksen verran. Suomen vahingonkorvauslain mukaan korvausmäärä on jaettava korvausvelvollisten kesken sen perusteella kuin katsotaan kohtuulliseksi ottaen huomioon jokaisen korvausvelvollisen määrä vahingon syyhyn, vahinkotapahtumasta saatu mahdollinen etu sekä muut olosuhteet. Lisäksi vahingonkorvauslaissa on säädetty niin, että henkilön maksaessa korvausta yli hänen oman osuutensa, on henkilöllä oikeus saada muilta korvausvelvollisilta oman osuutensa ylittävä osuus takaisin. Kuitenkin, mikäli joku korvausvelvollisista on erityisen maksukyvytön tai hänen oleskelupaikkaansa ei tunnusteta, niin on muiden korvausvelvollisten maksettava tämän henkilön osuus korvauksen vajauksesta. (Vahingonkorvauslaki 1974/412, 6 luku, 3 §.)

Vahingonkorvausoikeuden pääsäännön mukaan jokainen on velvollinen korvaamaan vahingon, jonka on aiheuttanut toiselle tahallisesti tai tuottamuksella. Vain poikkeuksellisesti joku muu voi joutua korvaamaan vahingon tuottamuksellisesti teon aiheuttaneen henkilön puolesta. Tällöin puhutaan isännänvastuusta. Yhteisöjen kohdalla yhteisö vastaa vahingosta, jonka on aiheuttanut yhteisön organisaatioon virallisesti kuuluva henkilö tuottamuksellaan. Lisäksi ankarassa vastuussa oleva yhteisö vastaa toiminnastaan aiheutuneista vahingoista, vaikka ne olisivat toisen henkilön tuottamuksellisen toiminnan tai teon seurauksia. Työnantajan vastuuta nimitetään yleisesti isännänvastuuksi ja Suomen vahingonkorvauslain mukaan työnantajalla on velvollisuus korvata vahinko, joka on seurausta työntekijän työssään tekemästä virheestä tai laiminlyönnistä. Isännänvastuu perustuu siihen, että yhteisön korvausvastuun ei haluta poistuvan sen perusteella, jos tietty tehtävä annetaan jonkin henkilön suorittavaksi. Isännänvastuun sijoittumista pohdittaessa voidaan todeta, että isännänvastuu sijoittuu johonkin tuottamusvastuun ja ankaran vastuun välille. (Vahingonkorvauslaki 1974/412, 3 luku, 1 §; Ståhlberg & Karhu 2013, 199–201.)

2.4 Vahingonkorvausvastuun vanhentuminen

Vahingonkorvausvastuun vanhentumisestakin on säädetty laissa, koska tarkoituksenmukaista ei ole se, että tuomioistuimet joutuisivat tekemään päätöksiä korvauksista todistusarvoltaan vanhentuneiden todisteiden pohjalta. Vanhentumiseen määrittävät osapuolten toimimattomuus sekä ajan yleinen kuluminen. Vahinko voi olla vaikeasti havaittavissa, koska vahingonteko sekä kehittyminen voivat tapahtua hitaasti pitkän ajan kuluessa. Kaikkien vahinkojen kohdalla vanhentumisen ajankohta ei ole tarkasti määriteltävissä. Mikäli veloitteen vanhentuminen rinnastetaan vahinkotapahtumaan sekä vastuun syntymiseen, oikeus korvauksen saamiseen voi olla vanhentunut ennen kuin itse vahinko edes ilmenee. Mikäli vanhentuminen sidotaan vahingon ilmenemiseen, niin vanhentumiseen voi kuluua jopa vuosia tai äärimmäisessä tapauksessa vuosikymmeniä. (Ståhlberg & Karhu 2013, 493–494.)

Korvaussaatavan vanhentumisesta säädetään laissa velan vanhentumisesta. Yleisesti ottaen velka vanhentuu kolmen vuoden kuluessa vahingon ilmenemisestä. Ilmeneminen tapahtuu varsinaisesti silloin, kun vahingon kärsinyt henkilö tulee tietoiseksi vahingosta ja kykenee esittämään korvausvaatimuksensa. Korvauksen vanhentumiselle on kuitenkin määriteltä lisäksi absoluuttinen vanhentumisaika, koska muuten vahinko voisi olla vanhentumatta erittäin pitkiäkin aikoja. Absoluuttiseksi vanhentumisajaksi on laissa määriteltä kymmenen vuotta. Absoluuttisella vanhentumisajalla tarkoitetaan sitä, että mikäli kymmenen vuoden aika ehtii täytyä ennen vanhentumisen katkaisemista, niin oikeus korvaukseen menetetään huolimatta siitä, että vahinkoa ei ole vielä edes kunnolla ilmennyt. Joskus vahinkoon johtanut toiminta voi olla monivaiheinen ja siihen voi liittyä tekoja useilta ajankohdilta. Tällöin kymmenen vuoden vanhentumisaika on laskettava viimeisimmästä vahinkoon johtaneesta teosta. Jotkin erityislait ottavat kantaa korvaussaatavan vanhentumiseen ja nämä säädetyt vanhentumisajat voivat poiketa velan vanhentumisen laista joissakin tapauksissa. (Laki velan vanhentumisesta 2003/728, 7 §; Ståhlberg & Karhu 2013, 494–500.)

3 YRITYSJOHDON VAHINGONKORVAUSVASTUU

Yritysjohtoa koskeva vahingonkorvausvastuu on määritelty ohjaamaan johdon toimintaa sekä ennaltaehkäisemään syntyviä vahinkoja. Lisäksi yritysjohtoon vahingonkorvausvastuulla varmistetaan se, että johdon toiminnasta seuranneista vahingoista suoritetaan korvaus vahinkoa kärsineelle. Pääsääntöisesti yritysjohto eli hallitus ja toimitusjohtaja ovat vastuussa kaikista toimintansa seurauksena syntyneistä vahingoista. He voivat joutua korvaamaan vahinkoja yhtiölle, osakkeenomistajille ja muille mahdollisille ulkopuolisille sidosryhmille. Yritysjohtoon vahingonkorvausvastuuta säätelee osakeyhtiölaki, vahingonkorvauslaki ja tietyissä tapauksissa erilaiset sopimusoikeudelliset säännökset. Lisäksi yritysjohtoon vahingonkorvausvastuun määrittelyssä tulee ottaa huomioon vallitseva EU-lainsäädäntö ja erilaiset direktiivit. (Savela 2015, 1–5.)

Osakeyhtiöoikeudellinen vahingonkorvausvastuu käsittelee niitä perusteita, joilla osakeyhtiössä yhtiöoikeudellisessa roolissa toimivalla henkilölle voi syntyä korvausvastuu omasta toiminnasta. Osakeyhtiön omaa vastuuta taas käsitellään yhtiöoikeudellisen korvausvastuun ulkopuolella yleisen vahingonkorvausoikeuden ja sopimusoikeuden perusteella. Yhtiöoikeudellinen korvausvastuu käsittelee yleensä varallisuusvahinkoja, koska niiden korvattavuus on vahingonkorvauslain perusteella melko rajallista. Tämän vuoksi osakeyhtiölakiin sisällytetyn korvaussäännöksen tärkein merkitys on laajentaa yhtiöoikeudellista korvausvastuuta koskemaan myös puhtaita varallisuusvahinkoja. (Savela 2015, 1–2.)

Kun tarkastellaan vastuun riippuvuussuhteita osakeyhtiössä, voidaan todeta niistä suurimman osan olevan olemukseltaan sopimustyyppisiä. Esimerkiksi on katsottu, että yritysjohto tekee sopimuksen yhtiön kanssa ja sitä kautta myös kaikkien yhtiön osakkeenomistajien kanssa. Tämän perusteella on katsottu, että edellä mainittujen tahojen välille syntyy sopimusverkko, jossa suurin osa vaateista on luonteeltaan sopimusperusteisia korvausvaateita. Täytyy kuitenkin muistaa, että yhtiöoikeudellinen korvausvastuu voi kuitenkin syntyä myös sellaisia tahoja kohden, joilla ei ole minkäänlaista sopimussuhteista yhteyttä yhtiöön. (Savela 2015, 1–2.)

Yhtiöoikeudelliselta pohjalta syntyvä korvausvastuu velvoittaa, että vahingon aiheuttaja on toiminut yhtiöoikeudellisessa roolissa vahinkoa aiheuttaessaan. Toiminta muussa roolissa jää siis yleisen vahingonkorvausoikeuden alaiseksi. On siis mahdollista tai jopa tyypillistä, että johdon aiheuttamaan vahinkoon sovelletaan rinnakkaisesti osakeyhtiölakia ja jotain toista lakisääteistä tai sopimusperusteista korvausvastuuta koskevaa säännöstä. Osakeyhtiölain korvaussäännökset eivät siis estä useiden säännösten rinnakkaista soveltamista. (Savela 2015, 2–5.)

Yritysjohtoon sisäisestä vastuunjaosta voidaan todeta sen verran, että toimitusjohtajan korvausvastuu on usein hallituksen jäsenen vastuuta laajempaa, koska toimitusjohtajalla on yleensä hallitusta kattavammat tiedot ja toimintamahdollisuudet vahinkojen aiheutumisen ja niiden välttämisen kannalta. Sama voidaan myös todeta hallituksen puheenjohtajan osalta, mikäli hänelle on osoitettu jotain erityistehtäviä, jotka vaativat kattavampaa tietoa yrityksen toiminnasta. Yleisesti ottaen edellä mainitut perusteet pohjautuvat siihen, että yksittäisen henkilön myötävaikutusta tarkastellaan olosuhteet ja henkilön tietämys huomioon ottaen vahingon tapahtuessa. (Fondia 2020.)

3.1 Yritysjohdon velvoitteet ja tehtävät

Osakeyhtiön hallituksen pääasiallisena vastuualueena ja tehtävänä on huolehtia siitä, että yhtiön toiminta on asianmukaisesti järjestetty. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että hallituksen kuuluu hoitaa kaikki sellaiset toimet, joita ei yhtiöjärjestyksessä tai laissa ole määrätty osakeyhtiön muille toimielimille hoidettavaksi. Toimitusjohtajan pääasiallisena tehtävänä on puolestaan osakeyhtiön päivittäinen operatiivinen johtaminen. Yhtiön hallituksen ja toimitusjohtajan velvoitteista sekä tehtävistä säädetään suoraan laissa. Lisäksi yritysjohdolle voidaan määrittää erityistehtäviä tai heidän lakisääteisiä tehtäviensä voidaan tarkentaa osakeyhtiön yhtiöjärjestyksen avulla. (Hannula, Kari & Mäki 2014, 16–17.)

Yritysjohdon toimintaa ohjaa vahvasti osakeyhtiölakiin perustuva huolellisuusvelvoite. Huolellisuusvelvoitteen mukaan yritysjohton tulee jatkuvasti toimia huolellisesti yhtiön etua edustaen. Lisäksi yritysjohtoa koskee osakeyhtiölain määrittämä yhdenvertaisuusperiaate, jonka mukaan johdon on oltava yhdenvertainen kaikkia osakkaita kohtaan. Lisäksi johto ei saa toimia niin, että sen toiminnan seurauksena tuotettaisiin jollekin taholle epäoikeutettua etua osakkeenomistajan tai yhtiön kustannuksella. (Osakeyhtiölaki 624/2006, 1 luku, 7–8 §.)

Osakeyhtiölakiin sisältyy lisäksi esteellisyyden määritelmä, joka ohjaa vahvasti yritysjohton toimintaa. Lain mukaan hallituksen jäsen ja toimitusjohtaja ovat esteellisiä osallistumaan yhtiön ja heidän väliseensä sopimukseen liittyvän asian käsittelyyn. Esteellisyys muodostuu myös silloin, jos yhtiön sekä kolmannen osapuolen välinen sopimus tuo johdolle etua, joka on ristiriidassa yhtiön oman edun kanssa. Esteellisyyden siis synnyttää kolmannen osapuolen ja yhtiön välisen sopimuksen tai oikeustoimen pohjalta vain johdon henkilökohtainen mahdollinen etuus. Henkilökohtaisen etuuden ei tule olla varmaa, vaan esteellisyyden syntymiseen riittää se, että etuus on todennäköinen. (Osakeyhtiölaki 624/2006, 6 luku, 4 & 19 §; Savela 2015, 111.)

Alla taulukossa 1 on esitetty vahingonkorvausvastuun kannalta keskeisiä lakisääteisiä toimitusjohtajan ja hallituksen velvoitteita, jotka heidän tulee ottaa huomioon omassa toiminnassaan. Taulukossa ei siis käydä läpi kaikkia lakisääteisiä velvoitteita, koska se ei ole vahingonkorvausvastuun eikä itse työn kannalta olennaista. Taulukkoon on merkitty kirjaimella x hallituksen tai toimitusjohtajan kohdalle sen mukaan, koskeeko velvoite kyseistä yritysjohton osapuolta. Taulukosta käy ilmi, että hallituksella ja toimitusjohtajalla on molemmilla sekä yhteisiä että omia velvoitteita. Taulukossa on aluksi listattu johdon yhteiset velvoitteet ja tämän jälkeen on paneuduttu osapuolten omiin velvoitteisiin. Kunkin velvoitteen perään on kirjattu sen lainsäädännöllinen lähde. Lisäksi taulukko havainnollistaa sitä, kuinka velvoitteet ja tämän myötä vastuu jakautuu yritysjohton kesken sisäisesti.

TAULUKKO 1. Yritysjohdon keskeisimmät lakisääteiset velvoitteet

Lakisääteinen velvoite	Hallitus	Toimitusjohtaja
Kaikkien osakkaiden yhdenvertainen kohtelemisen (Osakeyhtiölaki 624/2006, 1 luku, 7 §).	x	x
Yhtiön edun edistäminen kaikessa toiminnassa (Osakeyhtiölaki 624/2006, 1 luku, 8 §).	x	x
Esteellisyydestä ilmoittaminen ja esteellisten asioiden käsittelystä pidättäytyminen (Osakeyhtiölaki 624/2006, 6 luku, 4 & 19 §).	x	x
Yhtiön omien osakkeiden hankinnan ja luovutuksen lainmukaisuudesta huolehtiminen (Osakeyhtiölaki 624/2006, 15 luku, 12 §).	x	x
Pääomatilanteen valvominen ja tarvittaessa pääoman vähentymisestä ilmoittaminen kaupparekisteriin (Osakeyhtiölaki 624/2006, 20 luku, 23 §).	x	x
Tilinpäätöksen tekeminen, päivääminen ja allekirjoittaminen (Kirjanpitolaki 1997/1336, 3 luku, 7 §).	x	x
Salassapitovelvollisuuden noudattaminen kaikessa toiminnassa (Rikoslaki 1889/39, 30 luku, 5 §).	x	x
Yhtiön hallinnon oikeudenmukainen järjestäminen ja hallinnon toiminnan valvominen (Osakeyhtiölaki 624/2006, 6 luku, 2 §).	x	
Kirjanpidon sekä varainhoidon asianmukaisen järjestämisen valvominen (Osakeyhtiölaki 624/2006, 6 luku, 2 §).	x	
Yhtiökokouksen päätösten noudattaminen ja täytäntöönpaneminen, mikäli ne eivät ole lain tai yhtiöjärjestyksen mukaan pätemättömiä (Osakeyhtiölaki 624/2006, 6 luku, 2 §).	x	
Toimitusjohtajan tai tämän sijaisen valitseminen ja erottaminen (Osakeyhtiölaki 624/2006, 6 luku, 20 §).	x	
Varojensaon oikeanmukaisuuden ja maksukyvyyn valvominen (Osakeyhtiölaki 624/2006, 13 luku, 2 & 6 §).	x	
Yhtiön vakuuksien ja lainojen antamisesta huolehtiminen siten, että niitä ei anneta ulkopuoliselle henkilölle yhtiön omien osakkeiden hankkimista varten (Osakeyhtiölaki 624/2006, 13 luku, 10 §).	x	
Yhtiön juoksevan hallinnon järjestäminen sekä hallinnon ja henkilökunnan toiminnan valvominen (Osakeyhtiölaki 624/2006, 6 luku, 17 §).		x
Yhtiön kirjanpidon sekä varainhoidon asianmukainen järjestäminen (Osakeyhtiölaki 624/2006, 6 luku, 17 §).		x
Yhtiötä koskevien tarvittavien asioiden ilmoittaminen hallitukselle (Osakeyhtiölaki 624/2006, 6 luku, 17 §).		x
Hallituksen päätösten noudattaminen ja täytäntöönpaneminen, mikäli ne eivät ole lain tai yhtiöjärjestyksen mukaan pätemättömiä (Osakeyhtiölaki 624/2006, 6 luku, 19 §).		x

Kuten taulukosta käy ilmi, vastuu kirjanpidosta koskee osittain sekä toimitusjohtajaa että hallitusta. Vastuu kirjanpidon asianmukaisuudesta ja oikeellisuudesta on pääasiallisesti toimitusjohtajalla. Toimitusjohtajan vastuulla on siis tarkka kirjanpidon järjestäminen sekä sen valvonta. Hallituksen vastuulle jääkin siis toimitusjohtajan kirjanpitovelvollisuuden hoitamisen tarkka valvonta. Vaikka kirjanpidon toteuttaminen voidaan antaa tehtäväksi tilitoimistolle tai ulkopuoliselle kirjanpitäjälle, ei yritysjohdolla voi kokonaan välttää korvausvastuutaan tällä tehtävien delegoinnilla. Yritysjohdon on joka tapauksessa valvottava, että kirjanpito suoritetaan asianmukaisesti sen tekijästä riippumatta. Hallitus ei voi täysin sokeasti luottaa siihen, että tilintarkastaja huomauttaa kirjanpidon virheellisyydestä tai puutteellisuudesta. Tämän vuoksi hallituksen tulee järjestää tilikauden ajaksi jatkuvasti toimiva valvontajärjestelmä tai erillinen valvontayksikkö. Yritysjohdon tulee tilikauden päätteeksi allekirjoittaa tilinpäätös ja tilinpäätösinformaation oikeellisuudesta vastuu on sillä toimitusjohtajalla ja hallituksella, jotka allekirjoittavat kyseisen tilinpäätöksen. (Savela 2015, 121–124.)

3.2 Yritysjohdon vahingonkorvausvastuun edellytykset

Osakeyhtiölain mukaan hallituksen ja toimitusjohtajan tulee korvata yhtiölle aiheutunut vahinko, joka on seurausta tahallisesta tai huolimattomasta huolellisuusvelvoitteen vastaisesta toiminnasta. Lisäksi hallituksen ja toimitusjohtajan tulee korvata osakkeenomistajalle, muulle henkilölle tai yhtiölle aiheutunut vahinko, joka on seurausta tahallisesta tai huolimattomasta osakeyhtiölain tai yhtiöjärjestyksen vastaisesta toiminnasta. Mikäli vahinkoon johtaneessa toiminnassa on rikottu osakeyhtiölakia muulla tavalla kuin ainoastaan rikkomalla aiemmin läpikäytyjä osakeyhtiölain ensimmäisen luvun periaatteita tai mikäli vahinkoon johtaneessa toiminnassa on rikottu yhtiöjärjestyksen sääntöä, niin tällöin vahingon katsotaan olevan seurausta huolimattomuudesta, mikäli vahingon aiheuttaja ei osoita toimineensa huolellisesti. Tämä sama koskee lisäksi vahinkoa, joka on seurausta yhtiön lähipiiriin liittyvän henkilön eduksi tehdystä toiminnasta. (Osakeyhtiölaki 624/2006, 22 luku, 1 §.)

Osakeyhtiölain mukaan vastuuseen toiminnastaan voivat siis joutua hallituksen jäsenet, toimitusjohtaja ja hallituksen varajäsenet siltä osin kuin he toimivat varsinaisten jäsenten puolesta. Myös toimitusjohtajan sijainen voi joutua vastuuseen toiminnastaan, mutta vain silloin kun hän toimii nimenomaan toimitusjohtajan sijaisena virallisen toimitusjohtajan poissa ollessa. Lisäksi edellä läpikäydyn lain kohdan perusteella huomataan, että vastuuseen vaikuttaa se, vaatiiko korvausta itse yhtiö vai jokin muu osapuoli. Mikäli korvausta vaatii muu kuin yhtiö, niin vastuun syntyminen edellyttää, että vahinko on syntynyt toiminnasta, jossa on rikottu joko yhtiöjärjestyksestä tai osakeyhtiölakia muuten kuin ensimmäisen luvun huolellisuusvelvollisuuden osalta. Mikäli korvausta vaatii itse yhtiö, niin korvausvastuu syntyy tuottamuksellisesta toiminnasta tai teosta. Korvausvastuu kattaa siis myös teot, jossa on rikottu ensimmäisen luvun huolellisuusvelvollisuutta. Huomattavaa on se, että vastuukynnys on korkeampi, kun vahinkoa on aiheutettu muulle kuin itse yhtiölle. Lisäksi huomioon tulee ottaa se, että yritysjohdon vahingonkorvausvastuun syntyminen edellyttää osakeyhtiölain perusteella henkilökohtaista myötävaikutusta. Johdon korvausvastuu ei ole osakeyhtiölain perusteella siis yhteisöllistä eli kollektiivista. (Savela 2015, 12.)

Vastuun kohdistuessa muuhun kuin yhtiöön, tarkoitetaan tällä muulla taholla osapuolta, jolla on jonkinasteinen kytkentä osakeyhtiöön. Kytkentä voi olla melko kaukainenkin, mutta vahingonkorvauksen saamiseksi tulee vahinkoa kärsineellä siis olla jokin kytkentä yhtiöön. Vastuu muuta kuin yhtiötä

kohtaa ei synny, mikäli vahinko on seurausta toiminnasta, jossa on rikottu hallituksen työjärjestystä, yhtiökokouksen päätöstä tai yhtiön sisäistä normia. Lisäksi yritysjohdon vastuuta muuhun kuin yhtiöön ei synny yhtiön tekemää sopimusta rikkomalla, koska sopimuksesta vastaa yhtiö johdon sijaan. Lisäksi pääomallainan ehtojen tai sulautumis- ja jakautumissuunnitelman rikkominen ei synnytä korvausvastuuta muuta kuin yhtiötä kohtaan. (Savela 2015, 141–143.)

Yleisesti on katsottu, että johdon vahingonkorvausvelvollisuus edellyttää seuraavien asioiden käsillä oloa. On tullut syntyä konkreettista vahinkoa, vahinko on tullut aiheuttaa juuri johdon tehtävässä, vahinko on tullut aiheuttaa huolimattomuudella ja tuottamuksella, vahingolla ja johdon teolla on tullut olla syy-yhteys sekä vahingon on tullut olla riittävän ennalta-arvattavissa. Osakeyhtiölaki ei sulje suoraan pois tiettyä vahinkotyyppiä, mutta yleensä johdon korvausvastuulle jäävän vahingon tulee olla varallisuusvahinko. Käytännöllisesti katsoen on siis mahdotonta saada johdolta korvausta sen toiminnasta aiheutuneesta mielihahasta tai muunlaisesta kärsimyksestä. Vahinkojen arviointiin sekä korvausperusteisiin sovelletaan osakeyhtiölain lisäksi yleisiä vahingonkorvauslain edellytyksiä, jotka on käyty työssä jo aiemmin läpi. Osakeyhtiölaissa ja vahingonkorvauslaissa ei ole tarkkoja säännöksiä siitä, mitä varallisuusvahingolla tarkoitetaan. Yleensä vahingon määrää pohditaan sen kautta, että millainen taloudellinen tilanne vahinkoa kärsineellä olisi ollut ilman vahinkotapahtumaa ja millainen taloudellinen tilanne todellisuudessa vahinkoa kärsineellä oli. (Immonen & Nuolimaa 2017, 284–285.)

3.2.1 Vahingon aiheutuminen yritysjohdon vahingonkorvausvastuun edellytyksenä

Osakeyhtiölain nojalla vahingonkorvausvastuu syntyy ainoastaan, kun henkilö on yhtiöoikeudellisessa toimessa omalla toiminnallaan aiheuttanut konkreettisen vahingon. Tämä aiheuttaa hankaluuksia rajanvetoon, esimerkiksi siihen milloin henkilö on toiminut osakeyhtiölain mukaisessa toimessa ja milloin yhtiön muuna johtajana. Samoin on tunnistettava, milloin henkilö on toiminut omaan lukuunsa ja milloin yhtiön edustajana. Osakeyhtiölain mukaan hallituksen jäsen ja toimitusjohtaja ovat velvollisia korvaamaan vahingon, jonka he ovat tehtävässään aiheuttaneet. Tehtävässäolo edellytyksen tulkitseminen ei ole niin yksiselitteistä, että se koskisi pelkästään toimia muodollisessa hallituksen kokouksessa. Osakeyhtiölain mukaan vastuuta ei synny toimista, jotka yritysjohdo tekee muussa ominaisuudessa kuin juuri kyseisessä tehtävässään. Näin ollen esimerkiksi hallituksen jäsenen osakkeenomistajan roolissa tehdyistä toimista aiheutuneeseen vahinkoon sovelletaan osakasta koskevia vahingonkorvausvastuun säännöksiä. (Savela 2015, 12–19.)

Yhtiön hallituksen jäsenenä tai toimitusjohtajana toimiminen on täysin vapaaehtoista eikä johdon tehtävään voida nimetä ilman henkilön suostumusta. Tällaisessa tilanteessa henkilöä ei voida myöskään pitää miltään osin vastuussa toimitusjohtajan tai hallituksen toimista. Toimitusjohtajuutta tai hallituksen jäsenyyttä ei voi myöskään ottaa vain muodon vuoksi hoidettavaksi. Vaikka henkilö kertoisi olevansa tehtävässä vain muodon vuoksi, on hän tässä roolissa vastuussa kaikkien roolin velvoitteiden täyttymisestä. Pääsääntöisesti yritysjohdo ei vastaa ennen toimikauden alkua tehdyistä päätöksistä. Henkilö voi kuitenkin joutua vastuuseen, mikäli hän on myötävaikuttanut aikaisemman päätöksen täytäntöönpanoon. Myöskään uusilta tehtävään valituilta henkilöiltä ei voida edellyttää välitöntä tietoa yhtiön kaikesta toiminnasta. Näin ollen toimikauden alussa johtajaa ei voida pitää

vastuussa siltä osin kuin hän ei ole kohtuudella ehtinyt perehtyä yhtiön asioihin. (Savela 2015, 12–19.)

3.2.2 Syy-yhteys yritysjohdon vahingonkorvausvastuun edellytyksenä

Osakeyhtiölain nojalla syntyvä vahingonkorvausvastuu edellyttää henkilökohtaista myötävaikutusta ja vahingonkorvausvastuu ei näin ollen ole kollektiivista. Korvausvastuun syntyminen edellyttää lisäksi, että tapahtuneen vahingon ja sen aiheuttaneen teon tai laiminlyönnin välillä on syy-yhteys. Vastuuseen haluttavan henkilön osalta onkin erikseen ratkaistava, onko asianomainen osallistunut toimenpiteeseen tai laiminlyöntiin, joka on johtanut vahinkoon. Johdon korvausvastuuta ei voi yrittää välttää pysyttelemällä erossa yhtiön toiminnasta. Koska johdolta edellytetään aktiivista toimintaa yhtiön edun edistämiseksi, ei esimerkiksi hallituksen jäsen välttä vastuuta jäämällä pois kokouksesta tai pidättäytymällä äänestämisestä ilman hyväksyttävää syytä. Hallituksen tekemiin päätöksiin katsotaan osallistuneen ainakin kaikkien tätä päätöstä kannattaneiden jäsenten. Vaikka tällä yksittäisellä äänellä ei olisikaan ollut vaikutusta lopputuloksen syntymiseen, katsotaan henkilön silti osallistuneen päätöksen tekemiseen. (Hannula ym. 2014, 122.)

Korkeimmassa oikeudessa käsiteltiin tapaus, jossa arvioitiin hallituksen jäsenen passiivisuuden ja yhtiön toiminnasta erossa olemisen vaikutusta vahingonkorvausvastuun syntymiseen. Alkuperäiseen tapaukseen liittyi useampi johdon osapuoli, mutta korkeimpaan oikeuteen edenneessä käsittelyssä kyse oli yhden hallituksen jäsenen A korvausvastuun selvittämisestä edustamaansa yhtiötä X kohden, koska muiden osallisten kohdalla vahingonkorvausvastuun syntyminen oli varsin selvää toiminnan ollessa heidän osaltansa moitittavampaa. Tapauksessa yhtiön hallituksen jäsen A oli osallisena toiminnassa, jossa kyseisen yhtiön X varoja käytettiin yhtiön omien osakkeiden hankkimiseen. Lisäksi hallituksen jäsen A oli osallistunut toimintaan, jossa yhtiön X varoja lainattiin emoyhtiölle Y tilanteessa, jossa luottotappion vaara oli erittäin ilmeinen. 10.4.1991 yhtiö X antoi emoyhtiölle Y lainaa ja 29.12.1991 suurin osa tästä lainasta muutettiin hallituksen päätöksellä vakautetuksi lainaksi. (KKO 1999:86.)

Korkeimman oikeuden suullisessa käsittelyssä henkilö A kertoi, että hän oli hallituksen kokouksessa 29.12.1991 tullut tietoiseksi emoyhtiön Y velkaantumisesta edustamaansa yhtiötä X kohden. Tällöin velkojen määrä oli miltei kolminkertainen yhtiön X osakepääomaan nähden. Katsottiin, että lainan vakauttamispäätös oli henkilölle A selvä merkki siitä, että yhtiön X mahdollisuus saada emoyhtiöltä Y saatavansa takaisin oli selkeästi vaarantunut ja luottotappion vaara oli tästä syystä havaittavissa. Tämän seurauksena henkilön A olisi hallituksen jäsenenä ja puheenjohtajana täytynyt ryhtyä toimiin estääkseen yhtiön X aseman heikentymisen emoyhtiön Y velkojana. Katsottiin, että tämän velvollisuuden henkilö A oli passiivisuudellaan kokonaan laiminlyönyt. Tämän seurauksena henkilön A katsottiin olevan vastuussa 29.12.1991 jälkeen tapahtuneesta velkaantumisesta yhtiölle X aiheutuneesta vahingosta. Vahingonkorvausvastuu siis syntyi sen vuoksi, että henkilö A oli laiminlyönyt velvollisuuttaan estää yhtiön X kannalta haitallisten asioiden hoitamisen passiivisuudellaan ja tämä laiminlyönti oli syy-yhteydessä aiheutuneen vahingon kanssa. (KKO 1999:86.)

Tehtyä päätöstä vastaan äänestänyt jäsen ei pääsääntöisesti ole vastuussa enemmistön tekemästä päätöksestä. Aina ei kuitenkaan pelkkä vastaan äänestäminen riitä vapautumaan vastuusta. Räikeimmissä tapauksissa tämän välttämiseksi johtajalta edellytetään aktiivisia toimia vahingon ehkäisemiseksi. Tällaisen mahdollisen vahingon välttämiseksi tulee virheellisyys saattaa yhtiön hallituksen ja asianmukaisen johdon tietoisuuteen. Tätä voimakkaampana toimenpiteenä voidaan pitää asian saattamista tilintarkastajan tai jopa yhtiökokouksen tietoisuuteen. Yhtiökokouksen osalta tässä on kuitenkin varsin korkea kynnyks väärinkäytöksen yhteydessä. Tämä siksi, että yhtiökokous ei johda yhtiön toimintaa, vaan johtaminen tapahtuu hallituksen toimesta. Vahingonkorvausvastuun välttämiseksi viime kädessä johtajan tulee erota hallituksesta. Eroamista pidetään kuitenkin niin radikaalina toimenpiteenä, että sitä ei voida edellyttää kuin erityisen tärkeiden ja räikeiden virheellisten ratkaisujen osalta. Lisäksi esteellisellä hallituksen jäsenellä on velvollisuus olla osallistumatta tätä perustavan asian käsittelyyn ja myös olla äänestämättä asiassa. Jäsenen tulee myös saada pidättäytyä äänestämästä, jos hänellä on intressiristiriita asiassa, vaikka se ei riittäisikään perustamaan osakeyhtiölain mukaista esteellisyyttä. (Savela 2015 33–35.)

3.2.3 Tuottamus yritysjohdon vahingonkorvausvastuun edellytyksenä

Osakeyhtiölain nojalla vahingonkorvausvastuu edellyttää tuottamusta. Tulee siis selvittää, minkä tyyppinen toiminta kuuluu normaaliin yritysjohdon toimintaan ja minkä katsotaan olevan tuottamuksellista. Tuottamuksen määrittelyyn yleensä tarkoitettavan moitittavaa riskinottoa tai vaadittavan huolellisuuden laiminlyöntiä. Liiketoiminnassa erityispiirteenä on riskien ottaminen, joten pelkästään se, että toimi sisältää riskin vahingoista ei tee siitä tuottamuksellista. Tällaisia riskejä voi olla esimerkiksi erilaiset luottotappioriskit, joita johto kuitenkin voi jollain tasolla yrittää ennakoita. On erittäin haastavaa laatia yleisiä ohjeita vaadittavasta huolellisuuden tasosta. Arvioitaessa johdon huolellisuutta tulee tarkastella, onko johto toiminut yhtiöjärjestyksen, osakeyhtiölain ja muiden lakien mukaisesti. Lisäksi tulee selvittää, onko johto arvioinut huolellisesti päätökset ja hankkinut riittävät tiedot ennen päätöksen tekoa sekä onko johto pitänyt yhtiön etua aina tärkeimpänä suuntaviivana eikä päätöksiä ole tehty esteellisenä. Sen mitä ja millaista huolellisuutta voidaan tilanteissa vaatia, ratkaisee kuitenkin viime kädessä tuomioistuin tapauskohtaisesti. (Hannula ym. 2014, 99; Savela 2015, 12.)

Johdolta vaadittava huolellisuus on lähtökohtaisesti objektiivista. Se ei siis riitä, että johtaja menettelee yhtiön asioissa samalla tavalla kuin omissa asioissaan. Hänen tulee noudattaa sellaista huolellisuutta ja osaamista, jota huolellisen johtajan voidaan odottaa noudattavan vastaavassa olosuhteissa. Mikäli osakeyhtiön päätöksentekosäännöksiä rikotaan, voi niin osakkeenomistajat, yhtiö kuin myös vahinkoa kärsineet ulkopuoliset vaatia korvausta päätöksen tehneeltä henkilöltä. Yritysjohdon vastuu osakeyhtiölain mukaisen huolellisuusvelvoitteen rikkomisesta kohdentuu kuitenkin vain vastuuseen yhtiötä kohtaan. Näin ollen myös huolimattomasti tehdyistä liiketoimintapäätöksistä, kuten huonot yrityskaupat, voi muodostua korvausvastuu yhtiötä kohtaan. Toisaalta jo lievä tuottamus riittää luomaan vahingonkorvausvastuun. Tuottamusvastuussa olevia huolimattomuuden asteita ei jaotella erikseen, vaan muodollisesta syystäkin syntynyt lievä huolimattomuus muodostaa täyden vahingonkorvausvastuun. Liiketoiminnallinen vastuu kohdentuu kuitenkin vain yhtiöön, ja johto voi vapautua tästä vastuuvapauden avulla. Yritysjohdon vastuuvapauteen syvennyttään jäljempänä työssä lisää. (Savela 2015, 59–62.)

Johdon korvausvastuu muuta kuin yhtiötä kohtaan syntyy, kun on rikottu tuottamuksellisesti osakeyhtiölain säännöksiä tai yhtiöjärjestyksen määräyksiä. Tulee kuitenkin ottaa huomioon, että pelkästään näiden säännösten rikkominen ei aina täytä tuottamuksen tunnusmerkistöä. Yleensä korvausta vaativan tahon on pystyttävä osoittamaan jokin edellä mainittujen säädösten tai määräysten kohta, jota rikkomalla vahinko on aiheutunut. Johdon huolellisuusvelvoite kohdentuu yhtiöön eikä ulkopuolisiin tahoihin, joten vastuu velkojia tai osakkeenomistajia kohtaan ei voi perustua ainoastaan huolellisuusvelvoitteen rikkomiseen. Heidän puolellaan on kuitenkin voimassa oleva tuottamusolettama. Tuottamusolettaman mukaan vahinko on seurausta tuottamuksellisesta toiminnasta, mikäli vahinko on aiheutettu rikkomalla yhtiöjärjестystä tai osakeyhtiölakia pois lukien osakeyhtiölain ensimmäisen luvun periaatteita, jos vastuussa oleva johdon jäsen ei kykene osoittamaan toimineensa huolellisesti. (Hannula ym. 2014, 108; Savela 2015, 59–62.)

Yleisten periaatteiden mukaan korvausta vaativalla henkilöllä on lähtökohtaisesti näyttötaakka korvauksen perusteista. Tuottamusolettama kääntää näyttövelvollisuuden, jolla tarkoitetaan todistustaakan kääntymistä johdon vahingonkorvausvastuuta arvioitaessa. Tämä on selkeää, sillä toimitusjohtajan ja hallituksen tulisi vaivattomasti pystyä osoittamaan, että esimerkiksi osakeannissa ja omia osakkeita hankittaessa on menetelty osakeyhtiölain mukaisesti. Vaikka tuottamusolettama on olemassa, kun arvioidaan vastuuta muita tahoja kohtaan, ei muita vastuun edellytyksiä ole kuitenkaan kevennetty. Näin ollen vahingon kärsineen tulee myös näissä tilanteissa näyttää vahingon aiheutuminen sekä riittävä syy-yhteys. (Immonen & Nuolimaa 2017, 286–287.)

Helsingin pörssiin listautuneiden yhtiöiden tulee noudattaa Suomen listayhtiöiden hallinnointikoodia, eli Corporate Governance koodia. Yleensä koodilla tarkoitetaan yhtiön ohjaus- ja hallinnointijärjestelmää, joka määrittää yritysjohton velvollisuudet, roolin ja suhteen osakkeenomistajiin. Koodi on laadittu noudatettavaksi niin sanotun noudata tai selitä periaatteen mukaan. Tällä tarkoitetaan sitä, että yhtiö voi poiketa yksittäisestä suosituksesta, mutta tällöin sen on pystyttävä esittämään perustelut poikkeamiselle. Kyseisen koodin rikkominen ei kuitenkaan rinnastu osakeyhtiölain rikkomiseen, joten kolmannella osapuolella ei ole oikeutta perustaa korvausvaatimusta yksinomaan koodin rikkomiseen. Mikäli yhtiö on määrännyt yhtiöjärjestyksessä koodin noudattamisesta, voi tällöin mahdollisesti korvausvastuu syntyä suhteessa kolmanteen. Yleisen huolellisuusperiaatteen nojalla, koodin rikkomisesta voi syntyä vastuu, mikäli toimi katsotaan tuottamukselliseksi. Mikäli hallitus päättää koodin noudattamisesta, voi tämä vaikuttaa toimitusjohtajan vastuuseen suhteessa yhtiöön, sillä toimitusjohtajan tulee noudattaa hallituksen antamia ohjeita. Jos taas yhtiökokous päättää koodin noudattamisesta, voi tämä vaikuttaa hallituksen vastuuseen. (Savela 2015, 103.)

Missään yritystoiminnassa ei voida kohtuudella edellyttää absoluuttisen varmaa varautumista mahdollisten syntyvien vahinkojen varalta. Osa liiketoimintapäätöksistä osoittautuu väistämättä jälkepäin vääriksi. Tuottamuksellista ei siis ole se, jos huolellisen valmistelun jälkeen jokin tehty päätös osoittautuukin liiketoiminnallisesti vääräksi. Tämän vuoksi yrityksen suuristakaan tappioista ei voida päätellä, että johto olisi nimenomaan toiminut vahingonkorvausvastuun edellyttämällä tavalla huolimattomasti ja tuottamuksellisesti. Yhdysvalloissa on käytössä business judgment rule oletama, joka suojaaa yritysjohtoa liiketoiminnallisia päätöksiä tehdessä. Olettaman pohjana on, että johto päätök-

siä tehdessään toimii hyvässä uskossa tarvittavien tietojen pohjalta ja yhtiön etua ajaen. Tällöin tuomioistuin ei arvioi riskien ottamista, vaan pelkästään toimenpiteitä, joiden kautta ratkaisuihin päädyttiin. Sikäli Suomessakin on voimassa vastaavanlainen ajattelumalli siitä, että johto ei joudu lähtökohtaisesti vahingonkorvausvastuuseen päätöksenteon yhteydessä tehdystä liiketoiminnallisesta virhearvioinnista. Kyseisellä olettamalla estetään siis tuomioistuimia puuttumasta liikaa yhtiön liiketoimintapäätöksiin. Onkin esitetty, että riittävänä huolellisuutena pidetään sitä, että päätöksen taustalle on hankittu asianmukainen tietämys ja tämän perusteella on tehty johdonmukainen ratkaisu sekä että tähän päätökseen ei ole vaikuttanut johdon eturistiriidat. (Savela 2015, 92–97.)

Korkeimman oikeuden käsittelyssä oli tapaus, jossa arvioitiin yritysjohdon liiketoimintapäätösten tekemistä ja riskien ottamista. Tapauksessa yhtiön X hallituksen jäsen ja ainoa osakkeenomistaja henkilö A ei ollut ryhtynyt osakeyhtiölaissa säädettyihin toimenpiteisiin yhtiön selvitystilaan asettamiseksi, vaikka osakeyhtiön oma pääoma oli menetetty. Tapauksessa yhtiön X konkurssipesä vaati henkilöä A korvaamaan vahingon, joka yhtiölle X aiheutui varallisuusaseman heikentymisestä tappiollisen liiketoiminnan jatkamisen vuoksi. Yhtiön X konkurssipesä katsoi, että mikäli yhtiö X olisi asetettu selvitystilaan viimeistään 2003 lokakuussa, niin osa pesäluettelossa olevista veloista olisi jäänyt kokonaan syntymättä. Yhtiön X omapääoma menetettiin jo ensimmäisen tilikauden aikana 2002 keväällä. Yhtiö X asetettiin konkurssiin 2005 lokakuussa velkojien hakemuksen perusteella. Riidatonta tapauksessa oli se, että yhtiön X velkojen määrä oli kasvanut huomattavasti ensimmäisen tilinpäätöksen ja konkurssiin asettamisen välisenä aikana. Lisäksi riidatonta oli se, että henkilö A oli kyennyt ensimmäistä tilinpäätöstä laatiessaan havaitsemaan yhtiön oman pääoman menettämisen ja hän ei siitä huolimatta kutsunut yhtiökokousta koolle yhtiön selvitystilaan asettamiseksi. Henkilö A oli siis laiminlyönyt velvollisuuttaan asettaa yhtiö X selvitystilaan. (KKO 2012:65.)

Tapauksessa arvioitiin sitä, oliko henkilö A laiminlyönnillään aiheuttanut yhtiölle X sellaista vahinkoa, jonka hän oli osakeyhtiölain perusteella velvollinen korvaamaan yhtiön X konkurssipesälle. Korkeimman oikeuden mukaan osakeyhtiön yleisen varallisuusaseman heikentyminen ei ole lähtökohtaisesti vahinko, joka hallituksen jäsenen tulisi korvata yhtiölle tai sen konkurssipesälle. Liiketoimintaa harjoittavan yhtiön toimintaan vaan yksinkertaisesti kuuluu riskien ottaminen ja riskien toteutuessa siitä voi seurata taloudellista vahinkoa yhtiölle. Yhtiölle itselleen ei kuitenkaan tämän perusteella synny oikeutta saada syntyneitä tappioita korvauksena yhtiön toiminnasta päättäneiltä hallituksen jäseniltä. Vaikka henkilö A oli toiminnallaan mahdollistanut yhtiön X tappiollisen toiminnan sekä velkaantumisen jatkumisen, korkein oikeus hylkäsi yhtiön X konkurssipesän vaatimuksen, koska henkilön A laiminlyönti rikkoi velkojien eduksi säädettyä velvollisuutta, mutta ei kuitenkaan itse yhtiön X suojaksi säädettyä velvollisuutta. Henkilö A ei siis tapauksessa joutunut korvaamaan yhtiölle X virheellisellä liiketoimintapäätöksellä aiheuttamaansa vahinkoa. (KKO 2012:65.)

3.3 Yritysjohdon vahingonkorvausvastuu muun lainsäädännön perusteella

Kuten aiemmin kävi ilmi, vahingonkorvauslaki on toissijainen laki ja osakeyhtiölain määrittämä korvausvastuu ohittaa vahingonkorvauslakiin perustuvan korvausvastuun. Oikeuskäytäntömme perusteella vahingonkorvauslakia voidaan soveltaa rinnakkain vahinkoon, jonka korvaamiseen on olemassa perusteet osakeyhtiölaissa. Huomioitavaa on se, että sovellettaessa kahden eri lain säännök-

siä rinnakkain kummankin normiston osalta arviointi on tehtävä erikseen eikä siten, että lakien säännökset täydentäisivät toisiaan. Osakeyhtiölakia sovelletaan silloin, kun vahinko on aiheutunut huolellisuusvelvoitetta, osakeyhtiölakia tai yhtiöjärjestyksestä tahallisuudella tai huolimattomuudella rikkomalla. Mikäli vahinko on aiheutunut muusta kuin edellä mainitusta rikkomuksesta, niin tällöin sovelletaan vahingonkorvauslakia vastuun määrittelyssä. Osakeyhtiölain korvausvastuun rajoitukset eivät rajoita vahingonkorvauslain mukaista vastuuta. Tämän vuoksi esimerkiksi korvausvastuun syntyminen kolmatta osapuolta kohtaan ei velvoita yhtiöjärjestyksen tai osakeyhtiölain rikkomista. Lisäksi yritysjohdon korvausvastuu voi perustua myös varsinaiseen rikokseen ja tällöin korvausvastuu määritellään rikoslain perusteella. Rikoslain mukaiseen korvausvastuuseen ei kuitenkaan syvennytä tässä työssä tarkemmin. (Hannula ym. 2014, 113–114; Savela 2015, 382–384.)

Kun toimitaan yhtiön puolesta ja kolmannelle osapuolelle syntyy vahinkoa, niin pääsääntöisesti aluksi korvausvastuussa on itse yhtiö. Yhtiöllä voi kuitenkin joskus olla takautumisoikeus hallitusta ja toimitusjohtajaa kohtaan. Mahdolliseen takautumisoikeuteen vaikuttaa se, kuinka tahallisesti vahinko on aiheutettu yritysjohdon puolelta. Aiemmin luvussa 2.3 läpikäydyn isännänvastuun mukaan työnantajan tulee korvata vahinko, jonka työntekijä on aiheuttanut virheellä tai laiminlyönnillään työssään. Tätä isännänvastuun säännöstä ei kuitenkaan voida soveltaa hallitukseen tai toimitusjohtajaan, koska he ovat yhtiön orgaaneja eivätkä työntekijöitä. Toisinaan on esitetty niin sanottu orgaaniteoria, minkä mukaan yhtiön johdon tuottamus katsottaisiin yhtiön omaksi tuottamukseksi. Ei ole siis täysin yksiselitteistä, milloin johdon aiheuttamat vahingot voidaan katsoa yhtiön vastuulle kuuluvaksi ja milloin yksittäisen johtoon kuuluvan henkilön vastuulle. (Hannula ym. 2014, 114–116; Savela 2015, 216.)

Osakeyhtiölain säännöksistä huolimatta mikään ei siis estä sitä, että hallituksen jäsen ei voisi joutua korvaamaan tekojaan jollain muulla perusteella. Hallituksen jäsen voi esimerkiksi joutua vahingonkorvauslain perusteella korvaamaan vahinkoja osakkeenomistajalle tai jollekin muulle kolmannelle osapuolelle. Osakeyhtiölain säännökset ottavat lähtökohtaisesti kantaa varallisuusvahinkoihin. Hallituksen toiminnasta voi kuitenkin aiheutua esimerkiksi myös esine- ja henkilövahinkoja, joita hallituksen jäsenet voivat joutua korvaamaan vahingonkorvausvastuun perusteella, mikäli vahinko on aiheutettu tuottamuksella. Esine- ja henkilövahinkojenkin osalta voi tulla vastaan tilanteita, jossa sovelletaan rinnakkain osakeyhtiölakia ja vahingonkorvauslakia. Vahingonkorvauslain ulkopuolelle jää kuitenkin mahdollinen johtoon kohdistuva sopimukseen perustuva ankarampi korvausvastuu. (Hannula ym. 2014, 115.)

Puhdas varallisuusvahinko tarkoittaa taloudellista vahinkoa, jolla ei ole yhteyttä esine- tai henkilövahinkoon. Kuten aiemmin työssä kävikin jo ilmi, vahingonkorvauslain perusteella syntyvässä korvausvastuussa varallisuusvahinkojen korvattavuus on huomattavasti rajatumpi kuin osakeyhtiölaissa. Vahingonkorvauslain perusteella varallisuusvahinko on korvattava vain silloin, jos vahinkoa on aiheutettu julkista valtaa käyttämällä, rangaistuksi säädetyllä laiminlyönnillä tai mikäli korvaamiselle on muuten merkittävän painava syy. Toiminnan tahallisuus tai määrältään suuren vahingon aiheutuminen eivät suoraan perusta merkittävän painavaa syytä korvausvastuun syntymiselle. Merkittävä asema tai luottamus voivat edesauttaa merkittävän painavan syyn täyttymisen. Toiminnan moitittavuus on lisäksi erityisen painavan syyn täyttymistä edesauttava seikka. Myös vahinkoa kärsineen

tahon oman toiminnan moitittavuus tai riskin tiedostaminen voivat korottaa erityisen syyn täyttymisen kynnystä. Lisäksi vahingon laadulla on vaikutus korvattavuusarviointiin. (Vahingonkorvauslaki 1974/412, 5 luku, 1 §; Savela 2015, 388–390.)

Korkeimmassa oikeudessa oli käsittelyssä tapaus, jossa tarkasteltiin toimitusjohtajan korvausvelvollisuutta aiheutuneeseen varallisuusvahinkoon vahingonkorvauslain nojalla. Tapauksessa pankki A oli ollut yhtiön päärahoittaja pitkän aikaan ja käytännössä katsoen koko yhtiön rakennustontit, asunto-osakkeet ja vaihto-omaisuus olivat olleet pankilla A panttina. Osakeyhtiö oli myöhemmin myynyt pankissa A yhtiön velkojen panttina olleet osakkeet 7.8.1992 ja 10.8.1992. Osakkeiden kauppahinta oli suoritettu pankissa A olleelle yhtiön tilille sopimuksen mukaisesti. Kyseisellä tilillä oli panttausvaroitusta, mikä tarkoitti sitä, että tilillä olevia varoja ei voinut nostaa missään pankin A konttorissa. Osakeyhtiön pankissa A olevia varoja oli yhtiön toimitusjohtajan ohjeistuksella siirretty yhtiön tililtä verkko-yhteyden kautta toiseen pankkiin B 10.–11.8.1992 välisenä aikana. Koska yhtiön toimihenkilö oli siirtänyt myytyjen osakkeiden kauppahinnan toimitusjohtajan yleisohjeistuksella pankista A pankkiin B, ei pankki A saanut saatavalleen suoritusta. Tapauksessa katsottiin, että toimitusjohtaja tiesi yhtiön toimihenkilölle tilientyhjennys ohjeistuksen antaessaan, että tämä menettely loukkaisi pankin A oikeutta pantinhaltijana sekä velkojana. Pankki A vaati, että toimitusjohtaja veloitetaan korvaamaan vahingonkorvauslain nojalla menettelyllään aiheuttamansa vahinko korkoineen pankille A. (KKO 1998:115.)

Toimitusjohtajan menettelyä arvioidessa korkein oikeus totesi, että toimitusjohtajan ei ole väitetty syyllistyneen rikolliseen laiminlyöntiin pankkia A kohtaan. Osakkeiden myynnistä saatujen varojen siirtäminen pankista A yhtiön tilille pankkiin B tapahtui toimitusjohtajan keväällä 1992 toimihenkilölle antaman yleisohjeistuksen mukaisesti eikä toimitusjohtaja antanut varojen siirtämisestä nimenomaista määräystä. Selvitysten mukaan siirretyt varat olivat käytetty yhtiön juoksevien menojen kuten laskujen kuittaamiseen. Tapausta arvioidessaan korkein oikeus katsoi, että toimitusjohtajan olisi täytynyt huolehtia siitä, että pankki A olisi saanut pantattuina olleiden osakkeiden myynnistä syntyneet kauppahinnat. Tapauksessa ei kuitenkaan pystytty näyttämään toimitusjohtajan olleen tietoinen siitä, että hänen ohjeistuksensa varojen siirtämisestä pankin B tilille johtaisi myös niiden varojen siirtämiseen, jotka olivat tulleet pankin A tilille kauppahintojen suorituksina. Korkein oikeus katsoi loppujen lopuksi, että toimitusjohtajan toiminta ei ollut niin moitittavaa, että hänet olisi vahingonkorvauslain nojalla voitu velvoittaa korvaamaan pankille A aiheuttamansa varallisuusvahinko. (KKO 1998:115.)

4 TILINTARKASTAJAN VAHINGONKORVAUSVASTUU

Tilintarkastajalle asetettu vahingonkorvausuhka toimii huolellisen toiminnan houkuttimena. Uhan tarkoituksena onkin olla todellinen, mutta ei kuitenkaan liian ankara. Vahingonkorvausvelvollisuuteen joutuminen ei ole yksin ainoa tilintarkastajalle aiheutuva mahdollinen seuraus huolimattomasta menettelystä. Tilintarkastajan vahingonkorvausasioissa ei ole ainoastaan kyse taloudellisista sanktioista, vaan tilintarkastuslain 10 luvun 1–3 §:ssä säädetään myös tilintarkastajalle annettavasta varoituksesta tai huomautuksesta, hyväksymisen peruuttamisesta ja tietyn määräajan kiellosta toimia auktorisoituna tilintarkastajana. Usein kyse on myös tilintarkastajan maineesta, sillä ammattiyhteisössä tilintarkastajan maine on erittäin tärkeä jo työllistymisenkin kannalta. Näin ollen vahingonkorvausvastuuseen sisältyy myös tilintarkastajan maineriski. Lisäksi tilintarkastuslain 10 luvun 10 §:ssä säädetään tilintarkastusrikkomuksesta ja -rikoksesta ja näiden rangaistussäännöksistä. (Ruohonen 2020, 266–270.)

Tilintarkastajan vahingonkorvausvastuuta arvioidaan nykyisen tilintarkastuslain avulla. Myös Osakeyhtiölain 22 luvun 4 §:ssä viitataan tilintarkastajan vastuun osalta tilintarkastuslain 10 luvun 9 §:ään, jossa säädetään tilintarkastajan vahingonkorvausvastuusta. Vahingonkorvauslain yleisiä vahingonkorvausoikeudellisia toimintaperiaatteita voidaan käyttää apuna hyödyntämään tilintarkastuslain vahingonkorvaussäännöksiä täydentämistä. Kuitenkaan näillä vahingonkorvauslain säännöksillä ei lähtökohtaisesti ole mahdollista täydentää tilintarkastuslaissa määriteltyä vahingonkorvaussäännöstä. (Ruohonen 2020, 266–270.)

Tärkein tilintarkastusta säätelevä laki on tilintarkastuslaki, jota uudistettiin vuonna 2016. Lakiuudistus ei juurikaan vaikuttanut tilintarkastuslain säädöksiin vahingonkorvausvastuun osalta. Lakiuudistuksen myötä määrättiin kuitenkin siitä, että tilintarkastajien valvontavastuu siirtyi Keskuskaupparekisteriltä Patentti- ja rekisterihallituksen alaisuuteen. Mikäli varallisuusvahinkojen korvattavuutta arvioidaisiin ainoastaan vahingonkorvauslain tuottamusarvioinnin perusteella, niin korvattavaksi jäisivät pelkästään varallisuusvahingot, joiden taustalla on merkittävän painava teko. Tämän vuoksi tilintarkastuslaissa säädetty vahingonkorvausvastuu liittyy lähtökohtaisesti puhtaisiin varallisuusvahinkoihin, koska muuten tilintarkastaja ei joutuisi korvaamaan varallisuusvahinkoja lähes koskaan. (Ruohonen 2020, 269.)

Tilintarkastajan vastuumuotoja ovat sopimusvastuu ja deliktivastuu. Deliktivastuulla tarkoitetaan sopimuksen ulkoista lakiperusteista korvausvastuuta. Yleislakina deliktivastuussa toimii vahingonkorvauslaki, mutta tässä oman ryhmän muodostaa erityislakien säätelemät vahinkotilanteet. Tilintarkastajan vahingonkorvausvastuuta säätelevä erityissäännös tilintarkastuslaissa on tällainen erityislaki, minkä vuoksi tätä ei pidetä irrallisena yleisestä vahingonkorvausoikeudesta. Tilintarkastajan lakisääteisiin tehtäviin kohdistuvaan vahingonkorvausvastuuseen sovelletaan tilintarkastuslain lisäksi tiettyiltä osin myös vahingonkorvauslakia. Vahingonkorvauslakia sovelletaan esimerkiksi vastuun jakautumisen ja sovittelun osalta. Tilintarkastuslaissa säädetty vahingonkorvausvastuu on kuitenkin melko yleisluontoinen, joten sen tarkempi tulkinta onkin jätetty oikeuskäytännön varaan. (Kaisanlahti & Timonen 2006, 13–16.)

4.1 Tilintarkastajan veloitteet ja tehtävät

Tilintarkastajana toimivan henkilön tarkastettavaksi kuuluu yhtiön kirjanpito, hallintoelinten toiminta ja tilinpäätös. Tilintarkastaja antaa näistä tilintarkastuskertomuksen, jossa hän kertoo suorittamastaan tarkastuksesta ja sen tuloksista. Koska tilintarkastajan suorittama tarkastusprosessi on monivaiheinen, ei tämän prosessin odoteta inhimillisyydessään olevan täysin virheetön. Tilintarkastajan toimintaan liittyykin riski siitä, että hän joutuu korvaamaan oman toimintansa seurauksena aiheutuneita vahinkoja tarkastettavalle yhtiölle tai jollekin kolmannelle osapuolelle. Vahingonkorvaustilanteissa tilintarkastaja on vahingon aiheuttajana lähes poikkeuksetta toissijaisena. Tämä pohjautuu siihen, että hänen työstään aiheutunut vahinko liittyy siihen, että hän ei ole reagoinut tai kiinnittänyt huomiota jonkin toisen osapuolen tekemään moitittavaan tekoon. Tilintarkastajan vahingonkorvausvastuu luokitellaan siviilioikeudelliseen vastuuseen, jonka mukaan tilintarkastaja on vastuussa toiminnastaan sekä toimeksiantajalleen eli tilintarkastusasiakkaalle että sidosryhmille eli kolmansille osapuolille. Tilintarkastuksen tavoitteena on varmentaa se, että tarkastettavan yhtiön tilinpäätös ei sisällä olennaisia virheitä. Näin ollen tilintarkastuksen luonteesta johtuen tarkastuksessa ei pystytä välttämättä havaitsemaan kaikkia virheitä tilinpäätöksessä. Tällöin kyse onkin tilintarkastusriskistä, joka ammattitilintarkastajan tulee pyrkiä minimoimaan. (Horsmanheimo & Steiner 2017, 499–502.)

Tilintarkastuksessa suoritettava tarkastus kulminoituu raportointiin. Tilintarkastuksessa tilintarkastaja antaa tarkastuskertomuksen, jossa hän antaa lausunnon siitä, antaako tilinpäätös oikean ja riittävän kuvan yhteisön toiminnan tuloksesta sekä taloudellisesta asemasta. Lisäksi kertomuksessa on lausuttava siitä, että täyttääkö tilinpäätös lakisääteiset vaatimukset. Tilintarkastajan tehtäviin kuuluu myös raportoida asianmukaisesti olennaisista virheellisyyksistä, joita hän mahdollisesti havaitsee tarkastuksen yhteydessä. Väärinkäytösten ja virheellisyyden ennaltaehkäisemiseksi tilintarkastajan tulee kiinnittää huomiota esimerkiksi yhtiön toiminnan jatkamisen edellytyksiin. Jos tilintarkastaja arvioi, että yritys ei tule selviytymään seuraavasta tilikaudesta, tulee hänen raportoida tästä tilintarkastuskertomuksessaan. Pelkästään se, että havaitsee vahingot ei riitä, vaan tilintarkastajan on nimenomaan raportoitava näistä havainnoista. Esimerkiksi hallinnon tarkastuksessa usein onkin kyse juuri siitä, että yhtiön johtoelin on toiminut tavalla, josta voi seurata vahingonkorvausvelvollisuus tätä yhtiötä kohtaa. Mikäli tilintarkastaja ei tällöin huomautta asiasta, ottaa hän riskin siitä, että hän voi joutua itse vahingonkorvausvelvolliseksi. (Ruohonen 2020, 266–270.)

4.2 Hyvä tilintarkastustapa toiminnan yleissääntönä

Koska kaikkia mahdollisia tilanteita ei ole mahdollista säädellä lailla, toimii tilintarkastajien keskeisimpänä ohjenuorana hyvä tilintarkastustapa. Hyvän tilintarkastustavan tietolähteinä toimivat esimerkiksi viranomaisten ja tuomioistuinten päätökset, lait ja asetukset sekä tilintarkastusalan standardit ja ammattieettiset periaatteet. Tilintarkastuslain mukaan tilintarkastajan tulee noudattaa hyvää tilintarkastustapaa kaikissa tehtävissään. Tämä siis ohjaa tilintarkastajan toimintaa jatkuvasti kaikissa erilaisissa toimissa. Hyvä tilintarkastustapa ei ole yksiselitteinen sisällöltään, sillä se on jatkuvasti kehittyvää tapaoikeutta. Kuitenkin tämän noudattaminen on perusedellytys tilintarkastusprosessin tavoitteiden saavuttamiselle, joten sen sisältävien toimintatapojen sisäistäminen on tärkeää vahingonkorvausvastuun kannalta. (Horsmanheimo, Kaisanlahti & Steiner 2017, 178.)

Tilintarkastajan tulee hyödyntää raportoinnissa, suunnittelussa ja toteutuksessa menetelmiä, joita myös huolelliset ammattihenkilöt käyttävät. Tilintarkastajan tulee siis hyvän tilintarkastustavan mukaisesti tarkastaa olennaiset seikat, jotta hän voi antaa lainmukaisen tilintarkastuskertomuksen. Nykyään menetelmät tarkoittavat käytännössä kansainvälisten tilintarkastusstandardien noudattamista ja näitä arvioidaankin osana hyvää tilintarkastustapaa. Hyvän tilintarkastustavan kaltaista tapoikeutta noudatetaan myös muilla aloilla ja tämä voidaankin rinnastaa hyvään asianajajatapaan sekä hyvään kirjanpitotapaan. Tilintarkastajana toimivan henkilön tulee siis toimia tavalla, jolla hänen asemassaan toimiva huolellinen henkilö toimisi. Lisäksi tilintarkastajan tulee toiminnassaan noudattaa ammatillisesti ja eettisesti hyväksyttäviä periaatteita. Hyvän tilintarkastustavan edellytyksen pienimuotoinenkin rikkominen perustaa korvausvastuun tilintarkastajalle. (HE 295/1993.)

Edellä mainitulla tapasäännöksellä viitataan enemmän hyvään tilintarkastajatapaan kuin hyvään tilintarkastustapaan. Hyvä tilintarkastajatapa viittaa siis tilintarkastajien toiminnan sääntöihin ja huolellisen ammattihenkilön toimintatapaan. Vastaavasti hyvä tilintarkastustapa viittaa siihen, miten tilintarkastus tulee suorittaa asianmukaisesti. Hyvä tilintarkastajatapa käsitettä käytetään kuitenkin nykyään harvemmin, sillä yleisesti puhutaan hyvästä tilintarkastustavasta ja se sisältää myös hyvän tilintarkastustavan periaatteiden noudattamisen. (Horsmanheimo ym. 2017, 178–179.)

Hyvän tilintarkastustavan noudattaminen voidaan havaita kirjallisesti annettussa tilintarkastuskertomuksessa, jossa tilintarkastaja antaa lausunnon siitä, onko tarkastus tehty hyvän tilintarkastustavan mukaisesti. Mikäli tilintarkastaja ei ole voinut suorittaa tilintarkastusta hyvän tilintarkastustavan edellyttämällä tavalla, on hänen mainittava tästä tilintarkastuskertomuksessa. Olennaisuuden määrittäminen on kuitenkin tässä yksi avainasioista. Mikäli tilintarkastaja katsoo, että virheet tarkastettavassa kohteessa eivät ole olennaisesti vaikuttaneet tilintarkastuksen läpi viemiseen hyvän tilintarkastustavan edellyttämässä mittasuhteessa, voi hän antaa tällöin puhtaan tilintarkastuskertomuksen. Tilintarkastaja määrittelee ja soveltaa olennaisuuden käsitettä läpi tarkastuksen työn suunnittelusta toteutukseen asti. (Patentti- ja rekisterihallitus 2020, 24–26.)

Kun tilintarkastajan toiminta tulee arvioitavaksi esimerkiksi vastuun kannalta, toiminnan asianmukaisuutta arvioidaankin usein hyvän tilintarkastustavan kautta. Toisinaan on kyseenalaistettu, minkä takia tilintarkastuksen ohjaamisessa nojataan hyvään tilintarkastustapaan eikä laissa yksilöidä perusteellisesti tilintarkastajan velvollisuuksia. Merkittävin syy hyvän tilintarkastustavan painottamiselle on, että lainsäädännössä ei voida säädellä tilintarkastajan toimintaa yksityiskohtaisesti, sillä tilintarkastajan toiminta on koko ajan muuttuvaa ja ammatillinen osaaminen muodostuu ammattihenkilöiden keskuudessa. Näin ollen voidaan todeta, että laissa ei voida eikä tarvitse tietää, kuinka tilintarkastus tehdään hyvän tavan mukaisesti. Laissa voidaan määritellä, mikä tilintarkastuksen tavoitteena on ja laissa asetetun tavoitteen saavuttamiseksi kehitettävät hyvän tavan menetelmät määrittelevät itse tilintarkastuksen ammatillaiset. (Horsmanheimo ym. 2017, 177.)

4.2.1 Tilintarkastajan ammattieettiset periaatteet

International Ethics Standards Board for Accountants (IESBA) eettiset säännöt on laadittu tilintarkastajien ammattikunnan toimesta, ja ne sisältävät peruseriaatteet sekä toimintaohjeet eettisestä toi-

minnasta, joita tilintarkastajan tulee toiminnassaan noudattaa. Tilintarkastajan tulee noudattaa ammattieettisiä periaatteita kaikissa lakisääteisissä tehtävissään ja kehitettävä ammattitaitoaan jatkuvasti. Ammattieettisiä periaatteita ovat rehellisyys, objektiivisuus ja huolellisuus. Lisäksi tilintarkastajan on muun muassa noudatettava salassapitovelvollisuutta, oltava riippumaton toimeksiantokohteestaan ja osallistuttava laadunvalvontaan säännöllisin väliajoin. (Fraktman 2019, 25–26.)

IESBA:n laatimien eettisten sääntöjen mukaan tilintarkastajan tulee noudattaa rehellisyyden peruseriaatetta. Tilintarkastusammattilaisen tulee olla suora ja rehellinen kaikissa ammattiin liittyvissä suhteissa sekä liikesuhteissa. Edellä mainitun lisäksi rehellisyys velvoittaa tilintarkastajia toimimaan oikeudenmukaisesti sekä totuudenmukaisesti tehtävissään. Ammatillisen pätevyyden ja huolellisuuden peruseriaatteen määritelmällä taas tarkoitetaan sitä, että tilintarkastusammattilaisen on pystyttävä pitämään ammatilliset tiedot ja taidot vaaditulla tasolla. Tällä varmistetaan se, että työnantaja tai asiakas saa pätevää ammatillista palvelua. Kiteytettynä ammattitaitovaatimus merkitsee sitä, että tilintarkastusammattilaisen tulee hallita tehtävät, joihin hän ryhtyy. Tilintarkastajan tulee lisäksi huolehtia ammatillisesta käyttäytymisestä, jonka mukaan hänen tulee välttää kaikkea ammattikunnan mainetta heikentävää toimintaa. (International Federation of Accountants 2018, 19–22.)

Tilintarkastajan työhön liittyvät objektiivisuus ja riippumattomuus ovat yksi merkittävimmistä tavoitteista. IESBA:n eettiset säännöt määrittelevät objektiivisuuden niin, että tilintarkastusammattilainen ei saa antaa ennakkoluulojen, eturistiriitojen tai jonkun toisen liiallisen vaikutuksen vaarantaa hänen ammatillista tai liiketoimintaan liittyvää harkintaansa. Periaate velvoittaa tilintarkastajia siihen, että hänen harkintansa ei saa vaarantua yllä mainittujen seikkojen vuoksi. Mikäli tilintarkastaja tunnistaa tilanteen, jossa jokin osapuolten välinen suhde tai olosuhde vaikuttaa aiheettomasti ammatillisen palvelun suorittamiseen liittyvään ammatilliseen harkintaan, tulee hänen pidättäytyä suorittamasta kyseistä palvelua. Kyseisen periaatteen noudattamisella pyritään siihen, että tilintarkastajan toimintaa ei voitaisi välttämättä pitää moitittavana, vaikka tarkastuksen johtopäätökset olisivatkin myöhemmin osoittautuneet vääriksi. (Horsmanheimo ym. 2017, 172–174; International Federation of Accountants 2018, 19.)

Objektiivisuus liittyy läheisesti tilintarkastajalle asetettuun riippumattomuuden vaatimukseen ja tätä tavoitellaankin juuri riippumattomuuden sääntelyn keinoilla. Tärkein syy riippumattomuuden perustelulle on, että sidosryhmien saaman informaation tulee olla luotettavaa. Riippumattomuudella tarkoitetaan siis toiminnan itsenäisyyttä. Tämä tarkoittaa sitä, että tilintarkastaja ei saa olla riippuvainen muista henkilöistä tai olla näiden vaikutusvallan alainen. Esimerkiksi tilintarkastajan henkilökohtaisesti läheinen ystävyys- tai vastaavan kaltainen suhde tarkastettavaan yhtiön johtoon vaarantaa riippumattomuuden. Tilintarkastuksessa on kuitenkin huomioitava se, että riippumattomuus ei ole ehdotonta. Toiminnassaan tilintarkastaja on aina osittain riippuvainen muista henkilöistä tai asioista. Tämä voidaan huomata esimerkiksi siinä, että tilintarkastaja on tiedonsaannissaan riippuvainen tarkastuskohteen kirjanpito- ja muusta aineistosta. Riippumattomuuden vaatimuksella onkin tavoitteena pystyä varmistamaan se, että tilintarkastaja on toiminnassaan objektiivinen. Riippumattomuuden vaatimus tulee tarpeelliseksi, koska objektiivisuus ei ole ulkoisesti havaittava piirre. (Horsmanheimo ym. 2017, 190–192.)

Tilintarkastuksen hyvän lopputuleman ja oikeanmukaisen tilintarkastuskertomuksen antamisen edellytykseksi tilintarkastaja tarvitsee merkittävän määrän luottamuksellista tietoa asiakkailtaan. Näin ollen tilintarkastajan hallussa olevien arkaluonteisten tietojen päätyminen kolmansille osapuolille voisi aiheuttaa mittavaa vahinkoa. Tilintarkastajan salassapitovelvollisuudella varmistetaan tilintarkastuksen luottamuksellisuutta. Kyseisellä termillä edellytetään tilintarkastajaa suojaamaan ja salaamaan tarkastuskohteen tiedot luotettavalla tavalla. Salassapitovelvollisuus sisältyy myös IESBA:n antamiin eettisiin säännöksiin, jotka koskevat tilintarkastajia kaikissa heidän tehtävissään. Tilintarkastaja ei siis saa ilmaista laissa tarkoitettuja tehtäviä suorittaessaan tarkastettavasta yhtiöstä saamia tietoja, mikäli kyseisten tietojen ilmaisemisesta voisi aiheutua haittaa tälle yhtiölle. Salassapitovelvollisuutta ei riko tiedon antaminen, mikäli toinen laki velvoittaa antamaan nämä tiedot. Tilintarkastajan tulee aina ennen tietojen luovuttamista arvioida, onko tästä mahdollista aiheutua haittaa tarkastettavalle yhtiölle. Salassapitovelvollisuuden rikkominen täyttyy jo pienestäkin mahdollisuudesta haitan aiheutumiselle. Esimerkiksi yhteisön liike- tai ammattisalaisuuden paljastaminen voidaan katsoa rikkovan salassapitovelvollisuutta ja näin ollen aiheuttavan haittaa tarkastettavalle yhtiölle. (Kaisanlahti & Timonen 2006, 30–31.)

4.2.2 Kansainväliset tilintarkastusstandardit

Tärkeä osa hyvää tilintarkastustapaa säatelevistä käsiteistä ja sisällöstä muodostuu kansainvälisten tilintarkastusstandardien kautta. Tilintarkastusdirektiivien mukaan tilintarkastuksia suorittaessa tulee noudattaa Euroopan unionin komissiossa hyväksytyt kansainvälisiä tilintarkastusstandardeja. Kyseisillä standardeilla tarkoitetaan kansainvälisen tilintarkastajaliiton International Federation of Accountants (IFAC) alla toimivan järjestön International Auditing and Assurance Standards Board (IAASB) kautta tulevia kansainvälisiä tilintarkastusstandardeja. Näitä standardeja ovat International Standards of Auditing (ISA) ja International Standards on Quality Control (ISQC). ISQC-laadunvalvontastandardi käsittelee tarkastusyhteisöjen sisäistä valvontaa, joten sillä ei olennaista vaikutusta korvausvastuun kannalta. (Suomen Tilintarkastajat ry, 2020.)

ISA-standardeilla määritellään hyvän tilintarkastustavan mukaista huolellisuutta, joten ISA-standardien voidaan todeta olevan olennainen osa hyvää tilintarkastustapaa. Euroopan unionin tilintarkastusdirektiivi antaa komission tehtäväksi päättää standardien hyväksymisestä jäsenmaiden tilintarkastajia sitoviksi. Kyseinen säännös sisältyy myös tilintarkastuslain 3 luvun 3 §:ään. ISA-standardit määrittelevät tilintarkastuslain mukaisen hyvän tilintarkastustavan sisällön kuitenkin jo ennen Euroopan unionin komission hyväksyntää asianomaisesta standardista. Kun tilintarkastaja on hyvässä uskossa menetellyt tarkastustoiminnassaan standardien mukaisesti, ei häntä lähtökohtaisesti voida pitää huolimattomana. Tämä tarkoittaa toisaalta sitä, että korvausvastuun välttämiseksi standardeja rikkovan tilintarkastajan tulee osoittaa, että hän on rikkomisesta huolimatta ollut toiminnassaan huolellinen. (Horsmanheimo ym. 2017, 416–417.)

ISA 200-standardi tilintarkastuksen tavoitteista ja yleisistä periaatteista ohjaa tilintarkastajaa olennaisuuden käsitteen soveltamisessa ja asettaa tilintarkastuksen tavoitteeksi kohtuullisen varmuuden saavuttamisen. Tämä ohjaa tilintarkastajaa hankkimaan vaadittavan määrän tilintarkastusevidenssiä, jonka avulla hän voi tulla kohtuullisen varmaksi siitä, että tilinpäätös ei sisällä kokonaisuutenaan lai-

minlyönnistä tai väärinkäytöksestä johtuvia olennaisia virheitä tai puutteita. ISA-200 standardin mukaan tilintarkastaja ei ole vastuussa puutteiden tai virheiden havaitsemisesta, mikäli ne ovat tilinpäätöskokonaisuuden osalta epäolennaisia. ISA 320-standardi määrittää olennaisuuden siten, että virheellisyys katsotaan olevan olennainen, mikäli sen pois jättämisen yksin tai yhdessä voitaisiin olettaa vaikuttavan taloudellisiin päätöksiin, joita tehdään tilinpäätöksen perusteella. Kyse onkin siis kokonaisarviointista, eikä yksittäinen puute tai virhe yleensä aiheuta olennaisuuskriteerin ylittymistä. Tilintarkastajan tulee kuitenkin huomioida, että suhteellisenkin pienillä virheillä saattaa yhteenlaskettuna olla olennainen merkitys tilinpäätökseen. Standardin mukaan tilintarkastajan velvollisuutena on kuitenkin määrittää hyväksyttävä olennaisuutta koskeva olennaisuusraja jo tilintarkastussuunnitelmaa laatiessa. Olennaisuuden määrittelemiselle ei ole mainittu yleistä säännöstä, mutta yhtenä lähestymistapana voidaan pitää tilinpäätöksen tunnuslukujen suhteuttamista esimerkiksi taseen loppusummaan tai liikevaihtoon. (Kaisanlahti & Timonen 2006, 35–36; Horsmanheimo ym. 2017, 416–418.)

Korkeimman hallinto-oikeuden käsittelyssä oli tapaus, jossa tutkittiin tilintarkastuslautakunnan antamaa varoitusta Anttila Oy:n tilintarkastajalle. Tilintarkastaja oli antanut vakiomuotoisen tilintarkastuskertomuksen, mutta lautakunta katsoi, että vakiomuotoisen kertomuksen antamiselle ei ollut perustetta ja antoivat tämän vuoksi asiasta varoituksen tilintarkastajalle. Varoituksen perusteena oli vakiomuotoisen tilintarkastuskertomuksen antaminen, kun yhtiön tilinpäätöksen rahoituslaskelmassa oli olennainen virhe. Lisäksi toiminnan jatkuvuuden arvioinnissa katsottiin olevan puutteita, riskien ja rahoituksen riittävyyden tarkastamisen osalta. (KHO 2020/583.)

Anttila Oy:n rahoituslaskelmassa pääomalaina oli konvertoitu osakepääomaan virheellisesti rahoituksen rahavirtoja koskevalle riville maksullinen osakeanti. Rahoituslaskelma antoi näin väärän kuvan yhtiön tulleesta rahan määrästä. Korkein hallinto-oikeus katsoi, että rahoituslaskelman välisummat olivat olleet kuitenkin oikeat ja pääomalainan muuntaminen omaan pääomaan oli käynyt ilmi toimintakertomuksessa. Näin ollen tätä virhettä ei pidetty korkeimman hallinto-oikeuden mielestä niin olennaisena, että tämän huomaaminen olisi rajoittanut vakiomuotoisen tilintarkastuskertomuksen antamista. Lisäksi toiminnassaan tilintarkastajan tulee arvioida tilintarkastuskohteen kykyä toiminnan jatkamiselle. Tapauksessa Anttila Oy:n uusien myymälöiden avaaminen ja konseptiuidistukset olivat asioita, joiden vuoksi tilintarkastajalla ei katsottu olleen aihetta epäillä toiminnan jatkuvuutta. Korkein hallinto-oikeus katsoi edellä esitettyjen selvityksien osoittavan, että tilintarkastaja ei menetellyt tilintarkastuslautakunnan antaman varoituksen perusteena olevalla tavalla. Näin ollen tilintarkastajalle annettu varoitus peruttiin, sillä rahoituslaskelman virheen ei katsottu olevan olennainen, eikä tilintarkastajan katsottu toimineen virheellisesti arvioidessaan yhtiön toiminnan jatkuvuutta. (KHO 2020/583.)

4.3 Tilintarkastajan vahingonkorvausvastuun edellytykset

Tilintarkastaja on toiminnastaan korvausvastuussa sidosryhmille ja toimeksiantajalle. Tilintarkastajan vastuuseen sovellettavia lakeja tarkastellaan jokaisessa tilanteessa erikseen. Esimerkiksi lakisääteisissä tilintarkastustehtävissä korvausvastuun edellytyksiä ja sen määritelmää arvioidaan eri oikeussääntöjen perusteella kuin sopimukseen perustuvissa toimeksiantoissa. Lakisääteisessä tilintarkas-

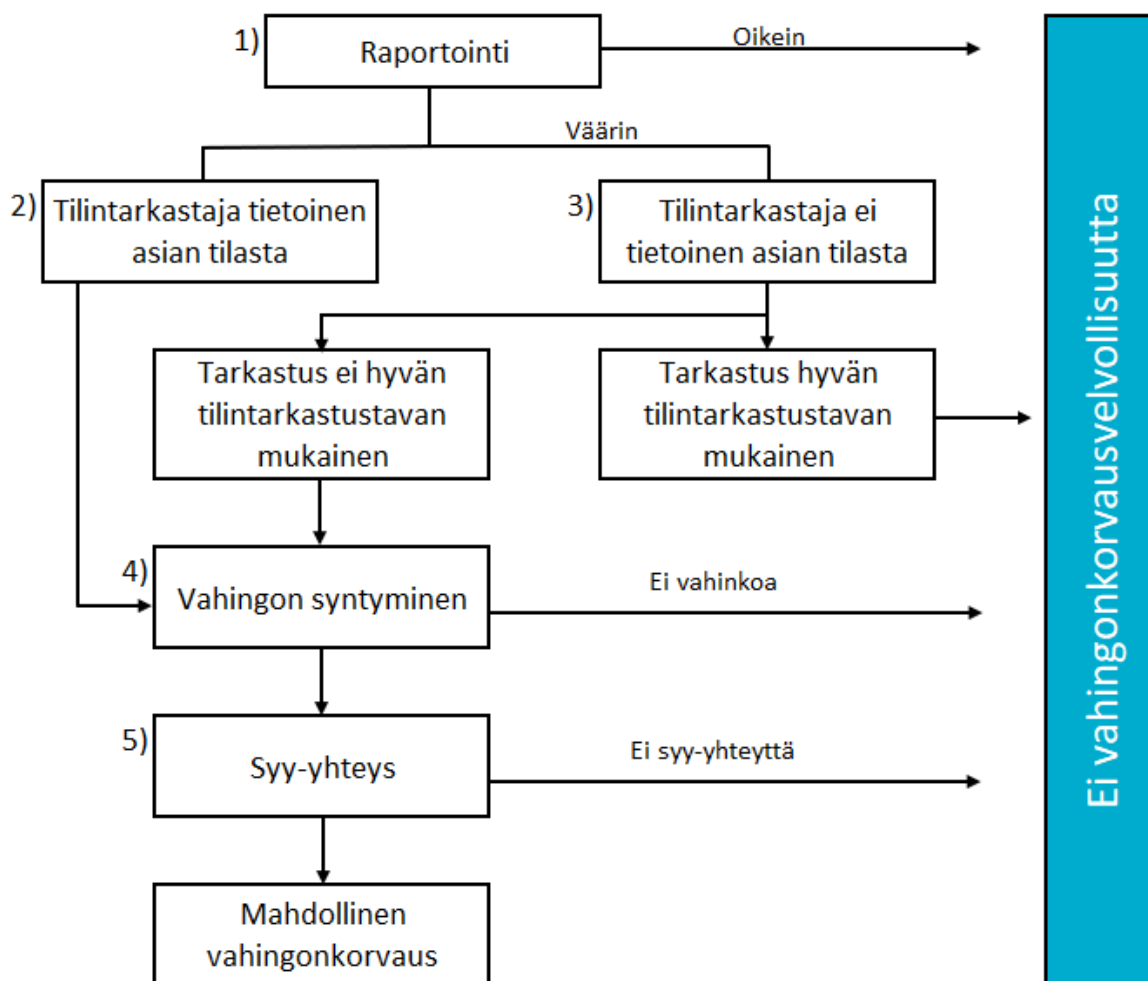
tuksessa tilintarkastaja on valittu toimeksiantajan toimesta tarkastamaan yhteisön tai säätiön kirjanpitoa ja tilinpäätöstä sekä hallinnon toimintaa. Tilintarkastuslain mukainen korvausvastuu muodostuu niissä tilintarkastajan tehtävissä, jotka tilintarkastuslain 1 luvun 1 § säätelee tilintarkastajan tehtäväksi tai joissa tilintarkastaja antaa kirjallisen lausunnon tuomioistuimen tai viranomaisen käyttöön. Tällöin tilintarkastajan korvausvastuu lakisääteisissä tilintarkastuksissa perustuu tilintarkastuslain 10 luvun 9 §:ään. Näin ollen tilintarkastuslain vahingonkorvaussäännöksen soveltamisalaan ei kuulu tilintarkastajan toiminta, jossa on kysymys esimerkiksi tilintarkastajan tarjoamista erityistoimeksianta- noista tai neuvonantotehtävistä. (Horsmanheimo & Steiner 2017, 499–502.)

Tilintarkastajalla on kuitenkin oikeus neuvoa ja antaa korjausehdotuksia tarkastuskohteen kirjanpi- don, hallinnon ja tilinpäätöksen kehittämistä varten. Joissain tapauksissa tilintarkastajalla voi olla tähän myös velvollisuus, joten tällöin tämä voidaan rinnastaa lakisääteiseen tilintarkastukseen. Ra- janveto siitä, kuuluuko jokin tilintarkastajan toimenpide tilintarkastustehtävään vai tilintarkastusteh- tävän ulkopuoliseen konsultointiin tulee tehdä yleisesti ottaen objektiivisesti sisällön ja tehtävän luonteen perusteella. Ratkaisevaa rajanvedossa ei ole myöskään se, laskutetaanko tilintarkastajan toimenpide osana virallista tilintarkastuspalkkiota vai erillisenä laskuna. (Savela 2015, 155–156.)

Tilintarkastuslain mukaan tilintarkastajan on velvollisuus korvata vahinko, jonka hän on tahallisesti tai huolimattomuudesta aiheuttanut lakisääteisistä tehtävää suorittaessaan säätiölle tai yhteisölle. Kor- vattavaksi tulee myös yhteisön osakkaalle, jäsenelle tai yhtiömiehelle taikka muulle henkilölle aiheu- tettu vahinko, joka on tehty rikkomalla tilintarkastuslakia, säätiötä tai yhteisöä koskevaa lakia taikka yhtiösopimusta, yhtiöjärjestystä tai sääntöjä. Tilintarkastaja vastaa myös apulaisensa tahallisesti tai huolimattomuudella aiheuttamastaan vahingosta. (Tilintarkastuslaki 2015/1141, 10 luku, 9 §.)

Edellä mainittujen seikkojen lisäksi korvausvastuun syntyminen edellyttää vahingonkorvausvastuun yleisten edellytysten täyttymistä. Vastuun syntyminen edellyttääkin konkreettista vahinkoa sekä tilin- tarkastajan moitittavan teon ja vahingon välillä olevaa ennalta-arvattavaa syy-yhteyttä. Jotta tilintar- kastaja voisi joutua toiminnastaan vahingonkorvausvastuuseen, on vahingon tullut myös aiheutua tilintarkastajan toimessa. Vahinkoa kärsineen tahon on voitava näyttää toteen näiden edellä mainit- tujen edellytysten täytyminen. Mikäli näiden edellytysten olemassaolo ei käy toteen, ei tilintarkas- taja ole lähtökohtaisesti vastuussa syntyneestä vahingosta. (Horsmanheimo ym. 2017, 376–380.)

Tilintarkastajan korvausvastuun syntymiselle on siis asetettu monta eri edellytystä ja niiden kaikkien tulee täytyä, jotta korvausta voitaisiin perustellusti vaatia. Tämän vuoksi on tärkeää tarkastella edellytyksiä erikseen. Huomioon otettavaa on kuitenkin se, että edellytykset liittyvät vahvasti toi- siinsa ja niitä tulee pystyä tarpeen mukaan soveltamaan päällekkäin. Oikeudellisen vastuun lisäksi tilintarkastajan on tunnistettava myös raportointiin liittyvä yhteisön edun huomioiva vastuu. Tilintar- kastajan onkin puututtava työssään kaikkiin havaitsemiinsa epäkohtiin sekä puutteisiin. Alle on vielä konkreettisesti havainnollistettu kuvalla 2 tilintarkastajan vahingonkorvausvastuun muodostumista. (Kokkonen 2002, 24.)

KUVA 2. Tilintarkastajan vahingonkorvausvastuun muodostuminen (Kokkonen 2002, 25; viitattu lähteeseen Suomela 1994, 180)

4.3.1 Vahingon aiheutuminen tilintarkastajan vahingonkorvausvastuun edellytyksenä

Tilintarkastajan korvausvastuu edellyttää, että on syntynyt konkreettinen vahinko. Jotta tilintarkastajan kohdalla vahingonkorvausvastuu voi syntyä, tulee hänen aiheuttamansa vahingon kohdistua yhtiölle tai kolmannelle osapuolelle. Vahingonkorvausvastuuta ei synny, vaikka tilintarkastajan teko olisi lainvastainen, mikäli siitä ei aiheudu minkäänlaista vahinkoa. Kyseenalainen tai tulevaisuudessa mahdollisesti realisoituva vahinko ei ole vahinko, joka tulisi tilintarkastajan korvattavaksi. Tulkinnanvaraista on myös, onko haitallisen tapahtuman seuraus edes vahinko, jos tätä ei voida osoittaa konkreettisesti. Lakisäätöiseen tilintarkastukseen liittyvä riski vahingonkorvausvelvollisuudesta koskee käytännössä pelkästään taloudellista vahinkoa. Tilintarkastajan aiheuttama varallisuusvahinko syntyy, kun tarkastaja teolla tai laiminlyönnillä tuottaa toisen varallisuusosaston muutoksen, jonka myötä vahingon kärsijä menettää rahaa. (Horsmanheimo ym. 2017, 379–386.)

Vahingon tulee myös aiheutua tilintarkastajan toimesta. Tilintarkastaja on velvollinen korvaamaan ainoastaan vahingon, joka on aiheutunut hänen toiminnastaan tilintarkastajana. Mikäli tilintarkastaja antaa tilintarkastuskertomuksessa lausunnon, joka osoittautuu myöhemmin virheelliseksi ja tästä aiheutuu yhtiölle vahinkoa, on tällöin tilintarkastajan mahdollista joutua korvausvelvolliseksi vahingosta. Tilintarkastaja on korvausvelvollinen vähintään siltä osin, kun vahinko on muodostunut hänen

omasta toiminnastaan tilintarkastajana. Tilintarkastajan korvausvastuulle kuuluu siis ainoastaan vahinko, jonka hän on saanut aikaan suorittaessaan tilintarkastuslain 1 luvun 1 §:n mukaista tehtävää. Vastuu voi siis syntyä tilintarkastajan suorittaessa yhteisön tai muun toimen tilintarkastusta tai tilintarkastajan viranomaisen tai tuomioistuimen käyttöön antaman kirjallisen lausunnon myötä. (Horsmanheimo & Steiner 2017, 505–506.)

Korkeimmassa oikeudessa oli käsittelyssä tapaus, jossa arvioitiin tilintarkastajan laiminlyönnin vaikutusta vahingon aiheutumiseen. Tapauksessa yhtiön osakkeenomistaja F oli usean vuoden ajan nostanut yhtiön varoja omaan käyttöönsä ilman asianmukaisia vakuuksia ja hallituksen suostumusta. Koska nostettuja varoja ei ollut käytetty liiketoimintaan, oli varojen nosto käsitelty osakaslainana. Osakaslainan kokonaismäärä oli käynyt ilmi 1992 päättyneen viimeisen tilikauden taseesta ja samana vuonna toimitetusta ulosmittauksesta lähtien henkilö F oli todettu maksukyvyttömäksi. Yhtiö, joka vuonna 1992 asetettiin konkurssiin, nosti tapauksessa kanteen hallituksen jäseniä B ja D, yhtiön toimitusjohtajaa C sekä yhtiön tilintarkastajaa A vastaan. Yhtiön tilintarkastaja A oli 1989 päättyneellä tilikaudella huomauttanut tilintarkastuskertomuksessa osakeyhtiölain vastaisesta lainasta. A ei ollut kuitenkaan myöhemmin vuosina huomauttanut tilintarkastuskertomuksissa tästä, vaikka sama laina oli ollut edelleen saamatta takaisin ja rahavaroja oli edelleen nostettu yhtiöstä. Näin ollen konkurssipesä vaati myös tilintarkastajaa A osallistumaan korvauksen maksamiseen yhteisvastuullisesti. A itse katsoi suorittaneensa tarkastuksen lain ja hyvän tavan mukaisesti. A lausui myös, että hänen menettelyllään ja vahingolla ei ollut syy-yhteyttä. (KKO 1999:118.)

Korkein oikeus totesi, että kun tilintarkastajan A viimeinen tilintarkastuskertomus oli annettu, oli varoja nostanut osakkeenomistaja F todettu ulosmittauksessa jo varattomaksi. Osakkeenomistajalla F ei myöskään tätä ennen ollut osoitettu olevan lainan takaisinperinnän edistämiseksi riittäviä tuloja tai varoja. Näin ollen korkein oikeus katsoi, että tilintarkastaja A ei ollut korvausvelvollinen, sillä ensisijaiset vastuuvolliset olivat olleet varattomia jo silloin, kun asiasta olisi tullut huomauttaa tilintarkastuskertomuksessa. Siten tilintarkastajan laiminlyönti ei ollut vaikeuttanut saatavan takaisinperintää tai aiheuttanut konkurssipesälle vahinkoa. Tilintarkastajan A laiminlyönnin ei siis katsottu lopulta aiheuttaneen vahinkoa ja korkein oikeus kumosi tuomion tilintarkastajalle A esitetyn vahingonkorvausvaatimuksen osalta. (KKO 1999:118.)

4.3.2 Syy-yhteys tilintarkastajan vahingonkorvausvastuun edellytyksenä

Tilintarkastajan korvausvelvollisuus edellyttää, että vahinko on syy-yhteydessä vahinkoa aiheuttaneeseen tekoon. Tilintarkastajan vastuuta arvioidessa, syy-yhteydellä on huomattava merkitys vahingonkorvauksen edellytyksiin. Mikäli tilintarkastaja on toiminut ilmeisen huolimattomasti, mutta syy-yhteyttä ei pystytä osoittamaan voi tilintarkastaja vapautua vahingonkorvausvastuusta. Pelkkä huolimaton toiminta ei yksinään aiheuta tilintarkastajalle vahingonkorvausvastuuta. Todettavissa onkin, että tilintarkastajan vastuun arviointi perustuu enimmäkseen sellaisen yksityiskohdan arviointiin, jolla ei ole suoraan yhteyttä varsinaiseen tilintarkastajan tekemän työn huolellisuuteen. Tilintarkastajan korvausvastuuta koskevilla riidoilla tilintarkastaja onkin usein vapautunut korvausvastuusta juuri syy-yhteyden puuttumisen vuoksi. (Ruohonen 2020, 270–272.)

Korkeimman oikeuden käsittelyssä oli tapaus, jossa arvioitiin tilintarkastajan laiminlyönnin syy-yhteyttä aiheutuneeseen vahinkoon nähden. Tarkastettavan yhtiön X ensimmäisen tilikauden 7.1.-30.9.1983 tappion myötä yhtiön X osakepääoma oli kokonaisuudessaan menetetty, mutta yhtiö X oli jatkanut toimintaansa tästä kolme vuotta eteenpäin aina konkurssiin saakka. Tarkastettavan yhtiön X toimitusjohtaja B ja hallituksen puheenjohtaja C olivat rikkoneet osakeyhtiölain mukaista velvollisuutta asettaa yhtiö selvitystilaan osakepääoman menetettyään. Tilintarkastajan A olisi tullut muistuttaa ensimmäisessä tilintarkastuskertomuksessaan yhtiön X hallituksen laiminlyönnistä, jossa hallitus ei ollut asettanut yhtiötä selvitystilaan menetettyään osakepääoman. Näin tilintarkastaja A ei kuitenkaan toiminut, vaan hän oli tehnyt muistutuksen vasta 25.4.1986 antamassaan tilintarkastuskertomuksessa. Tilintarkastaja A oli siis laiminlyönyt tilintarkastuskertomukseen ajoissa tehtävää muistutusta yhtiön hallituksen laiminlyönnistä ryhtyä toimiin yhtiön asettamiseksi selvitystilaan. Tilintarkastajan A laiminlyönti yhdessä osakeyhtiön X johdon laiminlyönnin kanssa oli aiheuttanut tavarantoimittajana toimineelle yhtiölle Y taloudellisen vahingon, jonka myötä yhtiöllä Y jäi saamatta yhtiön X laskusaatavia. Yhtiö Y vaati, että tilintarkastaja A veloitetaan korvaamaan yhteisvastuullisesti yhtiön X johdon kanssa aiheuttamansa vahinko korkoineen. (KKO 1991:13.)

Yhtiön Y luottotappion katsottiin johtuneen siitä, että tavarantoimittaja yhtiö Y ei ollut pyrkinyt tutustumaan tilintarkastuskertomukseen. Lisäksi korkein oikeus katsoi, että yhtiön Y edustajat olivat tienneet yhtiön X heikosta taloudellisesta tilasta ja maksuhäiriöistä. Korkein oikeus katsoi, että yhtiön X hallituksen jäsenet ja osakkaat olisivat pitäneet yllä yhtiön toimintaa, vaikka tilintarkastaja A olisi tehnyt tilintarkastuskertomukseen muistutuksen selvitystilaan asettamisesta ajallaan 30.9.1984 päättyneeltä tilikaudelta. Tämän päätelmän korkein oikeus teki sillä perusteella, että aiemmin mainitut henkilöt B ja C ovat jatkaneet yhtiön X toimintaa, vaikka heille oli tilitoimiston toimesta tehty selväksi 1984, että he voivat joutua vastuuseen yhtiön veloista, jos he jatkavat yhtiön toimintaa eteenpäin. Lopulta korkein oikeus katsoi, että tilintarkastajan tekemällä laiminlyönnillä ja yhtiölle Y aiheutuneella vahingolla ei ollut syy-yhteyttä ja vahingonkorvauskanne tilintarkastajaa vastaan hylättiin. Yhtiön X toimitusjohtaja B sekä hallituksen puheenjohtaja C joutuivat kuitenkin vahingosta korvausvastuuseen. (KKO 1991:13.)

4.3.3 Tuottamus tilintarkastajan vahingonkorvausvastuun edellytyksenä

Tilintarkastajan toimintaa ohjaa vahvasti hyvään tilintarkastustapaan ja ammattieettisiin periaatteisiin perustuva huolellisuusvelvoite. Tuottamuksella tarkoitetaan yleensä tilintarkastajalle katsotun riittävän huolellisuusvelvoitteen laiminlyöntiä. Tilintarkastajan huolellisuutta tulee arvioida kahdesta näkökulmasta, raportoinnin ja tilintarkastustehtävän toteuttamisen näkökulmasta. Myös huolellisesti suoritetun tilintarkastuksen pohjalta tilintarkastaja voi aiheuttaa vahinkoa jollekin osapuolelle, mikäli hän ei ole raportoinut havaitsemistaan puutteista tai huomauttanut asiasta tilintarkastuskertomuksessa. Tilintarkastaja vapautuu vastuustaan vasta, kun hän on asianmukaisesti raportoinut havaitsemistaan puutteista tilintarkastuskertomukseen. (Ruuhonen 2020, 275.)

Tilintarkastajana toimivan henkilön tulee olla auktorisoitu tilintarkastaja, jotta häneen sovelletaan alan ammattilaiselta vaadittavia osaamisvaatimusta. Tilintarkastajana toimivan henkilön riittävän osaamisen tason täyttymiselle onkin asetettu useita vaatimuksia. Tilintarkastajalta vaaditaan esimerkiksi tietyn tason koulutusta ja käytännön kokemusta alalta. Tilintarkastajan tulee lisäksi suorittaa

tilintarkastajatutkinto hyväksytysti, jotta hänet voidaan hyväksyä viralliseksi tilintarkastajaksi. (Savela 2015, 166.)

Tilintarkastajan subjektiiviset ominaisuudet eivät saa vaikuttaa toimien huolellisuuden arviointiin. Tilintarkastajalta edellytettävä huolellisuuden taso on itsessään asetettu jo korkealle. Tilintarkastajan tuottamusta arvioidaan objektiivisesti, joten tilintarkastajalta vaaditaan sitä osaamista ja huolellisuutta, jota voidaan kohtuudella vaatia vastaavassa asemassa olevalta henkilöltä. Näin ollen tilintarkastajan asiantuntemuksen puute ei siis voi johtaa siihen, että tilintarkastajan vastuu tulisi arvioitavaksi väljemmin kuin objektiivisen tuottamusarvioinnin mittarilla. Tilintarkastajan toimien katsominen tuottamukselliseksi ei edellytä näyttöä siitä, että tilintarkastaja olisi toiminut piittaamattomasti tai välinpitämättömästi. Yksittäisessä toimessa epäonnistuminenkin voi synnyttää tuottamuksen. Vahingonkorvausoikeudellisen deliktivastuun syntyminen edellyttääkin pääsääntöisesti tuottamusta, mikäli tuottamuksesta erillään olevasta ankarasta vastuusta ei ole säädetty. Tilintarkastajan lakisäätäinen vastuu perustuu tuottamukseen, eikä tähän näin ollen säädetä ankaraa vastuuta lähtökohtaisesti. (Horsmanheimo ym. 2017, 411; Ruuhonen 2020, 275.)

Tuottamusvastuuseen joutuminen edellyttää vähintään lievää tuottamusta. Koska tilintarkastajan vastuu syntyy jo lievästä tuottamuksesta, ei tuottamuksen aste vaikuta suoranaisesti vastuun syntymiseen. Korvausvastuun perustana on se, että tilintarkastaja on korvausvelvollinen tuottamuksellisesti aiheutetusta vahingosta sen täyteen määrään. Vahingonkorvausvastuun lähtökohdan mukaan vahinkoa kärsinyt taho pyritään saattamaan siihen taloudelliseen asemaan, missä hän olisi, mikäli kyseistä vahinkoa ei olisi tapahtunut. (Horsmanheimo & Steiner 2017, 500.)

Korkeimmassa oikeudessa oli käsittelyssä tapaus, jossa arvioitiin tilintarkastajien toiminnan tuottamuksellisuutta. Osakeyhtiön X tilinpäätökseen oli usealta peräkkäiseltä vuodelta kirjattu osakkeenomistajalta A erisuuruisia saatavia, jotka kirjanpidon mukaan olivat koostuneet osakkeenomistajalle A suoritetuista matkaennakoista, henkilön A ja hänen vaimonsa puolesta tehdyistä maksuista, henkilön A nostoista yhtiön tileiltä ja kassasta sekä koroista yhtiön saataville henkilöltä A. Ottaen huomioon, että varat olivat pääasiallisesti käytetty muuhun kuin yhtiön toiminnan varsinaiseen tarkoitukseen, käsiteltiin saatavat rahalainana. Tilintarkastajat B ja C olivat yhdessä toimineet myöhemmin konkurssiin päätyneen yhtiön tilintarkastajina. He olivat antaneet viideltä perättäiseltä vuodelta tilintarkastuskertomukset, joissa he eivät maininneet yhtiössä ollutta osakeyhtiölain vastaista tilaa. Tilintarkastajat B ja C olivat tarkastuksissa ehdottaneet tilinpäätöksen vahvistamista ja vastuuvapauden myöntämistä johdolle. Kanteen mukaan tilintarkastajien menettelystä oli johtunut se, että osakeyhtiön X saamiset osakkeenomistajalta A olivat jatkuvasti lisääntyneet. (KKO 1992:98.)

Konkurssiin ajautunut osakeyhtiö X vaati korkeimmalta oikeudelta, että tilintarkastajat B ja C veloitetaan suorittamaan konkurssipesälle vahingonkorvausta matkaennakoista, koroista ja kassalainoista. Korkeimmassa oikeudessa katsottiin, että osakkeenomistaja A oli rikkonut osakeyhtiölakia ja että tämä oli havaittavissa kahdelta tilikaudelta suoritetuissa tilintarkastuksissa. Korkein oikeus totesi, että tilintarkastajien olisi tullut antaa tästä huomautus tilintarkastuskertomuksessa. Tilintarkastajien laiminlyönnin seurauksena oli, että yhtiön varojen osakeyhtiölain vastainen käyttö oli yhtiön muiden osakkeenomistajien ja velkojien vaikea huomata. Osakkeenomistaja A oli näin ollen voinut jatkaa ja lisätä rahalainaa yhtiön konkurssiin asti. Edellä esitetyn mukaisesti korkein oikeus katsoi

tilintarkastajien toimineen tuottamuksellisesti ja osaltaan aiheuttaneen sen, että henkilön A velaksi katsottu määrä oli päässyt kasvamaan. Molemmat tilintarkastajat B ja C tuomittiin osakkeenomistajan A ohella yhteisvastuullisesti maksamaan vahingonkorvausta konkurssipesälle. (KKO 1992:98.)

Tilintarkastajan on tarkastettava kaikki tarkastuksen osa-alueet noudattaen toimissaan huolellisuutta ja tilintarkastajan katsotaan myös olevan velvollinen tuntemaan lainsäädäntö. Tilintarkastaja ei voi välttyä vastuustaan vetoamalla puutteelliseen tietämykseen tai taitoihin. Kyseinen velvollisuus ulottuu kaikkiin tilintarkastuksen toimiin. Isoimmat tulkintakysymykset liittyvät usein hallinnon tarkastuksessa esiin nouseviin asioihin. Tällaisia tilanteita ovat esimerkiksi johdon tai yhtiökokouksen päätösten lainmukaisuuden arviointi. (Ruohonen 2020, 275.)

Tilintarkastajan vastuun kannalta keskeisin kysymys onkin, mihin kriteereihin hänen toimien huolellisuuden arviointi perustuu. Aiemmin työssä on todettu hyvän tilintarkastustavan olevan huolellisuusarvioinnin perustana. Mittapuuna onkin siis hyvän tilintarkastustavan säännös, jossa tilintarkastajaa veloitetaan toimimaan huolellisen ammattihenkilön tavoin sekä käyttämään tilintarkastuksen jokaisessa vaiheessa menetelmiä, joita huolellinen ammattihenkilö käyttäisi. Tärkeinä arvioinnin perusteina toimivat myös aiemmin työssä luvussa 4.2.2 käsitellyt kansainväliset ISA-standardit. Huolellisuusvaatimuksen katsotaan täytyneen, kun tilintarkastaja on hyvässä uskossa menetellyt tarkastustoiminnassaan näiden standardien mukaisesti. Mikäli tilintarkastaja on toiminnassaan menetellyt kansainvälisten tilintarkastusstandardien mukaisesti, ei hänen lähtökohtaisesti tällöin voida katsoa toimineen huolimattomasti. Tämä tarkoittaa toisaalta sitä, että korvausvastuun välttämiseksi standardeja rikkovan tilintarkastajan tulee osoittaa, että hän on rikkomisesta huolimatta ollut toiminnassaan huolellinen. Yleensä osapuolella, joka mielestään on oikeutettu vahingonkorvaukseen, on velvollisuus osoittaa korvausvastuun yleisten edellytysten kuten tuottamuksen täytyminen. Tuottamusolettamalla tarkoitetaan käännteistä näyttötaakkaa. Tuottamusolettaman perusteella voidaankin katsoa olevan johdonmukaista, että tilintarkastaja osoittaa toimintansa huolellisuuden korvausvastuun välttämiseksi. Kyseinen tilanne voi tulla esimerkiksi vastaan, mikäli tilintarkastaja on aiheuttanut vahingon osakeyhtiölakia tai tilintarkastuslakia rikkomalla. (Horsmanheimo ym. 2017, 413–417.)

Huolellisuuden arviointi on kuitenkin osittain suhteellista, sillä tuomioistuin määrittelee objektiivisuuden tapauskohtaisesti. Vastuutason asettamisessa onkin siis kyse myös siitä, että tuomioistuin asettaa huolellisen henkilön mittapuulla tavoiteltavan huolellisuuden tason. Vastuutasoa ei tule asettaa niin korkeaksi, että tämä aiheuttaisi kohtuuttoman suuren vastuun uhan. Mikäli vastuutaso asetettaisiin liian korkeaksi, niin tällöin tilintarkastusalan heikompaan puoliskoon kuuluvien henkilöiden katsottaisiin joutuvan aina vastuuseen toimistaan riippumatta siitä, kuinka huolellisesti he ovat toimineet. Hyvän vastuutasona voidaankin pitää esimerkiksi tasoa, jolla 90–95 prosenttia alalla toimivista tilintarkastajista voisi kohtuullisella huolellisuudella toimien suorittaa tarkastuksen. (Savela 2015, 166.)

4.4 Vahingonkorvausvastuun jakautuminen tilintarkastajan ja tilintarkastusyhteisön kesken

Yhtiön tilintarkastajaksi voidaan luonnollisen henkilön sijaan valita tilintarkastusyhteisö. Tässä tapauksessa tilintarkastuslaki velvoittaa yhteisöä nimeämään hyväksytyt tilintarkastajan, jolla on pää-

vastuu tilintarkastuksen suorittamisesta. Tällaisessa tilanteessa vahingonkorvausvelvollisuus jakautuu molempien osapuolten välille. Tilintarkastusyhteisö ja päävastuullinen tilintarkastaja ovat yhteisvastuussa vahingonkorvauksesta lakisääteisen tarkastuksen kohteena olevalle yhtiölle, osakkaalle tai jollekin muulle kolmannelle osapuolelle. Vahingonkorvausvelvollisuuden jakaantumisesta kahden tai useamman vastuullisen kesken säädetään vahingonkorvauslaissa. (Tilintarkastuslaki 1141/2015, 10 luku, 9 §.)

Päävastuullisen tilintarkastajan tehtäviin kuuluu allekirjoittaa tilintarkastusyhteisön puolesta tilintarkastuskertomus ja edustaa yhteisöä tilintarkastustehtävän aikana. Yleensä päävastuullinen tilintarkastaja ja tilintarkastusyhteisö molemmat haastetaan oikeuteen, mikäli oikeudenkäynti tulee kysymykseen. Teoriassa huolellisesti toiminut tilintarkastaja voi joutua omasta tuottamuksestaan riippumatta korvausvelvolliseksi tilintarkastusyhteisön huolimattomuudesta aiheutuneesta vahingosta. Päävastuulliseen tilintarkastajaan voidaan siis kuitenkin kohdistaa tuottamuvastuun lisäksi ankaraa vastuuta. Koska päävastuullinen tilintarkastaja edustaa ja hoitaa tilintarkastuksen toimittamisen tilintarkastusyhteisön nimissä, on tilanne käytännössä aina päinvastainen. Tilintarkastusyhteisö voi siis joutua korvausvelvolliseksi päävastuullisen tarkastajan tuottamuksellaan aiheuttamasta vahingosta. Tämä perustuu siihen, että tilintarkastusyhteisö vastaa osaltaan päävastuullisen tilintarkastajan ammattitaidon ylläpitämisestä. (Horsmanheimo & Steiner 2017, 518.)

Vahingonkorvausta voidaan vaatia päävastuulliselta tarkastajalta tai tilintarkastusyhteisöltä tai molemmilta edellä mainituilta. Mikäli vahingon kärsijä on nostanut kanteen pelkästään tarkastusyhteisöä vastaan, ei lain mukaan yhteisvastuuta voida soveltaa päävastuulliseen tarkastajaan. Tämä pätee, vaikka päävastuullinen tarkastaja olisi aiheuttanut kyseisen vahingon. Päävastuullisen tilintarkastajan regressivastuu tilintarkastusyhteisöä kohtaan selvitetään tällöin nojaten vahingonkorvauslain isännänvastuusta annettuihin säästöksiin, joita on käyty työssä aiemmin läpi. (Horsmanheimo ym. 2017, 402–405.)

Jos lakisääteisen tilintarkastuksen suorittamista varten on valittu tilintarkastusyhteisö, vastaa yhteisö myös tilintarkastuslain nojalla tehtävän suorittamisessa aiheutuneesta vahingosta riippumatta siitä, onko sen viimekädessä aiheuttanut tilintarkastusyhteisön työntekijä. Kun tilintarkastuksen suorittamisesta annetaan toimeksianto luonnolliselle henkilölle, joka on tarkastusyhteisön työntekijä, herää kysymys, tuleeko tämän yhteisön vastattavaksi vahinko myös luonnollisen henkilön aiheuttaman vahingon osalta, samalla tavalla kuin tilanteessa, jossa tilintarkastusyhteisö on itse saanut toimeksianton, jonka suorittamisessa päävastuullinen tarkastaja aiheuttaa vahingon. Tähän on otettu kantaa vahingonkorvausoikeudessa isännänvastuu käsitteellä sellaisen luonnollisen henkilön osalta, joka on työsuhteessa. Isännänvastuun säännöksestä seuraa se, että työntekijä on korvausvelvollinen ainoastaan siltä osin, jota ei saada perityksi työnantajalta. (Horsmanheimo ym. 2017, 405–406.)

Oikeuskirjallisuudessa onkin todettu, että työnantajan vahingonkorvausvastuuta koskevia periaatteita voidaan soveltaa myös tilintarkastajaan. Vahingonkorvaislain kanavointisäännöksen kannalta ei siis ole merkitystä sillä, onko tilintarkastaja valittu tehtävään henkilökohtaisesti vai onko hänet nimetty tilintarkastusyhteisön toimesta päävastuulliseksi tarkastajaksi. Tästä voidaankin päätellä, että

työntekijän asemassa oleva tilintarkastaja voi joutua henkilökohtaisesti korvausvelvolliseksi vain erinäisten mutkien kautta ja tällainen vastuu on käytännössä epätodennäköistä. (Horsmanheimo & Steiner 2017, 518.)

5 YRITYSJOHDON JA TILINTARKASTAJAN VÄLISEN VAHINGONKORVAUSVASTUUN JAKAUTUMINEN

Tarkasteltaessa yritysjohdon ja tilintarkastajan vahingonkorvausvastuun suhdetta voidaan todeta, että yritysjohdolla on usein ensisijaisesti vastuussa vahingonkorvauksen suorittamisesta ja tilintarkastajan toiminnasta aiheutuneet vahingot ovat yleensä toissijaisia. Kuten aiemmin työn luvussa 4.1 kävi ilmi, yleensä tilintarkastaja aiheuttaa vahinkoa sen vuoksi, että hän ei tarkastustyössään reagoi toisen tahon kuten yritysjohdon moitittavaan tekoon tai laiminlyöntiin. Tämän tyyppisissä tapauksissa tilintarkastajan vastuuta pidetään nimenomaan toissijaisena suhteessa yritysjohdon vastuuseen keskinäistä suhdetta tarkasteltaessa. Kuten aiemmin kävi ilmi, yritysjohdon vastuulla on kirjanpidon sekä varainhoidon asianmukainen järjestäminen ja valvonta. Tilintarkastajan keskeisimpänä tehtävänä taas onkin valvoa yritysjohdon toimintaa varainhoitoon ja kirjanpitoon liittyen. Tämän vuoksi tilintarkastaja ei ole juuri milloinkaan yksin vastuussa vahingoista, jotka liittyvät yhtiön varainhoidon ja kirjanpidon laiminlyömiseen. Poikkeus tilintarkastajan toissijaiseen vahingonkorvausvastuuseen koskeekin esimerkiksi vahinkoa, joka on syntynyt sen seurauksena, että tilintarkastaja on toiminnassaan rikkonut omaa salassapitovelvollisuutta. (Vahtera 2017, 52–53.)

Yritysjohdon ja tilintarkastajan vahingonkorvausvastuuta arvioidessa tulee osata erottaa molempien osapuolien solidaarinen eli yhteisvastuullinen korvausvastuu vahinkoa kärsinyttä kohden sekä korvausvastuun jakautuminen johdon ja tilintarkastajan keskinäisessä suhteessa. Mikäli korvausta ei haeta yritysjohdolta tai jos johdolla ei kykene suorittamaan korvausta, niin tällöin tilintarkastaja voi joutua vastaamaan yksin tuottamuksellaan aiheuttamasta vahingosta edellä läpikäydystä toissijaisuudesta huolimatta. Vahinkoa kärsinyt taho voi itse valita keneltä vahingon aiheuttajalta hakee korvausta eikä tämän tahon tarvitse ottaa huomioon sitä, kuka on ensisijaisesti aiheuttanut vahingon tai kuinka vahingonkorvausvastuu jakaantuisi aiheuttajien keskinäisessä suhteessa. Tämän vuoksi vahinkoa kärsinyt ei ole estynyt hakemaan korvausta tilintarkastajalta, vaikka hän ei hakisi korvausta ollenkaan yritysjohdolta. (Vahtera 2017, 53.)

5.1 Yritysjohdon ja tilintarkastajan vahingonkorvausvastuun suhde

Useissa korkeimman oikeuden ratkaisuissa tilintarkastajan ja yritysjohdon on katsottu olevan yhteisvastuullisesti korvausvastuussa aiheutuneesta vahingosta tai vastuussa ainakin siltä osin kuin korvausta ei pystytä perimään ensisijaisilta vahingon aiheuttaneilta tahoilta. Kun tarkastellaan sitä, onko tilintarkastaja tilintarkastuslain velvoittamalla tavalla huomauttanut yritysjohdosta moitittavasta teosta tai lainvastaisesta laiminlyönnistä, on kuitenkin loppujen lopuksi merkityksellistä se, voidaanko johdon katsoa syyllistyneen varsinaiseen rikkomukseen. Mikäli johdolla ei voida katsoa syyllistyneen laiminlyöntiin tai erityiseen rikkomukseen, niin ei tilintarkastajakaan voi olla vahingosta korvausvastuussa. (Ruohonen 2020, 286.)

Korkeimman oikeuden käsittelyssä oli tapaus, jossa arvioitiin tilintarkastajan A sekä hallituksen jäsenten B, C ja D osallisuutta vahinkoon, jossa osakeyhtiön perustamisen yhteydessä osakepääoma oli jätetty maksamatta asianmukaisesti. Yhtiön X konkurssipesä esitti vahingosta korvausvaateen tilintarkastajalle A, hallituksen jäsenille B, C ja D sekä yhtiölle Y, jonka hallituksen jäsenenä toimi mainitut henkilöt B ja C. Yhtiön X konkurssipesän esittämän kanteen mukaan yhtiö X oli ilmoitettu kaupparekisteriin 30.10.1985 osakeyhtiön perustuseräilmoituksella, jossa yhtiön X hallituksen jäsenet B,

C ja D olivat vakuuttaneet osakepääoman maksetuksi sekä olevan yhtiön hallussa. Tilintarkastaja A todisti 30.10.1985, että osakkeiden maksu oli suoritettu osakeyhtiölain mukaisesti. Lisäksi tilintarkastaja A oli todistanut, että osakepääoma oli asianmukaisesti maksettu ja yhtiön hallussa. Osakkeiden merkitsijä yhtiö Y ei kuitenkaan ollut maksanut sanottua osakepääomaa eikä osakepääoma tämän vuoksi ollut tullut missään vaiheessa yhtiön X haltuun. Tapauksessa hallituksen jäsenet B, C ja D olivat rikkoneet osakeyhtiölakia, ja tilintarkastaja A oli antanut väärän todistuksen osakepääoman maksamisesta sekä samalla rikkonut valvontavelvollisuuttansa. Yhtiön X konkurssipesä vaati, että tilintarkastaja A, hallituksen jäsenet B, C ja D sekä yhtiö Y veloitetaan korvaamaan vahinko yhteisvastuullisesti. (KKO 1991:25.)

Oikeudelle esitettyjen todistusten perusteella huomattiin, että yhtiön X hallussa ei ollut 30.10.1985 eikä myöhemmässäkään vaiheessa sovittua osakepääomaa, jonka olisi pitänyt tulla suorituksena osakkeiden merkitsijältä yhtiöltä Y. Selkeää tapauksessa oli se, että hallituksen jäsenet B, C ja D sekä yhtiö Y olivat aiheutuneesta vahingosta korvausvastuussa. Tilintarkastajan A kohdalla korvausvastuun syntymisen perusteita tuli arvioida tarkemmin. Korkein oikeus katsoi, että tilintarkastaja A ei ollut rekisteriviranomaisille todistuksen antaessaan riittävästi varmistunut hänelle selvitettyjen tietojen totuudenmukaisuudesta. Tilintarkastaja A oli antanut osakeyhtiölaissa säädetyn todistuksen osakepääoman maksamisesta, vaikka maksua ei ollut tapahtunut. Ainut selvitys osakepääoman maksamisesta oli vain yhtiön X sekä yhtiön Y hallituksen jäsenenä toimineen henkilön allekirjoittama kuitti, jonka perusteella osakkeiden merkitsijä oli maksanut koko osakepääoman käteismaksulla. Maksukuitin esittänyt henkilö oli siis edustanut samanaikaisesti osakepääoman maksajaa yhtiötä Y sekä maksunsaajaa yhtiötä X ja antanut vakuutuksen siitä, että osakepääoma olisi maksettu oikein. Tilintarkastaja A ei olisi saanut tämän kuitin perusteella antaa todistusta osakepääoman maksamisesta. Tilintarkastaja A oli omalta osaltaan myötävaikuttanut siihen, että yhtiö X oli voinut toimia osakeyhtiönä ilman osakepääomaa. Korkein oikeus katsoi, että tilintarkastaja A oli tuottamuksellisesti aiheuttanut yhtiölle X vahinkoa toiminnallaan. Täten korkein oikeus lopulta velvoitti, että tilintarkastaja A, hallituksen jäsenet B, C ja D sekä yhtiö Y joutuivat korvaamaan vahingon sekä oikeudenkäyntikulut yhteisvastuullisesti yhtiön X konkurssipesälle. (KKO 1991:25.)

Joskus tilintarkastajalle voi syntyä vahingonkorvausvastuu toiminnasta, josta ei korvausvastuuta johdolle synny, vaikka vahinko olisikin seurausta toimitusjohtajan taloudellisesta väärinkäytöstä. Tätä on perusteltu sillä, että tilintarkastajalla katsotaan olevan yleisesti kirjanpidon ammattilaisena parempi kyky löytää virheellisyyksiä kirjanpidosta sekä taloushallinnosta kuin yritysjohdolla. Hallitus voi esimerkiksi luottaa toimitusjohtajalta saatuun tilinpäätösperiaaleihin oikeellisuuteen, vaikka myöhemmin se osoittautuisikin virheelliseksi ja näin ollen voidaan katsoa, että yhtiön johto ei ole toiminut tilanteessa huolimattomasti. Tässä tilanteessa huolellisen tilintarkastajan tulisi tilintarkastuksen yhteydessä viimeistään huomata hallitukselta huomaamatta jääneet virheet tai muuten voidaan katsoa tilintarkastajan toimineen huolimattomasti. Näin ollen tilintarkastaja voi joutua vahingon aiheuttajana yksin korvausvastuuseen tarkastettavaa yritystä kohden, vaikka kyseisen yrityksen hallitus ei korvausvastuuseen tilanteessa joutuisikaan. (Vahtera 2017, 54.)

Korkeimman oikeuden käsittelyssä oli tapaus, jossa arvioitiin osallisten myötävaikutusta vahinkoon. Tapauksessa osakeyhtiön toimitusjohtaja sai yhtiöltä varoja kirjaamalla kirjanpitoon jo maksetut laskut useamman kerran. Tätä toimintaa pidettiin huomattavana taloudellisena väärinkäytöksenä. Oli selkeää, että toimitusjohtaja oli röyhkeällä toiminnallaan vaikuttanut vahingon syntymiseen. Tämän vuoksi korkein oikeus arvioi tapauksessa ainoastaan tilintarkastajien A, B ja C sekä yrityksen X hallituksen jäsenten myötävaikutusta vahingon syntymiseen. Yhtiön X toimittamassa haasteessa kerrottiin, että yhtiön X varsinaisen toiminnan päätyttyä oli sen hallinnollisten asioiden hoitamisessa ilmennyt laajoja laiminlyöntejä ja väärinkäytöksiä, joihin yhtiön X sen aikainen toimitusjohtaja oli syyllistynyt. Haasteessa yhtiö X katsoi, että yhtiökokouksen valitsemat tilintarkastajat A, B ja C eivät olisi suorittaneet tilintarkastusta olosuhteiden vaatimalla huolellisuudella, vaikka tilintarkastajien tiedossa oli seikkoja, jotka olisivat edellyttäneet tilintarkastajilta erityisen korkeaa huolellisuutta. KHT-tilintarkastaja A oli havainnut yhtiön X kirjanpidossa useita virheitä ja puutteita maksujärjestelmässä sekä maininnut niistä yhtiön X johdolle, mutta yhtiön X johto ei kuitenkaan ollut toiminut tilanteen korjaamiseksi tilintarkastajan A havainnoista huolimatta. Tämän vuoksi tapauksessa arvioitiin myös johdon osallisuutta vahingon aiheutumiseen. (KKO 1981-II-48.)

Korkein oikeus katsoi, että yhtiön X maksuliikennettä ei ollut valvottu niin, että saman laskun uudestaan maksaminen olisi ollut estettävissä. Tämän vuoksi toimitusjohtaja oli kyennyt suorittamaan useita väärinkäytöksiä ja näin ollen saanut nostettua yhtiöltä X varoja itselleen. Suorittamissaan tilintarkastuksissa tilintarkastaja A oli havainnut useita virheitä ja puutteita yhtiön X maksuliikenteessä. Vaikka tilintarkastaja A oli edellä esitetyn mukaisesti maininnut näistä puutteista ja virheistä yhtiön X johdolle, katsoi korkein oikeus kuitenkin, että tilintarkastaja A ei ollut kiinnittänyt tarpeeksi huomiota yhtiön X kirjanpidon sekä sisäisen valvontajärjestelmän kehittämiseen. Korkein oikeus katsoi, että mikäli tilintarkastaja olisi kiinnittänyt tarpeeksi huomiota järjestelmien kehittämiseen, olisi tällä voitu todennäköisesti estää toimitusjohtajan väärinkäytökset. Lisäksi tilintarkastajien B ja C olisi suorittamassaan tilintarkastuksessa tullut havaita edellä mainitut puutteet ja sen, että yhtiön X johto ei ollut ryhtynyt toimenpiteisiin puutteiden korjaamiseksi. Kaikesta huolimatta tilintarkastajat A, B ja C antoivat yhtiön X yhtiökokoukselle tilintarkastuskertomuksen, jossa suositeltiin johdon vastuuvapauden myöntämistä sekä tilinpäätöksen vahvistamista. Korkein oikeus katsoi, että tilintarkastajat olivat omalta osaltaan myötävaikuttaneet siihen, että toimitusjohtajan laiminlyönnit eivät paljastuneet ja tämän vuoksi yhtiölle X pääsi aiheutumaan jatkuvasti lisää vahinkoa. (KKO 1981-II-48.)

Korkein oikeus katsoi, että tapauksessa tilintarkastajilla alan ammattilaisina olisi ollut paremmat mahdollisuudet paljastaa toimitusjohtajan väärinkäytökset yhtiön X maksamiseen liittyen kuin yhtiön X hallituksella. Korkein oikeus hylkäsi korvausvaatimuksen yhtiön X hallituksen osalta, koska heidän ei näytetty syyllistyneen toiminnassaan sellaiseen huolimattomuuteen, jonka olisi voitua katsoa olevan myötävaikutuksessa aiheutuneen vahingon syntymiseen. Tilintarkastajien B ja C laiminlyöntien katsottiin olleen vähäisempiä kuin tilintarkastajan A laiminlyönnin, koska ainoastaan tilintarkastaja A suoritti yhtiössä X jatkuvaa tilintarkastusta. Tämän vuoksi tilintarkastajilta B ja C ei voitu edellyttää niin yksityiskohtaista tarkastusta kuin tilintarkastajalta A. Loppujen lopuksi korkein oikeus tuomitsi tilintarkastajan A suorittamaan suurimman osan vahingonkorvauksesta yksin ja loppuosa veloitettiin yhteisvastuullisesti suoritettavaksi kaikkien tilintarkastajien A, B ja C kesken. (KKO 1981-II-48.)

Tilintarkastajan vastuun toissijaisuus ilmenee esimerkiksi siten, että tilintarkastaja ei voi olla vastuussa vahingosta, jota hänen huolellinen toimintansaakaan ei olisi estänyt. Tilintarkastaja vastaa siis enintään siitä vahingosta, joka on päässyt syntymään puutteellisen raportoinnin jälkeen. Tilintarkastaja ei voi joutua vastaamaan yritysjohdon aiheuttamasta vahingosta, joka oli syntynyt jo silloin, kun tilintarkastaja huolellisesti toimiessaan olisi siitä tilintarkastuskertomuksessa huomauttanut, mikäli yleisten kokemusten perusteella voidaan olettaa, että oikein tehdyllä huomautuksellakaan ei olisi voitu rajoittaa tai estää vahingon syntymistä. Lisäksi on selkeää, että tilintarkastajalle ei synny korvausvastuuta sellaisen tilikauden laiminlyönneistä, josta hän ei ole antanut virallista tilintarkastuskertomusta. (Sillanpää 2016, 9–10.)

Aiemmin luvussa 2.3 on käyty läpi, kuinka vahingonkorvausvastuu jakaantuu useamman tahon kesken Suomen vahingonkorvauslain perusteella. Tätä läpikäytyä jakaantumista sovelletaan myös yritysjohdon ja tilintarkastajan välisessä suhteessa. Suomen lainsäädännön mukaan tilintarkastaja ja johto voivat siis olla yhteisvastuussa toiminnallaan aiheuttamastaan vahingosta. Kuitenkin lain nojalla voidaan katsoa, että tilintarkastaja on vastuussa ainoastaan siltä osin vahingosta, joka on seurausta juuri tilintarkastajan toiminnasta. Tällöin tilintarkastaja ei esimerkiksi välttämättä joudu vastaamaan yhtiössä tapahtuneen laiminlyönnin aiheuttamasta vahingosta täysimääräisesti, vaan ainoastaan siltä osin kuin katsotaan tilintarkastajan toiminnan mahdollistaneen vahingon syntymisen. Vahingon määrää arvioitaessa on tällöin tutkittava, minkä suuruiset vahingot olisivat jääneet syntymättä, jos tilintarkastaja olisi työssään toiminut täysin huolellisesti ja huomauttanut vahingon aiheutaneesta johdon toiminnasta tilintarkastuskertomuksessaan. (Ruuhonen 2020, 289–290.)

Korkeimmassa oikeudessa oli käsittelyssä tapaus, jossa arvioitiin yritysjohdon ja tilintarkastusyhteisön sekä päävastuullisten tarkastajien osallisuutta aiheutuneeseen vahinkoon. Tapauksessa kaksi yhtiötä oli tehnyt sopimuksen yhtiön Y ostamisesta ja osakepääoman korottamisesta. Osakepääomaa oli korotettu uusmerkinnällä. Osa osakkeiden maksusta tapahtui apporttina luovutetusta omaisuudesta. Yhtiön Y hallituksen jäsenet A, B, C ja D olivat osakeyhtiön muutosilmoituksessa allekirjoittaneet osakepääoman korotuksen vakuutuksen, jonka mukaan osakepääoman korotus oli maksettu. Lisäksi muutosilmoitus oli sisältynyt molempien päävastuullisten tilintarkastajien E ja F todistuksen, jossa he todistivat, että osakepääoman korotuksen yhteydessä oli noudatettu osakeyhtiölain säännöksiä. Sitten kävi ilmi, että osa apporttina luovutetusta omaisuudesta oli jäänyt pantiksi osakkeenmerkitsijän luotoista ja myyty myöhemmin niiden suorittamiseksi. Tilanteesta oli aiheutunut vahinkoa yhtiölle Y, kun yhtiö ei saanut hyväkseen sille apporttina luovutettuina tarkoitettua omaisuutta ja yhtiöltä puuttui tämän vuoksi osakepääomaa. Näin ollen konkurssiin ajautunut yhtiön Y konkurssipesä nosti kanteen hallituksen jäseniä A, B, C ja D vastaan. Lisäksi yhtiön Y konkurssipesä nosti kanteen yhtiön tilintarkastusyhteisöä Å ja yhteisön päävastuullista tilintarkastajaa E vastaan sekä yhtiön toista tilintarkastusyhteisöä M ja tämän yhteisön päävastuullista tilintarkastajaa F vastaan. (KKO 2001:36.)

Korkein oikeus totesi, että kanteen perusteena olevassa tilintarkastajien todistuksessa ja hallituksen jäsenten vakuutuksessa on apporttiomaisuuden arvostus perustettu osakkeiden käypään arvoon. Apporttien ollessa osakkeenmerkitsijän luoton panttina eivät ne kuitenkaan vastanneet käypää ar-

voa. Pääomakorotukseksi vaadittavan tilintarkastajien todistuksen ja hallituksen jäsenten vakuutuksen tarkoituksena on turvata se, että julkiset tiedot maksetusta osakepääomasta vastaa todellisuutta. Kyseisten jäsenien on myös varmistuttava annettavien tietojen paikkansapitävyydestä ennen niiden allekirjoittamista. Näin ollen korkein oikeus totesi olevan selvää, että tilintarkastajat ja hallituksen jäsenet eivät edellä kuvatussa olosuhteissa olisi saaneet arvostaa pantattuja osakkeita täyteen arvoon eivätkä ilmoittaa kaupparekisteriin annetuissa asiakirjoissa osakepääomaa vastaavan maksun tulleen yhtiölle. Edellä kuvattujen hallituksen jäsenten ja tilintarkastajien tuottamuksellisesta toiminnasta oli seurannut se, että kaupparekisteriin oli tehty paikkaansa pitämätön merkintä. Tästä mahdollisesti aiheutui vahinkoa merkintään luottaneille sivullisille, kuten luotonantajille ja muille osakkeenomistajille. Koska hallituksen jäsenet A, B, C ja D olivat allekirjoittaneet vakuutuksen varmistumatta siitä, että sen sisältämät tiedot olivat oikeellisia, olivat he tuottamuksellaan myötävaikuttaneet kyseisen vahingon syntymiseen. Lisäksi tilintarkastajat olivat antaneet oman todistuksen ilman selonottoa siitä, olivatko osakkeet luovutettu yhtiölle Y sen oikeuksia turvaavalla tavalla. Näin ollen korkein oikeus katsoi heistä kummankin omalla tuottamuksellaan myötävaikuttaneen yhtiön kärsimän vahingon syntymiseen. Korkein oikeus määräsi tuomiolauselmassaan hallituksen jäsenet ja tilintarkastajat yhteisvastuullisesti maksamaan apporttiomaisuudesta johtuneesta vahingosta vahingonkorvausta yhtiön Y konkurssipesälle. (KKO 2001:36.)

5.2 Yritysjohdon ja tilintarkastajan vahingonkorvausvastuun rajoittaminen

Aiemmin työssä on käsitelty yritysjohtoa ja tilintarkastajaa koskevia vastuun syntymiseen liittyviä tilanteita. Olennaista on tunnistaa myös se, että molempien korvausvastuuta voidaan rajoittaa tiettyin osin. Vastuun rajoittaminen sopimuksella on osakeyhtiöoikeudessa monimutkainen kysymys, sillä osakeyhtiön oikeussuhteet ovat varsin vaikeaselkoisia. Toisaalta yhtiöllä saattaa olla pätevä syy yhtiöoikeudellisen vastuun rajoittamiselle. Esimerkiksi tarve saada houkuteltua päteviä henkilöitä yritysjohtoon on yksi yleisimmistä syistä. Vastuuperusteen rajoittaminen on katsottu mahdolliseksi osakeyhtiölaissa, jolloin asiaa koskeva määräys tulee ottaa huomioon yhtiöjärjestyksessä. Vastuuta ei kuitenkaan voida rajoittaa silloin, kun teko tai laiminlyönti täyttää törkeän huolimattomuuden tai tahallisuuden tunnusmerkistön. Lisäksi määräys rajoittaa johdon ja tilintarkastajan vastuuta vain yhtiötä kohtaan, eikä näin ollen tuo suojaa kolmansia osapuolia kohden. (Hannula ym. 2014, 227.)

Osakeyhtiölaissa vastuun mahdollisesta rajoittamisesta on ilmaistu käänteisesti. Yhtiöjärjestyksellä ei voida rajoittaa yhtiön osakeyhtiölain 22 luvun tai tilintarkastus lain 10 luvun mukaista oikeutta vahingonkorvaukseen, mikäli vahinko on aiheutettu rikkomalla säännöksiä, joista ei yhtiöjärjestyksen määräyksellä voida poiketa taikka muuten törkeällä huolimattomuudella. Yhtiöjärjestyksellä ei voida myöskään rajoittaa osakkeenomistajan tai muun henkilön oikeutta vahingonkorvaukseen tai kanteen ajamiseen. Muuten yhtiön vahingonkorvaus oikeuden rajoittaminen on mahdollista ainoastaan kaikkien osakkeenomistajien suostumuksella. (Osakeyhtiölaki 624/2006, 22 luku, 9 §.)

Johdon vahingonkorvauksen rajoittamisen hyväksymiseen vaaditaan kaikkien osakkeenomistajien suostumus, sillä jokaisen osakkeenomistajan asemaa heikentävään asiaan ei voida merkitä yhtiöjärjestykseen ilman kaikkien osakkaiden suostumusta. Näin ollen pörssiyhtiöissä tämä on käytännössä mahdotonta saada aikaan. Mikäli vahingonkorvauksen rajoittamista ei ole merkitty yhtiöjärjestykseen ennen yhtiön listautumista, niin on sitä vaikea merkitä enää jälkikäteen. Mikäli yhtiöjärjestyksestä

muutetaan vastuun rajoittavalla määräyksellä, tulee vastuunrajoitus voimaan, kun muutos rekisteröidään. Jos yhtiöjärjestyksessä ei tarkemmin määrätä asiasta, tulkitaan kyseinen määräys siten, että se ei koske vahingonkorvausta menettelystä, joka on tapahtunut ennen rekisteröintiä. Kun taas yhtiöjärjestyksessä vastuunrajoitus määrätään koskemaan vanhojakin vahinkoja, kattaa se kaikki vahingot riippumatta siitä, onko yhtiökokouksella ollut muutoshetkellä tieto asiasta vai ei. (Savela 2015, 468–470.)

Yhtiöjärjestykseen otettavalla määräyksellä voidaan sulkea pois tavalliseen huolimattomuuteen perustuva vastuu muiden kuin pakottavien säännösten osalta. Muussa tapauksessa lain pakottavien säännösten merkitys heikentyisi huomattavasti. Tällaisia pakottavia säännöksiä ovat lähinnä lain muotomääräykset ja peruseriaatteet. Yleislausekkeen yhdenvertaisuuseriaate on myös sikäli pakottava, että sitä ei voida lähtökohtaisesti poistaa yhtiöjärjestyksellä tulevaisuudessa tapahtuvien toimenpiteiden osalta. Tämä ei liene mahdollista edes kaikkien osakkeenomistajien suostumuksella. Voidaan siis todeta, että yhtiöjärjestyksen vastuunrajoituksella ei voida rajoittaa yhdenvertaisuuden rikkomisesta johtuvaa vastuuta. Yhtiöjärjestykseen perustuva vastuunrajoitus on mahdollista säätää koskemaan kaikkia tai vain osaa yhtiöoikeudellisella perusteella vastuuseen joutuvia tahoja. Se voi siis koskea hallituksen ja hallintoneuvoston jäseniä, selvitysmiehiä, toimitusjohtajaa, osakkaita, yhtiökokouksen puheenjohtajaa, erityistä tarkastajaa tai tilintarkastajaa. (Savela 2015, 470–472.)

Tilintarkastajan osalta osakeyhtiölain mukainen vastuunrajoitus voi koskea lakisäätteistä tilintarkastusta tai muita lakisäätteisiä tehtäviä ja viranomaisen tai tuomioistuimen käyttöön annettavia todistuksia. Säännös koskee siis vain tilintarkastuslakiin perustuvaa vastuuta, joten vastuun rajoittaminen muiden lakien, kuten vahingonkorvauslain osalta jää säännöksen ulkopuolelle. Säännöksen tarjoama turva vahingonkorvausvastuuseen nähden on kuitenkin melko käsitteellinen. Vaikka kyseinen rajoitus hyväksyttäisiin kokonaisuudessaan yhtiöjärjestykseen, ei se välttämättä olisi kuitenkaan tehokas. Osakeyhtiölain säännös kieltää rajoittamasta yhtiön oikeutta vahingonkorvaukseen, jos vahinko on aiheutettu rikkomalla säännöksiä, joista ei voida poiketa yhtiöjärjestykseen tehdyillä määräyksillä. Tilintarkastuslain mukainen hyvän tilintarkastustavan noudattamisvelvollisuus tulee katsoa pakottavaksi, josta ei voida yhtiöjärjestyksen määräyksellä poiketa. Tämä on perusteltua, sillä hyvä tilintarkastustapa on velkojien ja vähemmistöosakkeiden suojan kannalta yhtä keskeinen asia kuin osakeyhtiölain mukainen yhdenvertaisuuseriaate. (Horsmanheimo ym. 2017, 449–450.)

Osakeyhtiölain 22 luvun säännös pakottavuudesta on merkityksellinen tilintarkastajan vastuun kannalta, sillä lain kohta sallii ainakin periaatteessa kaikkien osakkaiden suostumuksella yritysjohdon vastuun rajoittamisen lievän ja tavallisen tuottamuksen osalta, jolloin johdon vastuulle jäisi vain törkeästi ja tuottamuksellisesti aiheutettu vahinko. Koska tilintarkastajan osalta vastuu syntyy aina lievänkin tuottamuksen osalta, voidaan periaatteessa joutua tilanteeseen, jossa vahingosta yhtiölle vastaisi yksinomaan tilintarkastaja, vaikka vahingon aiheutumiseen olisi myötävaikuttanut tilintarkastajan ohella johdon jäseniä. Tällöin tilintarkastajan korvausmäärää ei pienentäisi se, että johdon jäsenien vastuuta olisi rajoitettu tai suljettu pois tuottamusvaatimusta koskevalla yhtiöjärjestyksellä. (Horsmanheimo ym. 2017, 450–451.)

Vastuunrajoituksen lisäksi johdolle on mahdollista myöntää vastuuvapautta, joka myönnetään usein tiettyä ajalta yleensä tilikaudelta. Vastuuvapautta ei siis yleensä myönnetä tiettyihin yksittäisiin toimiin. Vastuuvapauden myöntäminen kohdistuu aina menneeseen aikaan ja päätökseen ei näin ollen voida sisällyttää yhtiökokouksen hyväksyntää jatkaa aiempaa vahingollista toimintaa. Päätös vastuuvapaudesta voi olla erilainen keskenään hallituksen jäsenien osalta. Johdon vastuuvapaudesta tulee päättää varsinaisessa yhtiökokouksessa enemmistöpäätöksellä tilikausittain ja se koskee kohteena olevien henkilöiden vastuuta yhtiötä kohtaan. Tulee kuitenkin muistaa, että yhtiökokouksella on pitänyt olla tiedossa oikeat ja riittävät tiedot kyseisen päätöksenteon pohjaksi. Vastuuvapauden myöntäminen tarkoittaa käytännössä sitä, että yhtiö luopuu esittämästä vahingonkorvausvaatimusta johdolle päätöksen kattaman tilikauden aikaisesta toiminnasta. Pääsääntöisesti vastuuvapauden myöntämisestä tehty päätös vapauttaa asianomaisen lopullisesti vastuusta. (Kyläkallio 2011.)

Vastuunrajoitusta pidetään vastuuvapautta tehokkaampana toimenpiteenä, sillä vastuunrajoituksen myöntämiseksi ei edellytetä vastuuvapauden tapaan tietojen antamista yhtiökokoukselle ja se päätetään jo etukäteen ennen vahingon aiheutumista. Vastuuvapauden osalta tulee kuitenkin huomioida, että sitä ei ole mahdollista myöntää tilintarkastajalle vastuunrajoituksen tapaan eikä johdolle myönnetyllä vastuuvapaudella ole myöskään vaikutusta tilintarkastajan vahingonkorvausvastuuseen. Tämä on tilintarkastajan osalta varsin merkityksellistä, sillä mikäli johdolle on myönnetty vastuuvapaus olettaen, että yhtiökokoukselle on annettu riittävät ja tarpeelliset tiedot, ei yhtiö voi vaatia vahingonkorvausta johdolta. Yhtiö voi kuitenkin vaatia tätä tilintarkastajalta ja mikäli tilintarkastaja katsotaan tällöin vahingonkorvausvelvolliseksi, on hänellä myönnetyn vastuuvapauden estämättä oikeus vaatia vahingonkorvausta yhtiön johdolta regressinä. (Ruohonen 2020, 287.)

5.3 Yritysjohdon ja tilintarkastajan vahingonkorvausvastuun vanhentuminen

Aiemmin työssä on käyty yleisesti läpi korvaussaatavan vanhentuminen velan vanhentumisesta säädetyn lain pohjalta ja se soveltuu myös vahingonkorvausvastuun vanhentumiseen. Kyseistä lakia voidaan soveltaa esimerkiksi täydentävänä säännöksenä erityislakien ohella. Vahingonkorvauksen vaatimisen kannalta keskeinen asia on aika, jonka sisällä kanne voidaan nostaa vahingon aiheuttajaa vastaan. Tilintarkastuslaissa ei ole säädöstä tilintarkastajan vahingonkorvausvastuun vanhentumisesta, kun taas osakeyhtiölaissa siitä on säädetty. Tämän vuoksi myös tilintarkastajan vahingonkorvausvastuun vanhentumisen kohdalla sovelletaan osakeyhtiölakia. Vanhentumista koskevat säännökset liittyvät sekä yhteisön nostamiin kanteisiin että niihin kanteisiin, jotka on nostettu kolmannen tahon toimesta esimerkiksi tilintarkastuslain rikkomisen perusteella. Kanneajat on säännelty melko yhdenmukaisesti yhteisön tilintarkastajan ja yhteisön johdon osalta. Osakeyhtiölain mukaan vahingonkorvauskanne on nostettava johtoa vastaan viiden vuoden kuluessa sen tilikauden päättymisestä, jolloin kanteen perusteena oleva päätös on tehty tai perusteena olevaan toimenpiteeseen on ryhdytty. Tilintarkastajaa vastaan kanne tulee nostaa viiden vuoden kuluessa siitä, kun kanteen perusteena oleva toimintakertomus, tilintarkastuskertomus, todistus tai lausunto on esitetty. (Vahtera 2017, 56–57.)

Kuten voidaan havaita, vanhenemisaikojen sääntely ei ole johdon ja tilintarkastajan osalta aivan identtistä ja vanhenemisaikojen eri alkamiskohtia voidaankin pitää ongelmallisena. Koska tilintarkas-

taja antaa tilintarkastuskertomuksen muutaman kuukauden kuluttua tilikauden päättymisestä, seuraa siitä se, että saman vahingon osalta tilintarkastajan vastuu vanhentuu myöhemmin kuin johdon vastuu. Tilintarkastajan vahingonkorvausvastuuta pidetään vahingon aiheuttajien keskinäisessä suhteessa toissijaisena yhtiön johdon vahingonkorvausvastuuseen nähden. Näin ollen toisistaan poikkeava ajankohta mahdollistaa periaatteessa opportunistin, mikäli kanne vahingonkorvauksesta tilintarkastajaa kohtaan nostetaan vasta sen jälkeen, kun johdon vastuu vahingosta on vanhentunut, mutta kuitenkin ennen kuin tarkastajan vastuu on vanhentunut. Tällöin tilintarkastaja ei esimerkiksi voisi vaatia korvausvastuuta regressinä yhteisön johdolta, koska johdon vahingonkorvausvastuu on jo vanhentunut. Tällöin tilintarkastaja voisi vedota velan vanhentumislain 19 §:ään ja tämän avulla vapautua vahingonkorvausvastuusta. Kyseisen lain mukaan, mikäli velalliset vastaavat yhteisvastuullisesti samasta velasta ja velka on vanhentunut toisen velallisen osalta, vastaa jäljelle jäävistä velallisista kukin vain oman osuutensa suorittamisesta. Siitä huolimatta, että tilintarkastaja vapautuisi vanhentumislain perusteella vastuusta, ei tällaisen asetelman syntyminen ole toivottavaa. Onkin esitetty, että tilintarkastajan vastuun vanhentuminen tulisi sitoa johtoa vastaavalla tavalla tilikauden päättymiseen. (Vahtera 2017, 57–58.)

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä opinnäytetyössä pyrittiin vastaamaan seuraavaan kolmeen tutkimuskysymyksen. Kuinka vahingonkorvausvastuu muodostuu yritysjohdolle ja tilintarkastajalle? Kuinka vahingonkorvausvastuu jakautuu yritysjohton ja tilintarkastajan välillä? Mitä yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia yritysjohton ja tilintarkastajan vahingonkorvausvastuussa ilmenee? Kuten luvussa 1 kävi ilmi, yritysjohton ja tilintarkastajan vahingonkorvausvastuuta on aiemmin tutkittu yksittäisinä tutkimuksina. Aiemmat tutkimukset ovat kuitenkin rajoittuneet vahvasti pelkästään toiseen osapuoleen, eikä näiden kahden osapuolen keskinäistä suhdetta ei ole juurikaan tutkittu. Johton ja tilintarkastajan vahingonkorvausvastuu on pysynyt Suomessa pitkään muuttumattomana ja tämän vuoksi johtoa ja tilintarkastajaa koskevat oikeustapaukset toimivat edelleen relevantteina lähteinä vahingonkorvausvastuun arvioinnissa.

Yritysjohto voi joutua korvaamaan yhtiölle aiheuttamansa vahingon, mikäli se on seurausta huolimattomasta tai tahallisesta huolellisuusveloitteen vastaisesta toiminnasta. Lisäksi yritysjohto voi joutua korvaamaan huolimattomasta tai tahallisesta toiminnastaan kolmannelle osapuolelle aiheutuneen vahingon vain, jos toiminnalla on rikottu osakeyhtiölakia tai yhtiöjärjestystä. Yritysjohton vastuukynnys on siis korkeampi silloin, kun vahinkoa on aiheutettu muulle osapuolelle kuin itse yhtiölle. Savelan (2015, 12) mukaan yritysjohton vahingonkorvausvastuun syntyminen edellyttää osakeyhtiölain perusteella henkilökohtaista myötävaikutusta ja täten johton korvausvastuun ei voida katsoa olevan yhteisöllistä. Yleisellä tasolla voidaan katsoa, että yritysjohton vahingonkorvausvastuun syntyminen edellyttää vahingonkorvausvastuun yleisten edellytysten täyttymistä.

Tilintarkastajan osalta korvausvastuun edellytykset perustuvat siihen, että tilintarkastaja ei ole raportoinut tarkastettavan yhtiön tilinpäätöksessä tai hallinnossa ilmenneistä virheistä, joista hänen olisi tullut raportoida. Jotta tilintarkastajalle muodostuu toiminnastaan vahingonkorvausvelvollisuus, on toiminnasta tullut aiheutua vahinkoa yhtiölle, yhtiön osakkaalle tai jollekin kolmannelle osapuolelle. Horsmanheimon ym. (2017, 376) mukaan tilintarkastajan vahingonkorvausvastuun syntyminen edellyttää vahingonkorvausvastuun yleisten edellytysten täyttymistä. Näin ollen tilintarkastajan vastuu vahingosta ei toteudu ainoastaan raportoimatta jättämisestä, vaan toiminnalla tulee olla myös yhteys vahingonkorvausvastuun yleisiin edellytyksiin. Huomioitavaa on myös se, että tilintarkastaja ei vapaudu vahingonkorvausvastuustaan ainoastaan sen perusteella, että yhtiön tilintarkastajaksi on valittu tilintarkastusyhteisö luonnollisen henkilön sijaan.

Yritysjohton ja tilintarkastajan vahingonkorvausvastuun yhtäläisyyksiä tarkasteltaessa voidaan huomata, että nämä molemmat osapuolet voivat joutua korvaamaan toiminnastaan aiheutuneen vahingon yhtiölle, osakkaille tai kolmansille osapuolille, kuten yhtiön velkojille. Jotta yritysjohto tai tilintarkastaja joutuvat korvamaan toiminnastaan aiheutuneen vahingon, tulee molempien osapuolten kohdalla toiminnassa täytyä vahingonkorvausvastuun yleiset edellytykset. Savelan (2015, 305) mukaan vahingonkorvausvastuun yleisiä edellytyksiä ovat tuottamus, syy-yhteys, ennalta-arvattavuus ja vahingon aiheutuminen. Huomattavaksi yhtäläisyydeksi nousee myös se, että mikäli yritysjohto tai tilintarkastaja halutaan vahingonkorvausvastuuseen, niin vahingon on tullut molempien kohdalla aiheutua nimenomaan varsinaisessa yritysjohton tai tilintarkastajan toiminnassa. Muissa tehtävissä tai rooleissa tehdyt laiminlyönnit jäävät siis tilintarkastajan ja yritysjohton vahingonkorvausvastuun ul-

kopuolelle. Tilintarkastajan toiminta omassa roolissaan on huomattavasti selkeämpää arvioida verrattuna yritysjohdon roolin arvioimiseen. Johdon kohdalle voi tietyissä tilanteissa olla ongelmallista tunnistaa sitä, toimiiko henkilö johdon vai osakkeenomistajan roolissa tietyssä tehtävässään.

Molempia osapuolia koskee Suomen vahingonkorvauslain mukainen yleinen huolellisuusvelvoite. Lisäksi yritysjohdon ja tilintarkastajan molempien toimintaa ohjaa omanlaisensa erillinen huolellisuusvelvoite, jota rikkomalla voi joutua vahingonkorvausvastuuseen. Huolellisuusvelvoitteen taustalla olevat normit ja säännökset poikkeavat toisistaan. Yritysjohdon huolellisuusvelvoite pohjautuu suoranaisesti osakeyhtiölain säännöksiin, kun taas tilintarkastajan huolellisuusvelvoite perustuu hyvään tilintarkastustapaan, joka rinnastetaan nykyään kansainvälisten tilintarkastusstandardien ja ammattieettisten periaatteiden noudattamiseen. Horsmanheimo ym. (2017, 416) toteavat, että tilintarkastajaa ei lähtökohtaisesti voida pitää huolimattomana, mikäli hän on tarkastustoiminnassaan hyvässä uskossa menetellyt tilintarkastusstandardien mukaisesti. Näiden kahden osapuolen huolellisuusvelvoitetta vertailtaessa huomataan, että tilintarkastajan huolellisuusvelvoite on kolmatta osapuolta kohtaan laajempi kuin yritysjohdon. Tämä käy ilmi siinä, että yritysjohdon korvausvastuu muuta kuin yhtiötä kohtaan edellyttää, että tuottamuksellisella toiminnalla on rikottu nimenomaan osakeyhtiölaikaa tai yhtiöjärjestystä. Tilintarkastajan kohdalla korvausvastuu muuta kuin yhtiötä kohtaan voi syntyä kuitenkin jo huolellisuusvelvoitteen vastaisesta toiminnasta.

Tilintarkastajan toimintaa ohjaa vahvasti hyvä tilintarkastustapa, kun taas yritysjohdolle samankaltaista niin sanottua hyvää johtamistapaa ei ole määritelty. Johdon osalta tähän voidaan kuitenkin joiltain osin rinnastaa Corporate Governance koodia, jonka avulla määritellään johdon velvollisuudet, suhteet ja osakkeenomistajien roolit. Koodin noudattaminen listautuneilla yhtiöillä on pakollista, mutta muiden yhtiöiden osalta koodin käytöstä tulee määrätä yhtiöjärjestyksessä ja tällöin koodin rikkominen voi edesauttaa johdon korvausvastuun syntymistä suhteessa kolmanteen osapuoleen. Savelan (2015, 103) mukaan kyseisen koodin rikkomista ei kuitenkaan voida rinnastaa osakeyhtiölain rikkomiseen, joten kolmas osapuoli ei voi myöskään perustaa korvausvaatimusta yksinomaan koodin rikkomiseen. Tilintarkastajan osalta hyvän tilintarkastustavan velvoittavuudesta on mainittu tilintarkastuslaissa, joten yksinomaan tämän pienimuotoisenkin rikkomisen voi perustaa tilintarkastajan korvausvastuun. Näin ollen voidaan todeta, että tilintarkastajalla vahingonkorvausvastuun muodostavan virheellisen toiminnan sääntely on tiukempaa kuin yritysjohdolla. Tätä voidaan osittain perustella sillä, että tilintarkastajan toimenkuvaa voidaan pitää yksiselitteisempänä johdon toimenkuvaan verrattuna.

Tilintarkastajan ja yritysjohdon vahingonkorvausvastuuta on mahdollista rajoittaa tavallisen huolimattomuuden osalta, mutta pakottavien säännösten kohdalla tämä ei kuitenkaan ole mahdollista. Tilintarkastuslain mukainen hyvän tilintarkastustavan noudattamisvelvollisuus ja osakeyhtiölain yhdenvertaisuusperiaate katsotaan pakottavaksi säännöksiksi, joista ei voida yhtiöjärjestyksen määräyksellä poiketa. Osakeyhtiölain säännös pakottavuudesta sallii periaatteessa yhtiön kaikkien osakkeiden suostumuksella yritysjohdon vastuun rajoittamisen tavallisen ja lievän tuottamuksen osalta. Horsmanheimo ym. (2017, 451) pitävät tätä ongelmallisena, sillä tämän vuoksi voitaisiin periaatteessa joutua tilanteeseen, jossa tilintarkastaja vastaisi vahingosta yksin, vaikka johdon jäsenet olisivat myötävaikuttaneet vahingon aiheutumiseen. Koska tilintarkastajan osalta vastuu syntyy lievänkin

tuottamuksen osalta, on jo kyseisen tilanteen mahdollinenkin muodostuminen vahingonkorvausvelvollisuuden kannalta melko ongelmallinen.

Korkeimman oikeuden tapauksien pohjalta voidaan todeta, että useimmissa tapauksissa yritysjohdon ja tilintarkastajan katsotaan olevan yhteisvastuullisesti korvausvastuussa aiheutuneesta vahingosta ja sen seuraamuksista. Lisäksi opinnäytetyön pohjalta käy ilmi, että yritysjohdo on usein ensisijaisesti vastuussa vahingonkorvauksen suorittamisesta ja tilintarkastajan toiminnasta aiheutuneet vahingot ovat yleensä toissijaisia. Tilintarkastajan toissijaisuus ei kuitenkaan poissulje tilannetta, jossa tilintarkastaja voisi joutua ensisijaisesti vastuuseen vahingonkorvauksesta. Vahtera (2017, 52) on nostanut tilintarkastajan vahingonkorvausvastuun ensisijaisuudesta esimerkiksi tilanteen, jossa tilintarkastaja on toiminnassaan rikkonut omaa salassapitovelvollisuutta.

Tilintarkastajan vastuuta kasvattaa tietysti se, että hänet on palkattu ammattilaisena huomaamaan laiminlyönnit, jotka ovat johtaneet olennaisiin virheisiin yhtiön tilinpäätöksessä ja hallinnossa. Tilintarkastajan pitäessä virheitä olennaisina, tulee hänen raportoida näistä tilintarkastuskertomuksessaan. Mikäli tilintarkastaja ei raportoi virheistä tilintarkastuskertomuksessa, on mahdollista, että hän joutuu vastuuseen vahingosta, josta johdolle ei synny korvausvastuuta. Vahtera (2017, 54) on perustellut tätä sillä, että tilintarkastajalla voidaan olettaa kirjanpidon ammattilaisena olevan parempi taito löytää kirjanpidon ja taloushallinnon virheellisyydet kuin yritysjohdolla. Toisin kuin tilintarkastajan kohdalla yhtiön hallituksen ei voida katsoa toimineen huolimattomasti, vaikka hallitus ei olisi reagoinut toimitusjohtajan toimittamien tilinpäätösmateriaalien virheisiin. Arvioitaessa yritysjohdon ja tilintarkastajan toiminnan vaikutusta vahingonkorvausvastuun syntymiseen tai jakautumiseen, loppujen lopuksi suurin merkitys on sillä, onko johto varsinaisesti tehnyt laiminlyönnin toiminnassaan. Mikäli johto ei ole toiminnassaan syylistynyt laiminlyöntiin, niin ei lähtökohtaisesti tilintarkastajankaan voida katsoa olevan vahingosta korvausvastuussa.

Työn ja käsiteltyjen oikeustapauksien pohjalta voidaan havaita, että yritysjohdon vahingonkorvausvastuun syntymiseen on vaikuttanut lähes kaikissa tapauksissa toiminta, jossa johto on tavoitellut henkilökohtaista etua yhtiön edun sijaan. Tämän tyylinen toiminta on voinut esimerkiksi olla jonkinlainen kavallus, jolla johto on tavoitellut itselleen taloudellista etua. Tilintarkastajan osalta oikeustapauksista käy ilmi, että korvausvastuu perustuu lähes aina huolimattomuuteen, eikä toimintaan ole liittynyt oman edun tavoittelu. Jotta tilintarkastaja voi välttää vahingonkorvausvastuuseen joutumista, tulee hänen painottaa työssään omaa huolellisuuttaan. Ylläpitämällä ja kehittämällä omaa ammattitaitoaan tilintarkastaja kykenee nostamaan omaa huolellisuuden tasoaan. Tarkasteltaessa johdon kykyä välttää vahingonkorvausvastuuseen joutuminen, voidaan korostaa sitä, että johdon henkilön tulee olla vahvasti perillä osakeyhtiölain säännöksistä, jotta hän pystyy pitämään toimintansa lainmukaisena. On selvää, että Suomessa yritysjohdon roolissa toimimiseen ei vaadita samanlaista asiantuntijan koulusta kuin auktorisoidun tilintarkastajan roolissa toimimiseen.

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, kuinka vahingonkorvausvastuu jakautuu yritysjohdon ja tilintarkastajan välillä. Työn tarkoituksena oli tarkastella yritysjohdon ja tilintarkastajan vahingonkorvausvastuuseen liittyvää kirjallisuutta ja sen avulla tunnistaa millaisin edellytyksin yritysjohdon ja tilintarkastajan vahingonkorvausvastuu muodostuu. Lisäksi työn avulla pyrittiin havaitsemaan, mitä yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia näiden kahden osapuolen vahingonkorvausvastuussa ilmenee. Työn

perusteella ei voida yksiselitteisesti todeta, kuinka vahingonkorvausvastuu jakautuu yritysjohdon ja tilintarkastajan välillä. Tämä oli osittain odotettavissa, koska aiempien tutkimusten pohjalta tiedettiin, että vahingonkorvausvastuun edellytykset eivät ole ehdottomia. Näin ollen tiedossa oli myös, että molempien osapuolten vahingonkorvausvastuuta tulee arvioida tapauskohtaisesti olosuhteet huomioiden. Opinnäytetyön tavoite toteutui tarvittavalla tasolla, koska työn avulla saatiin vastaukset kaikkiin tutkimuskysymyksiin. Työn pohjalta voidaan todeta, että vahingonkorvausvastuu yritysjohdon ja tilintarkastajan välillä on yleensä yhteisvastuullista, mutta tietyissä tilanteissa on kuitenkin mahdollista, että vahingon korvaaminen jää yksin toisen osapuolen vastuulle.

Opinnäytetyön aineistosta olennainen osa koostuu Suomessa käsitellyistä oikeustapauksista ja aihealueeseen liittyviä tapauksia tuleekin Suomessa käsittelyyn harvemmin kuin esimerkiksi Yhdysvalloissa. Tämä on otettava huomioon työn luotettavuutta arvioitaessa, sillä suurin osa tapauksista on ollut käsittelyssä monta vuotta sitten. Kaiken käytetyn lähdeaineiston oikeellisuudesta ei voida tietenkään saada täyttä varmuutta, mutta työ pohjautuu kuitenkin pitkälti lainsäädäntöön sekä arvostettujen lainopillisten tutkijoiden kirjallisuuteen. Saatuja johtopäätöksiä ja tuloksia voidaan tämän perusteella pitää luotettavana. Peilattaessa johtopäätöksiä ja saatuja tuloksia aiempiin tutkimuksiin, voidaan näiden todeta olevan yhdenmukaisia sekä suurempia ristiriitoja aiempien tutkimuksien kanssa ei synny. Vaikka tehdyt johtopäätökset eivät merkittävästi poikkea aiemmin tehdyistä tutkimuksista, saatiin tämän työn pohjalta kuitenkin tehtyä tuore katsaus yritysjohdon ja tilintarkastajan vahingonkorvausvastuun jakautumiseen. Kirjallisuuskatsauksen pohjalta voidaan huomata, että yritysjohdon ja tilintarkastajan vahingonkorvausvastuuseen ei ole tullut muutoksia lähivuosien aikana.

7 POHDINTA

Opinnäytetyötä tehdessämme työskentelymme oli johdonmukaista ja työ eteni suunnitelmiemme mukaisesti. Kykenimme antamaan työlle tarvittavan panoksen ja mielenkiinto työtä kohtaan säilyi korkealla koko prosessin läpiviennin ajan. Valitsemamme aihe sekä yritysjohdon ja tilintarkastajan tehtävät kiinnostavat meitä, minkä vuoksi opinnäytetyöprosessin suorittaminen onnistui mielestämme hyvin. Kirjallisuuskatsauksessa onnistumisen kannalta on olennaista, että aineiston valinta ja hankinta on tehty asianmukaisesti. Oman näkemyksemme mukaan onnistuimme aineiston hankinnassa ja valinnassa sekä kykenimme johdonmukaisesti kokoamaan yhteen tarvittavat tiedot vastataksemme tutkimuskysymyksiin. Meillä oli käytössämme määrällisesti paljon erilaista kirjallisuutta ja hankimme sitä useista eri lähteistä. Opinnäytetyön suunnitteluvaiheessa emme tutustuneet lähdeaineistoon tarpeeksi ja tämä hidasti hieman lopullisen opinnäytetyöprosessin läpivientiä. Ensi kerralla kirjallisuuskatsausta tai muuta tutkimusta tehdessämme voisimme varata enemmän aikaa työn suunnittelulle ja lähdeaineistoon perehtymiselle heti prosessin alkuvaiheessa.

Opinnäytetyöprosessi on kehittänyt ja syventänyt ammatillista osaamistamme monella tavalla. Prosessin pohjalta olemme valmiimpia toimimaan yritysjohdon ja tilintarkastajan tehtävissä tuntiesamme kyseisiin tehtäviin liittyvät velvoitteet ja lainsäädännön. Opinnäytetyöprosessin myötä opimme tulkitsemaan ja tuottamaan lainopillista tekstiä. Koemme tästä olevan hyötyä työelämässä riippumatta siitä, työllistymmekö juuri tilintarkastajan tai yritysjohdon tehtäviin. Vahingonkorvausoi-keuteen perehtymisen myötä meillä on opinnäytetyöprosessin pohjalta valmiudet toimia muissakin työtehtävissä, kuten vakuutusyhtiön asiantuntijana tai juridisena konsulttina. Prosessi kehitti myös kykyämme hakea tietoa ja lähteiden luotettavuuden arviointi on varmasti tulevaisuudessa helpompaa. Kokonaisuudessaan opinnäytetyön suorittaminen tuki ammatillista kehittymistämme ja työ mitasi opintojemme aikana opittuja taitoja monipuolisesti, jopa hieman vieraalla juridisella aihealueella.

Jotta tilintarkastaja voi toimia yhtiön päävastuullisena tarkastajana, tulee hänellä olla suoritettuna tilintarkastustutkinto. Tutkinnon suoritettuaan tilintarkastajalla on asiantuntijan pätevyys toimia kyseisessä roolissa. Suomessa hallituksen jäsenelle on olemassa HHJ-tutkinto, mutta kyseinen tutkinto ei ole hallituksessa toimivalle henkilölle pakollinen. Tutkintoa kuitenkin arvostetaan ja sen suorittanutta henkilö voidaan pitää hallitusammattilaisena. HHJ-tutkinto koskettaa ainoastaan hallituksen jäseniä ja toimitusjohtajalle ei ole olemassa Suomessa varsinaista koulutusta. Näin ollen yritysjohdon tehtävässä toimimiseen ei tarvitse suorittaa samanlaista tutkintoa kuin tilintarkastajan tehtävässä toimimiseen, vaan yhtiön hallituksessa tai toimitusjohtajana voi toimia kuka tahansa tehtävään nimetty täysi-ikäinen luonnollinen henkilö. Tämä vaikuttaa vahingonkorvausvastuun jakautumiseen yritysjohdon ja tilintarkastajan välillä, sillä tutkinnon suorittaneelta tilintarkastajalta odotetaan yleensä tarkempaa huolellisuutta kuin johdon henkilöltä.

Tämän pohjalta mieleemme nousi toimenpide-ehdotus siitä, että henkilön tulisi suorittaa HHJ- tai sitä vastaava tutkinto, mikäli hän haluaisi toimia osakeyhtiön hallituksen jäsenenä tai toimitusjohtajana. Tällöin kyseinen yritysjohtoa koskeva tutkinto voitaisiin mahdollisesti rinnastaa tilintarkastajan tutkintoon. Pohdimme, voitaisiinko tämä ottaa huomioon vahingonkorvausvastuuseen liittyvässä huolellisuusvelvoitteessa yritysjohdon kohdalla. Mikäli ehdottamamme toimenpide toteutettaisiin,

tällöin tilintarkastajan tutkinnon tuomalla asiantuntevuudella ei välttämättä olisi enää niin suurta painoarvoa vaadittavan huolellisuuden tason arvioinnissa. Toimenpide-ehdotuksen toteuttaminen ei olisi yksiselitteistä ja tämä vaatisi varmasti paljon keskustelua sekä suunnittelua. Mielestämme toimenpide-ehdotus olisi kuitenkin mahdollista toteuttaa ja tällä voisi olla vaikutusta yritysjohton ja tilintarkastajan vahingonkorvausvastuun suhteeseen.

Onnistuimme opinnäytetyön avulla saamaan vastauksia tutkimuskysymyksiin, mutta siitä huolimatta emme kuitenkaan voineet perehtyä kaikilta osin yritysjohton ja tilintarkastajan vahingonkorvausvastuuseen vaikuttaviin tekijöihin. Vahingonkorvausvastuuseen liittyen on olemassa vakuutusyhtiöiden myöntämiä vastuuvakuutuksia. Tämän pohjalta voitaisiin suorittaa jatkotutkimus vastuuvakuutuksen vaikutuksesta yritysjohton ja tilintarkastajan vahingonkorvausvastuuseen. Työssä emme perehtyneet yritysjohtolle ja tilintarkastajalle vahingonkorvausvastuun myötä tuomittuihin rangaistuksiin. Näin ollen mahdollinen jatkotutkimus voisi keskittyä tutkimaan rangaistuksien määrää ja niiden taustalla olevia perusteita. Mikäli tilintarkastajan vahingonkorvausvastuuta tullaan rajoittamaan, jatkotutkimuksessa voitaisiin keskittyä tarkastelemaan, miten tämä vaikuttaa näiden kahden osapuolen vahingonkorvausvastuun suhteeseen. Vaikka kaikkiin kysymyksiin ei saatu ehdottomia vastauksia, mielestämme kirjallisuuskatsauksen avulla saatiin kuitenkin tehtyä kattava yhteenveto yritysjohton ja tilintarkastajan vahingonkorvausvastuun jakautumisesta.

LÄHTEET

- Fondia 2020. Hallituksen ja toimitusjohtajan vastuu. Verkojulkaisu. <https://virtuallawyer.fondia.com/fi/articles/hallituksen-ja-toimitusjohtajan-vastuu>. Viitattu 22.10.2020.
- Fraktman, Mirja 2019. Eettiset säännöt tilintarkastajille. Profiitti. Talous & tilintarkastus 2019 (1), 25–26. <https://tilintarkastajat.fi/toimintamme/profiitti-lehti/>. Viitattu 01.10.2020.
- Hahto, Vilja 2008. Tuottamus vahingonkorvausoikeudessa. Helsinki: Talentum Media.
- Hannula, Antti, Kari, Matti & Mäki, Tia 2014. Osakeyhtiön hallituksen ja johdon vastuu. Helsinki: Talentum.
- HE 295/1993. <https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/1993/19930295>. Viitattu 13.10.2020.
- Hemmo, Mika 2005. Vahingonkorvausoikeus. Helsinki: Talentum Media.
- Horsmanheimo, Pasi & Steiner, Maj-Lis 2017. Tilintarkastus. Asiakkaan opas. 5. uudistettu painos. Helsinki: Alma.
- Horsmanheimo, Pasi, Kaisanlahti, Timo & Steiner, Maj-Lis 2017. Tilintarkastuslaki ja EU:n uudistunut tilintarkastussääntely. Kommentaari. 2. uudistettu painos. Helsinki: Alma Talent.
- Immonen, Raimo & Nuolimaa, Risto 2017. Osakeyhtiöoikeuden perusteet. 3. uudistettu painos. Helsinki: Alma.
- International Federation of Accountants 2018. Handbook of the International Code of Ethics for Professional Accountants. Verkkokirja. <https://www.ethicsboard.org/publications/2018-handbook-international-code-ethics-professional-accountants-35>. Viitattu 6.11.2020.
- Kaisanlahti, Timo & Timonen, Pekka 2006. Tilintarkastajan vahingonkorvausvastuu. Kehitystarpeet de lege ferenda. Helsinki: Edita.
- KHO 2020/583. <https://finlex.fi/fi/oikeus/kho/muut/2020/202000583>. Viitattu 11.11.2020.
- Kirjanpitolaki 1997/1336. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1997/19971336>. Viitattu 9.10.2020.
- KKO 1981-II-48. <https://www.edilex.fi/kko/ennakkopaatokset/19810048t?>. Viitattu 10.11.2020.
- KKO 1991:13. <https://finlex.fi/fi/oikeus/kko/kko/1991/19910013>. Viitattu 5.11.2020.
- KKO 1991:25. <https://finlex.fi/fi/oikeus/kko/kko/1991/19910025>. Viitattu 11.11.2020.
- KKO 1992:98. <https://finlex.fi/fi/oikeus/kko/kko/1992/19920098>. Viitattu 9.11.2020.
- KKO 1998:115. <https://finlex.fi/fi/oikeus/kko/kko/1998/19980115>. Viitattu 5.11.2020.
- KKO 1999:118. <https://finlex.fi/fi/oikeus/kko/kko/1999/19990118>. Viitattu 4.11.2020.
- KKO 1999:86. <https://finlex.fi/fi/oikeus/kko/kko/1999/19990086>. Viitattu 4.11.2020.
- KKO 2001:36. <https://finlex.fi/fi/oikeus/kko/kko/2001/20010036>. Viitattu 10.11.2020.
- KKO 2012:65. <https://finlex.fi/fi/oikeus/kko/kko/2012/20120065>. Viitattu 5.11.2020.
- Kokkonen, Sampsa 2002. Tilintarkastuksen perusteet ja käytäntö. 2.–3. painos. Helsinki: WSOY.
- Kyläkallio, Kalle 2011. Hallituksen jäsenen vastuusta osakeyhtiölain kannalta. Tilisanomat -verkko-lehti 18.10.2011. <https://tilisanomat.fi/avainsana/52011>. Viitattu 29.10.2020.
- Lahtinen, Jukka & Isoviita, Antti 1998. Markkinointitutkimus. Tampere: Avaintulos.

Laki velan vanhentumisesta 2003/728. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030728>. Viitattu 27.9.2020.

Osakeyhtiölaki 2006/624. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20060624>. Viitattu 7.10.2020.

Patentti- ja rekisterihallitus 2020. Laaduntarkastuksen vuosiraportti 2019. Verkkajulkaisu. https://www.prh.fi/fi/tilintarkastusvalvonta/tilintarkastusvalvonta/laadunvalvonnan_vuosiraportti_2019.html. Viitattu 28.10.2020.

Rikoslaki 1889/39. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001>. Viitattu 9.10.2020.

Ruohonen, Janne 2020. Tilintarkastaja osakeyhtiön hallinnon tarkastajana. Helsinki: Alma Talent Oy.

Savela, Ari 2015. Vahingonkorvaus osakeyhtiössä. 3. uudistettu painos. Helsinki: Talentum.

Sillanpää, Matti 2016. Tilintarkastus ja tilintarkastajan vastuu. Teoksessa Vakuutus- ja rahoitusneuvonta 45 vuotta. Vakuutus- ja rahoitusneuvonta. <https://www.fine.fi/ajankohtaista/uutinen/45-v.-juhlakirjan-artikkelit-luettavissa-verkkosivuilta.html>. Viitattu 29.10.2020.

Stolt, Minna, Axelin, Anna & Suhonen, Riitta 2016. Kirjallisuuskatsaus hoitotieteessä. 2. uudistettu painos. Turku: Turun yliopisto.

Ståhlberg, Pauli & Karhu, Juha 2013. Suomen vahingonkorvausoikeus. 6. uudistettu painos. Helsinki: Talentum.

Suomela, Eero 1994. Tilintarkastajan vastuu osakeyhtiössä. Osa 2. Tilintarkastus-Revision 38 (3), 175–181.

Suomen Tilintarkastajat ry, 2020. Hyvä tilintarkastustapa. Verkkajulkaisu. <https://tilintarkastajat.fi/tilintarkastus/hyva-tilintarkastustapa/>. Viitattu 12.10.2020.

Tilintarkastuslaki 2015/1141. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2015/20151141>. Viitattu 29.9.2020.

Vahingonkorvauslaki 1974/412. <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1974/19740412>. Viitattu 25.9.2020.

Vahtera, Veikko 2017. Tilintarkastajan vahingonkorvausvastuu ja sen suhde yhteisön johdon vahingonkorvausvastuuseen. Teoksessa Näkökulmia tilintarkastukseen ja arviointiin. Johtamiskorkeakoulu. Tampereen yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-0438-6>. Viitattu 26.10.2020.

Virtanen, Pertti Virtanen 2011. Vahingonkorvaus. Laki ja käytännöt. Helsinki: Edita.